

**LATVIJAS REPUBLIKAS KĀRTĒJAIS ZIŅOJUMS
PAR APVIENOTO NĀCIJU ORGANIZĀCIJAS
1966.GADA STARPTAUTISKĀ PAKTA PAR PILSONISKAJĀM UN
POLITISKAJĀM TIESĪBĀM
IEVIEŠANU LATVIJAS REPUBLIKĀ 2014.-2019.GADĀ**

Satura rādītājs

IEVADS	4
PAKTA 1.PANTS	4
PAKTA 2.PANTS	4
<i>Tiesībsarga birojs –5.rekomendācija</i>	5
<i>Naturalizācijas process –7.rekomendācija</i>	6
PAKTA 3.PANTS	6
<i>Vispārīgs apraksts par dzimumu līdztiesību Latvijā –6.rekomendācija</i>	6
<i>Izmaiņas normatīvajā regulējumā</i>	7
<i>Politikas plānošanas dokumenti</i>	8
PAKTA 4.PANTS	8
PAKTA 5.PANTS	9
PAKTA 6.PANTS	9
<i>Nāves gadījumi bruņotajos spēkos</i>	9
<i>Nāves gadījumi psihiatriskajās ārstniecības iestādēs – 10.rekomendācija</i>	10
<i>Nāves gadījumi ieslodzījuma vietās –10.rekomendācija</i>	10
PAKTA 7.PANTS	11
<i>Spīdzināšanas aizliegums –11.rekomendācija</i>	11
<i>Vardarbība pret ieslodzītajiem –12.rekomendācija</i>	11
<i>Pasākumi vardarbības pret sievietēm un ģimenē izskaušanai –9.rekomendācija</i>	12
<i>Politikas plānošanas dokumenti vardarbības ģimenē izskaušanai un sociālā rehabilitācija – 9.rekomendācija</i>	14
<i>Sabiedrības informēšanas pasākumi –9.rekomendācija</i>	16
PAKTA 8.PANTS	17
<i>Prostitūcijas ierobežošana –8.rekomendācija</i>	17
<i>Cilvēku tirdzniecība –8.rekomendācija</i>	18
<i>Politikas plānošanas dokumenti – 8.rekomendācija</i>	18
<i>Amatpersonu izglītošanas pasākumi pret CT –8.rekomendācija</i>	20
<i>Sociālā palīdzība un rehabilitācija –8.rekomendācija</i>	21
<i>Sabiedrības informēšanas pasākumi –8.rekomendācija</i>	22
PAKTA 9.PANTS	23

<i>Administratīvais arests</i>	23
<i>Apcietinājuma piemērošana –13.rekomendācija</i>	23
<i>Izmaiņas tiesiskajā regulējumā –13.rekomendācija</i>	23
<i>Medicīniska rakstura piespiedu līdzekļi –16.rekomendācija</i>	24
<i>Personu tiesību ierobežošana psihiatriskajās ārstniecības iestādēs</i>	24
PAKTA 10.PANTS	26
<i>Apstākļi ieslodzījuma vietās –15.rekomendācija</i>	26
<i>Ieslodzīto resocializācija</i>	26
<i>Amatpersonu izglītošana –15.rekomendācija</i>	27
<i>Psihiskās veselības un sociālās aprūpes iestādes</i>	28
<i>Ārstniecības personāla kvalifikācijas uzlabošana –16.rekomendācija</i>	28
<i>Papildu pasākumi klientu dzīves apstākļu uzlabošanai –16.rekomendācija</i>	29
PAKTA 11.PANTS	30
PAKTA 12.PANTS	30
<i>Patvēruma meklētāju aizturēšanas apstākļi</i>	31
PAKTA 13.PANTS	32
<i>Par izraidīšanas aizlieguma principa ievērošanu –14.rekomendācija</i>	32
<i>Procesuālie aizsardzības līdzekļi</i>	32
<i>Patvēruma piešķiršana vai atteikums sniegt patvērumu</i>	32
<i>Procesuālās garantijas</i>	33
<i>Standartizētu patvēruma pieprasīšanas un sniegšanas procedūru izveide</i>	33
<i>Amatpersonu un darbinieku izglītošana</i>	34
<i>Aktualitātes tiesību aktos un politikas plānošanas dokumentos</i>	34
PAKTA 14.PANTS	35
<i>Tiesu efektivitātes uzlabošana –17.rekomendācija</i>	35
<i>Tiesnešu mācības</i>	35
<i>Likums “Par valsts kompensācijām cietušajiem”</i>	36
<i>Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likums</i>	36
PAKTA 15. UN 16. PANTS	37
PAKTA 17.PANTS	37
<i>Tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību</i>	37
<i>Personu rīcībspējas ierobežošana</i>	38
<i>Pacientu datu aizsardzība</i>	38
<i>Personas, kas palikušas bez mājokļa</i>	39
PAKTA 18.PANTS	39

PAKTA 19.PANTS	40
<i>Fiziskā uzbrukuma žurnālistam Leonīdam Jākobsonam izmeklēšana – 18.rekomendācija.....</i>	<i>40</i>
<i>Pasākumi uzbrukumam žurnālistiem novēršanai un izmeklēšanai.....</i>	<i>40</i>
<i>Mediju brīvība.....</i>	<i>40</i>
PAKTA 20.PANTS	41
<i>Naida noziegumu izmeklēšana.....</i>	<i>41</i>
<i>Citi pasākumi naida runas izskaušanai</i>	<i>42</i>
PAKTA 21.PANTS	42
PAKTA 22.PANTS	43
PAKTA 23.PANTS	43
<i>Laulību šķiršana.....</i>	<i>43</i>
<i>Aizgādībā un aizgādnībā esošās personas.....</i>	<i>43</i>
PAKTA 24.PANTS	43
<i>Bērnu tiesības uz ģimeni</i>	<i>43</i>
<i>Bērna tiesības uz identitāti.....</i>	<i>44</i>
<i>Bērna tiesību prioritāra aizsardzība.....</i>	<i>45</i>
<i>Bērnu aizsardzība pret vardarbību adopcijas procesā.....</i>	<i>45</i>
PAKTA 25.PANTS	45
PAKTA 26. UN 27.PANTS	46
<i>Latviešu valoda izglītības iestādēs –20.rekomendācija.....</i>	<i>46</i>
<i>Latviešu valodas apguve pieaugušajiem –21.rekomendācija.....</i>	<i>47</i>
<i>Tulku pieejamība tiesvedībās.....</i>	<i>49</i>
<i>Romu integrācija sabiedrībā –21.rekomendācija.....</i>	<i>49</i>
<i>Romu tautības skolēni – 22.rekomendācija</i>	<i>52</i>
<i>Statistikas rādītāji par citām mazākumtautībām Latvijā –21.rekomendācija</i>	<i>53</i>
<i>Mazākumtautību līdzdalība un to veicinošie pasākumi –21.rekomendācija</i>	<i>53</i>
NVO UN TIESĪBSARGA IESAISTE ZIŅOJUMA SAGATAVOŠANĀ	53

IEVADS

1. Sagatavotais ceturtais kārtējais ziņojums par 1966.gada Apvienoto Nāciju Organizācijas (ANO) Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām (Pakts) sniedz informāciju par laika periodu no 2014.gada 1.janvāra līdz 2019.gada 31.decembrim, kā arī informāciju par Latvijas paveikto ANO Cilvēktiesību komitejas (Komiteja) ieteikumu īstenošanai (CCPR/C/LVA/CO/3). Ziņojums izstrādāts atbilstoši ANO Ģenerālās Asamblejas rezolūcijas Nr.68/268 noteikumiem un 2010.gada 22.novembrī izstrādātajām konsolidētajām vadlīnijām nacionālo ziņojumu sagatavošanai.
2. Ziņojumā iekļauto informāciju apkopoja Ārlietu ministrija sadarbībā ar Aizsardzības ministriju (AM), Iekšlietu ministriju (IeM), Izglītības un zinātnes ministriju (IZM), Kultūras ministriju (KM), Labklājības ministriju (LM), Tieslietu ministriju (TM), Veselības ministriju (VM), Latvijas Republikas Ģenerālprokuratūru (ĢP) un Tiesībsarga biroju.

PAKTA 1. PANTS

3. Latvijas Republika informē, ka pārskata periodā nav notikušas izmaiņas informācijā par Pakta 1. panta ieviešanu (skat. CCPR/C/LVA/2002/2, 7.-10.rindkopu).

PAKTA 2.PANTS

Latviešu valodas statuss Latvijā – 7.rekomendācija

4. Latvija vērš Komitejas uzmanību uz tās Vispārējā pamatdokumentā sniegto informāciju, kas saistīta ar Latvijas neatkarības atjaunošanu un nepilsoņa statusa izveidošanu (HRI/CORE/LVA/2017, 200.-201.rindkopa) un atgādina, ka personu juridiskajam statusam valstī un personas etniskajai izcelsmei vai dzimtajai valodai nav tiešas savstarpējās cēloņsakarības. Personas dzimtā valoda nav kritērijs pilsonības iegūšanai. Līdz ar to valstī noteiktie atsevišķie ierobežojumi ieņemt dažādus amatus un ierobežojumi attiecībā uz personām, kuras nav Latvijas pilsoņi, nav saistīti ar personas dzimto valodu, bet gan juridisko saikni jeb statusu valstī. Ierobežojumi personām, kuras nav Latvijas pilsoņi, ieņemt atsevišķus amatus ir saistīti nevis ar to valodu zināšanām, bet juridiskās saiknes ar Latviju trūkumu. Ikviens persona Latvijā, tajā skaitā personas, kuru dzimtā valoda nav latviešu valoda, var brīvi īstenot savas Paktā garantētās tiesības tiktāl, cik tas nodrošina sabiedrības tiesības iegūt un izplatīt informāciju valsts valodā.
5. Šajā saistībā jāuzsver, ka latviešu valoda ir vienīgā valsts valoda Latvijā, kas uzliek valstij pienākumu nodrošināt, ka ikviens persona šo valodu var izmantot ikdienā, iegūstot un izplatot informāciju gan privāti, gan sabiedrībā, piemēram, saziņā ar valsts institūcijām. Tādējādi ikvienā dzīves sfērā valstij ir pamatotas tiesības prasīt valsts valodas zināšanas un prasmes no personām, kas ir nodarbinātas jomās, kas skar sabiedrības intereses (piemēram, patērētāju tiesības, pacientu tiesības utt.), lai nodrošinātu ikviena iedzīvotāja tiesības komunicēt valsts valodā un nodrošinātu, ka ikvienai personai ir iespēja valsts valodā paust savu viedokli un iesaistīties demokrātiskos procesos.
6. 2018.gadā veikti grozījumi Darba likuma 32.pantā, kas aizliedz darba sludinājumā norādīt kā prasību konkrētas svešvalodas prasmi, ja vien šīs svešvalodas prasmes nav objektīvi nepieciešamas darba pienākumu veikšanai. 2018.gadā Valsts darba inspekcijā (VDI) saņemti 11, bet 2019.gadā – 20 iesniegumi par šīs normas iespējamu pārkāpumu. Kopumā

21 gadījumā administratīvā pārkāpuma lietvedība izbeigta, bet 10 gadījumos sūdzībās ietvertā informācija apstiprinājusies un izteikti 3 mutvārdu aizrādījumi. Vēl 7 gadījumos piemērots princips “Konsultē vispirms”. 2014.-2017.gadā VDI nav saņēmusi iesniegumus par iespējamajiem pārkāpumiem, nosakot valodu prasības darba vietās.

Tiesībsarga birojs –5.rekomendācija

7. Tiesībsarga birojs ir Latvijas nacionālā cilvēktiesību institūcija, kas darbojas saskaņā ar ANO Parīzes principiem. 2020.gadā Tiesībsarga birojs atkārtoti saņēma „A” akreditācijas statusu Nacionālo cilvēktiesību aizsardzības institūcijas Starptautiskās koordinēšanas komitejas Akreditācijas apakškomitejā.¹ Pārskata periodā Tiesībsarga birojam audzis atbalsts ne tikai no valsts puses, nodrošinot arvien lielākus līdzekļus no valsts budžeta, bet ir palielinājusies arī tā nozīme sabiedrībā (skatīt 1.pielikuma 1.tabulu).
8. Pildot likumā noteiktās funkcijas, tiesībsargs izskata individuālās sūdzības par visa veida diskrimināciju, sniedz palīdzību diskriminācijas upuriem: juridiskas konsultācijas; lietas sagatavošana un pārstāvība tiesā; sniedz Saeimai, Ministru kabinetam (MK), pašvaldībām vai citām iestādēm ieteikumus attiecībā uz tiesību aktu izdošanu vai grozīšanu; sniedz pieteikumus par lietas ierosināšanu Satversmes tiesā (ST); veic neatkarīgus pētījumus un analīzi par diskriminācijas jautājumiem; publicē neatkarīgus ziņojumus; informē un izglīto par tiesībām netikt diskriminētam utt. Pārskata periodā ST ir ierosinājusi un pasludinājusi nolēmumus vismaz 10 lietās, kur pieteikumu iesniedzis tiesībsargs, tajā skaitā lietās par atklātas autosporta un motosporta bāzes vides trokšņa robežlielumu atbilstību personu tiesībām uz veselību un labvēlīgu vidi, par ārstniecības personu darba laiku un par nekustamā īpašuma nodokļa uzlikšanas kārtību un uzturlīdzekļu parādnieku personas datu publiskošanu.
9. Tiesībsarga birojs katru gadu veic pētījumus par pilsonisko un politisko tiesību, sociālo, ekonomisko un kultūras tiesību, bērnu, personu ar invaliditāti tiesību un citu tiesību ievērošanu un īstenošanu, un par diskriminācijas aizlieguma īstenošanu praksē (skatīt 1.pielikuma 2.tabulu), un izskata individuālos iesniegumus par iespējamajiem tiesību pārkāpumiem (1.pielikuma 3. un 4.tabula). 2019.gadā tiesībsargs saņēma 1623 iesniegumus, no kuriem 845 bija par pilsonisko un politisko tiesību, 538 – par ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību, bet 231 – par bērnu tiesību jautājumiem. Tiesībsarga birojs sniedz viedokļus, atzinumus, kā arī piedalās profesionāļu izglītošanā par cilvēktiesību ievērošanu un iesaistās likumdošanas procesā, lai veicinātu cilvēka tiesību un brīvību ievērošanu. 2019. gadā tiesībsargs organizēja trīs lekcijas valsts pārvaldes personāla vadības speciālistiem par diskrimināciju darba vidē (emocionālā vardarbība, mobings un bosings). Pārskata periodā tiesībsargs sagatavoja vairākus viedokļus par diskriminācijas aizlieguma pārkāpumu un izveidoja interneta vietni, kurā pieejama informācija par diskriminācijas viediem, pamatiem, jomām, kurās noteikts diskriminācijas aizliegums, un citu informāciju.² Tiesībsarga birojam piešķirtais finansējums ik gadu pieaug, 2018.gadā tas bija aptuveni 1,5 miljoni eiro, bet 2020. gadā aptuveni 1,6 miljoni. Kopš 2018. gada, kad Tiesībsarga birojam palielināja amata vietu skaitu, tajā ir 51 amata vieta. Tāpat izveidota Prevencijas daļa, kuras pienākumos ietilpst regulāru un preventīva rakstura vizišu veikšana iestādēs, kurās ir vai

¹Global Alliance of National Human Rights Institutions. Chart of the Status of National Institutions as of 4 March 2019;

<https://nhri.ohchr.org/EN/Documents/Status%20Accreditation%20Chart%20%2804%20March%202019.pdf>

² Latvijas Republikas Tiesībsargs, *Diskriminācijas novēršana*, skaidrojošie materiāli, pieejams: <http://www.tiesibsargs.lv/lv/pages/cilvektiesibas/diskriminacijas-noversana>.

AMzin_20220210_Latvijas Republikas kārtējais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām izpildi 2014.-2019.gadā

varētu būt ierobežota personu brīvība, ar mērķi novērst spīdzināšanas un citus nežēlīgas, necilvēcīgas vai pazemojošas izturēšanās riskus.

Naturalizācijas process –7.rekomendācija

10. Naturalizācijas nosacījumus un kārtību Latvijā regulē *Pilsonības likums* un MK noteikumi Nr.1001 “*Naturalizācijas iesnieguma pieņemšanas un izskatīšanas kārtība*”. Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde (PMLP) turpina veicināt naturalizācijas procesu saskaņā ar tiesību aktos noteikto, padarot to pieejamāku sociāli mazaizsargāto personu grupām. Katru PMLP naturalizācijas atteikumu personām ir tiesības apstrīdēt un pārsūdzēt. Par šīm tiesībām PMLP informē katru personu. Lai veicinātu personu interesi par Latvijas pilsonības iegūšanu un samazinātu Latvijas nepilsoņu un bezvalstnieku skaitu Latvijā, PMLP veic dažādus atbalsta pasākumus (skatīt 1. pielikuma 5. un 6.tabulu).
11. 2019. gadā spēkā stājās likums “*Par nepilsoņa statusa piešķiršanas izbeigšanu bērniem*”, ar kuru Latvijā izbeidza nepilsoņa statusa piešķiršana pēc 2020. gada 1. janvāra dzimušiem bērniem. Pēc 2020. gada 1. janvāra dzimušos Latvijas nepilsoņu bērnus, neatkarīgi no dzimšanas vietas, atzīst par Latvijas pilsoņiem, ja vien bērns nav un nav bijis citas valsts pilsonis. Latvijas pilsonību var iegūt bērns, ja viņa dzimšanas brīdī abi vecāki ir nepilsoņi, vai viens no vecākiem ir nepilsonis, bet otrs bezvalstnieks vai nav zināms, vai saskaņā ar vecāku savstarpēju vienošanos, ja viens no vecākiem ir nepilsonis, bet otrs – citas valsts pilsonis. Statistikas datus par naturalizācijas procesu skatīt 1.pielikuma 7.-9.tabulā.

PAKTA 3.PANTS

Vispārīgs apraksts par dzimumu līdztiesību Latvijā –6.rekomendācija

12. Sieviešu stāvoklis Latvijā pasaules un Eiropas kontekstā ir uzskatāms par labvēlīgu. Pasaules Ekonomikas Forums (*World Economic Forum*) ir iedibinājis “Globālā Dzimuma Plaisas Indeksa” (*Global Gender Gap Index*) mērījumus, kuros vērtē sieviešu un vīriešu līdztiesību ekonomikas, politikas, izglītības un veselības aprūpes jomās. Šajā rādītājā 135 pasaules valstu vidū Latvija ne reizi nav ieņēmusi zemāk par 20. vietu (2017), 2019.gadā ierindojoties 11.vietā.³ ANO izstrādātā “Dzimumu Nevienlīdzības Indeksa” (*Gender Inequality Index*) mērījumos vērtē valsts reproduktīvās veselības sistēmu, kā arī lēmumu pieņemšanas un darba tirgus sfēras no dzimumu līdztiesības viedokļa. 2016. gadā Latvija pēc šī rādītāja ieņēma 44.vietu 187 valstu vidū, bet 2019.gadā – 39.vietu 189 valstu vidū.⁴ 2018. gadā Latvija ieņēma 10.vietu pētījumā par normatīvajā regulējumā nodrošinātu vienlīdzīgu attieksmi pret sievietēm,⁵ savukārt 2021.gadā Pasaules banka savā pētījumā par *Sievietēm, uzņēmējdarbību un tiesībām 2021* atzina Latviju par līderi vienlīdzīgu ekonomisko iespēju nodrošināšanai sievietēm. Pētījums attiecināms uz normatīvo regulējumu attiecībā uz sieviešu tiesībām uzņēmējdarbībā.
13. Absolūtos skaitļos sievietes Latvijā pelna par aptuveni 13,1% mazāk nekā vīrieši, tomēr skaidrot algu atšķirības tikai ar diskrimināciju nevar, jo sievietes ir zemāk atalgotas dažādu iemeslu dēļ. Vairums sieviešu strādā nozarēs, kur vidējais atalgojums ir zems – izmitināšanas, ēdināšanas un sadzīves pakalpojumu uzņēmumos, mākslas un izklaides nozarē, tirdzniecībā, veselības un sociālās aprūpes iestādēs, kā arī strādā uz pusslodzi vai

³ The Global Gender Gap Report: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2020.pdf.

⁴ Human development Reports: <http://hdr.undp.org/en/data>.

⁵ Women’s Workplace Equality Index, <https://www.cfr.org/legal-barriers/country-rankings/>.

AMzin_20220210_Latvijas Republikas kārtējais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām izpildi 2014.-2019.gadā

ārštata, lai varētu apvienot darbu ar bērnu audzināšanu. Izņēmums ir finanšu un apdrošināšanas darbību nozare, kur vidējā nozares alga ir visaugstākā valstī un no nodarbinātajiem 65,6% ir sievietes, taču algu atšķirība ir vislielākā – 32%. Savukārt valsts pārvaldē, kur abu dzimumu darba ņēmēju skaits ir līdzīgs, sieviešu algas ir par 0,1% mazākas. Atalgojumu atšķirības arī citās nozarēs var skaidrot tikai detalizētāk analizējot, kādās profesijās strādā abu dzimumu pārstāvji konkrētajā nozarē, salīdzinot darba pienākumus, atbildības līmeni un citus faktorus, kas ietekmē algas. Pēc 2019. gada provizoriskajiem datiem sieviešu stundas vidējā bruto darba samaksa bija par 21,2 % mazāka nekā vīriešu (skatīt 2.pielikuma 1.-3.tabulu).

14. Latvija ir sasniegusi pozitīvus rādītājus sieviešu iesaistē lēmumu pieņemšanā, īpaši ekonomikas jomā. Saskaņā ar *Lursoft* datiem no teju 186 tūkstošiem Latvijā reģistrēto uzņēmumu, trešdaļā (32.5%) vismaz viens no dalībniekiem ir sieviete (2020). 2020. gadā populārākās uzņēmējdarbības nozares, kurās sievietes reģistrējušas uzņēmumus ir uzskaites, grāmatvedības, audita un revīzijas pakalpojumi; konsultēšana nodokļu jautājumos; sava vai nomāta nekustamā īpašuma izīrēšana un pārvaldīšana; frizieru un skaistumkopšanas pakalpojumi; mazumtirdzniecība nespécializētajos veikalos, kuros galvenokārt pārdod pārtikas preces; jakutā lauksaimniecība. Galvenokārt, sievietes vada mikro un mazus uzņēmumus, tomēr sievietes izveidojušas un sekmīgi vada arī kompānijas ar vairāku desmitu miljonu apgrozījumu. Visvairāk amatpersonu (35,66% no kopējā skaita) Latvijā ir vecumā no 50 līdz 69 gadiem, savukārt sieviešu – amatpersonu īpatsvars šajā vecuma grupā ir 38,15%. Arī pēc 70 gadu vecuma sasniegšanas sievietes turpina vadīt uzņēmumus. Atbilstoši *Lursoft* datiem 6,32% no visām sievietēm-amatpersonām ir sasniegušas 70 gadu sliekšni. 2018. gadā sieviešu un vīriešu stundas darba samaksas atšķirības rādītājs privātajā sektorā sasniedza zemāko līmeni (10,7%), bet 2019.gadā tas strauji pieauga līdz 19,5% (skatīt 2.pielikuma 4.-12.tabulu, 1-2.diagrammu). Salīdzinot ar 2018. gadu, atšķirība starp sieviešu un vīriešu atalgojumu sabiedriskajā sektorā pieauga par 8,8 procentpunktiem, bet privātajā sektorā par 6,3 procentpunktiem. Salīdzinot ar 2017. gadu, 2018. gadā sieviešu un vīriešu atalgojuma atšķirības samazinājās visās vecuma grupās. Vismazākā atšķirība starp sieviešu un vīriešu atalgojumu stundā bija vecuma grupā 55–64 gadi (9,9 %), bet vislielākās vecuma grupās 35–44 gadi (16,9 %), un 25–34 gadi (16,5%) (2.pielikuma 13.tabula). Uzņēmējdarbībā vērojams sieviešu pārstāvniecības pieaugums, lai arī vīriešu uzņēmēju ir teju divas reizes vairāk, pakāpeniski sieviešu-uzņēmēju skaits aug (2.pielikuma 14.tabula).

Izmaiņas normatīvajā regulējumā

15. Latvija vērs Komitejas uzmanību uz informāciju, kas iekļauta tās Vispārējā pamatdokumentā (HRI/CORE/LVA/2017, 226.-232.rindkopa). Papildus minētajai informācijai pārskata periodā pilnveidots arī normatīvais regulējums, kas vērsti uz darba un ģimenes dzīves saskaņošanu. 2014.gadā spēkā stājās izmaiņas vecāku pabalsta izmaksā, kas ir vairāk labvēlīgs nodarbinātiem bērnu vecākiem, ļaujot daļēju vecāku pabalstu (30%) saņemt arī bērna kopšanas atvaļinājuma laikā ienākumus gūstošai personai un elastīgi apvienot darbu ar bērna kopšanu. 2017. gadā stājās spēkā grozījumi likumā „*Par maternitātes un slimības apdrošināšanu*”, kas noteic tiesības uz vecāku pabalstu arī personai, kura nav nodarbināta pabalsta piešķiršanas dienā, bet tāda ir bijusi, kad iestājās grūtniecības vai dzemdību atvaļinājums. Tāpat tiesības uz pabalstu piešķir vienam no vecākiem sakarā ar ārpusģimenes aprūpē esoša bērna vecumā līdz 3 gadiem adopciju. Ja persona ir adoptējusi bērnu vecumā līdz 3 gadiem, personai kā vienam no bērna vecākiem ir tiesības uz 10 kalendāro dienu ilgu atvaļinājumu. Būtiska ietekme uz personu motivāciju iesaistīties darba tirgū ir arī nodokļu politikai, strādājošo ienākumiem un dzīves līmenim,

tādēļ kopš 2016. gada tiek īstenota plaša nodokļu reforma, kas ir vērsta uz darbaspēka nodokļu sloga samazināšanu, ienākumu palielināšanu strādājošiem ar zemiem ienākumiem un ģimenēm ar bērniem. Lai arī ievērojamas pozitīvas izmaiņas normatīvajā regulējumā, bērna kopšanas atvaļinājumus biežāk ņem sievietes. Kopš 2016. gada tiek ieviests solidaritātes nodoklis, kura pašreizējā likme ir 25% un kurš attiecas uz sociāli apdrošinātām personām: darba ņēmējiem, pašnodarbinātajiem, kuru ienākumi kalendārā gadā pārsniedz valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu maksimālo apmēru.

Politikas plānošanas dokumenti

16. Pārskata periodā diskriminācijas novēršanai un personu sociālajai integrācijai izstrādātas *“Iekļaujošas nodarbinātības pamatnostādnes 2015.-2020.gadam”* un *“Ģimenes valsts politikas pamatnostādnes 2011.-2017.gadam”*. Šo politikas plānošanas dokumentu galvenie mērķi ir iekļaujoša un līdzsvarota darba tirgus attīstība, nodarbinātību sekmējošas vides veidošana. Tajos ietvertie pasākumi vērsti uz darba tirgus segregācijas un līdzsvarotas sieviešu un vīriešu pārstāvniecības trūkuma dažādos darba tirgus sektoros, kas ietekmē arī atalgojuma atšķirību veidošanos starp dzimumiem, izskaušanu. Lai noteiktu turpmākus pasākumus dzimumu līdztiesības politikas īstenošanai, 2018.gadā MK apstiprināja *“Plānu sieviešu un vīriešu vienlīdzīgu iespēju un tiesību nodrošināšanai 2018.-2020.gadam”*. *“Plānā sieviešu un vīriešu vienlīdzīgu tiesību un iespēju veicināšanai 2018.- 2020. gadam”* ietilpst 5 rīcības virzieni (skatīt 2.pielikuma 15.tabulu). Ar MK 2021. gada 17.augusta rīkojumu Nr.578 ir pieņemts arī *“Plāns sieviešu un vīriešu vienlīdzīgu tiesību un iespēju veicināšanai 2021.-2023.gadam”*.
17. *„Iekļaujošas nodarbinātības pamatnostādnes 2015.-2020.gadam”* paredz visu personu vienlīdzīgu iespēju darba tirgū veicināšanu neatkarīgi no vecuma, dzimuma vai invaliditātes un nodarbinātības iespēju uzlabošanu dažādām iedzīvotāju grupām, piemēram, jauniešiem, sievietēm, gados vecākiem iedzīvotājiem. Kā viens no politikas mērķiem ir noteikta darba samaksas atšķirību starp sievietēm un vīriešiem samazināšana.
18. 2020. gada 14. jūlijā MK sēdē apstiprināts Latvijas pirmais Nacionālais rīcības plāns *ANO Drošības padomes Rezolūcijas 1325 par sievietēm, mieru un drošību mērķu īstenošanai Latvijā 2020.-2025. gadam*. Plāns paredz trīs galvenos uzdevumus: sabiedrības, īpaši jaunās paaudzes, izpratnes veicināšanu par dzimumu līdztiesību un ar dzimumu saistītas vardarbības izskaušanu; apmācības aizsardzības un iekšlietu sektoram, tai skaitā dzimumu līdztiesības konsultanta pozīcijas izveidi un Latvijas pieredzes un zināšanu nodošanu tālāk.
19. Papildus jānorāda, ka diskriminācijas aizlieguma jautājumi ietverti arī 2016. un 2017. gadā Latvijas tiesnešu mācību centra (LTMC) mācību programmās darba tiesību jomai veltītās nodarbībās: Diskriminācija darba tiesiskajās attiecībās uz dzimuma pamata; Diskriminācija darba tiesiskajās attiecībās. Personu ar invaliditāti diskriminācija. 2015.gadā par dzimumu līdztiesību un diskrimināciju LTMC rīkoja seminārus tiesnešiem.

PAKTA 4.PANTS

20. 2020.gada 12.martā, ievērojot COVID-19 izplatību pasaulē un PVO paziņojumu, ka vīruss sasniedzis pandēmijas līmeni, MK Latvijā izsludināja ārkārtējo situāciju. Vienlaikus ar ārkārtējās situācijas izsludināšanu Latvija minētā vīrusa izplatības ierobežošanai noteica vairākus ierobežojumus, kas radīja nepieciešamību informēt starptautiskās organizācijas par atkāpšanos no atsevišķu cilvēktiesību absolūtas īstenošanas ārkārtējās situācijas laikā.

AMzin_20220210_Latvijas Republikas kārtējais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām izpildi 2014.-2019.gadā

2020.gada 16.martā atbilstoši Pakta 4.pantam Latvija informēja ANO Ģenerāļsekretāru par atkāpšanos no atsevišķām ar Pakta 12., 17. un 21.pantu uzņemtajām saistībām.⁶ 2020.gada 16.aprīlī Latvija informēja ANO Ģenerāļsekretāru par ārkārtējās situācijas pagarinājumu, bet jau 2020.gada 14.maijā – par ārkārtējās situācijas pagarināšanu līdz 9.jūnijam un savas atkāpes no Pakta 21.panta atsaukšanu. Līdzīgi Latvija 2020.gada martā informēja arī Eiropas Padomes Ģenerāļsekretāri par atkāpšanos no atsevišķām Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8.pantā (tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību), 11.pantā (pulcēšanās brīvība), Protokola 2.pantā (tiesības uz izglītību) un 4.Protokola 2.pantā (pārvietošanās brīvība) garantētajām tiesībām. Sākoties pandēmijas otrajam vilnim, MK noteica jaunus ierobežojumus, kas radīja nepieciešamību atkārtoti informēt starptautiskās organizācijas par atkāpšanos no atsevišķu cilvēktiesību absolūtas īstenošanas ārkārtējās situācijas laikā. 2020. decembrī Latvijas informēja ANO Ģenerāļsekretariātu par atkāpšanos no Pakta 21.panta. Līdzīgu informāciju Latvija iesniedza arī Eiropas Padomes Ģenerāļsekretārei.⁷ Savukārt 2021.gada aprīlī, beidzoties ārkārtējai situācijai, Latvija savas atkāpes no Pakta un Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas atsauca. Atbilstoši nacionālajam normatīvajam regulējumam Latvija varēja atkāpties no starptautiskajām saistībām cilvēktiesību jomā tikai uz laiku, kamēr spēkā ir ārkārtējā situācija.

21. Attiecībā uz likuma “*Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli*” Latvijas Republikas valdība atsauca uz otrajā un trešajā kārtējā ziņojumā sniegto informāciju un norāda, ka tajā nav notikušas apjomīgas izmaiņas. COVID-19 izplatības ietekmē Latvija grozīja likumu “*Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli*”. Šobrīd atšķirībā no iepriekšējā regulējuma valdība ārkārtas situāciju var pagarināt vairākkārt.

PAKTA 5.PANTS

22. Valdība atsauca uz otrajā kārtējā ziņojumā sniegto informāciju par *Satversmes* 116.pantā paredzētajiem pieļaujamajiem cilvēktiesību ierobežojumiem (skat. CCPR/C/LVA/2002/2, 84.-86.rindkopu) un informē, ka šajā ziņā izmaiņas nav notikušas.

PAKTA 6.PANTS

Nāves gadījumi bruņotajos spēkos

23. Atbilstoši MK noteikumiem Nr. 605 “*Kārtība, kādā izmeklē un uzskaita nelaiemes gadījumus, kuros cietuši karavīri dienesta laikā un zemessargi, pildot dienestu Zemessardzē*” par visiem nāves gadījumiem tiek veiktas izmeklēšanas; izmeklēšanas laikā noskaidrotās ziņas tiek apkopotas. Izmeklēšanu veic komisija vismaz 3 amatpersonu sastāvā, kas izslēdz vienas personas subjektīva vērtējuma iespēju. Pārbaudē konstatēto var pārbaudīt augstāka iestāde – AM. Pārskata periodā militārajā dienestā bijuši 15 nāves gadījumi, no kuriem viens bijis pildot dienesta pienākumus (skatīt 3.pielikuma 1.tabulu).

⁶ Latvia: Notification under Article 4(3), No. C.N.105.2020.TREATIES-IV.4, available: <https://treaties.un.org/doc/Publication/CN/2020/CN.105.2020-Eng.pdf>; Latvia: Notification under Article 4(3), No. C.N.135.2020.TREATIES-IV.4, available: <https://treaties.un.org/doc/Publication/CN/2020/CN.135.2020-Eng.pdf>.

⁷ Reservations and Declarations for Treaty No.005 – Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, status as of 20 May 2020, available: <https://www.coe.int/en/web/conventions/search-on-treaties/-/conventions/treaty/005/declarations>. AMzin_20220210_Latvijas Republikas kārtējais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām izpildi 2014.-2019.gadā

Nāves gadījumi psihiatriskajās ārstniecības iestādēs – 10.rekomendācija

24. Nāves gadījumu izvērtēšanu psihiatriskajās ārstniecības iestādēs veic atbilstoši likumam „Par miruša cilvēka ķermeņa aizsardzību un cilvēka audu un orgānu izmantošanu medicīnā” un MK noteikumiem Nr.215 „Kārtība, kādā veicama smadzeņu un bioloģiskās nāves fakta konstatēšana un miruša cilvēka nodošana apbedīšanai”. Saskaņā ar šo regulējumu pacienta nāvi konstatē ārsts, izvērtējot, vai mirušajam nav redzamu vardarbīgas nāves pazīmju, un, ja ir aizdomas par vardarbīgu nāvi, ziņo Valsts policijai (VP). Ja zināms personas nāves cēlonis, ārsts aizpilda noteiktus medicīniskos dokumentus par nāves faktu un tās cēloni. Gadījumā, ja ārsts nāves cēloni nevar noteikt un nav redzamu vardarbīgas nāves pazīmju, vai arī iespējamais nāves cēlonis ir infekcijas slimība, dzīves laikā nediagnosticēta slimība vai nediagnosticēti profilaktisko pasākumu, ārstēšanas vai slimības sarežģījumi, mirušajam veic patologanatomisko izmeklēšanu. Ja patologs konstatē vardarbīgas nāves pazīmes, ārstniecības iestāde par to informē VP.
25. Tāpat psihiatriskajām ārstniecības iestādēm ir saistoši MK noteikumi Nr.60 „Noteikumi par obligātajām prasībām ārstniecības iestādēm un to struktūrvienībām”. Lai nodrošinātu kvalitatīvus un drošus ārstniecības pakalpojumus, psihiatriskajām ārstniecības iestādēm ir pienākums nodrošināt risku mazinošus pasākumus augsta riska pacientiem vai pacientu grupām, kas saistīti ar pacientu vecumu, veselības stāvokli un nepieciešamību pēc īpašās aprūpes (krišanas risks, pašnāvības risks, veselības stāvokļa pēkšņas pasliktināšanās risks). Pēkšņas nāves gadījumus veselības aprūpes kvalitātes sistēmas ietvaros izvērtē speciālistu komisija, kuru veido psihiatriskās ārstniecības iestādes ārstniecības personas un iestādes vadības pārstāvji. Psihiatriskajās ārstniecības iestādēs būtisku pacientu skaitu veido gerontoloģijas pacienti un pacienti, kas veselības stāvokļa dēļ slimnīcā pavadījuši vairākus gadus. Tāpat arī lielam skaitam pacientu ir ne tikai psihiatriska saslimšana, bet arī citas veselības stāvokli un dzīvildzi ietekmējošas slimības (onkoloģiska rakstura slimības, asinsrites sistēmas slimības), kas bieži ir personas nāves cēlonis. Šādos gadījumos, kad pacienta nāves cēlonis ir skaidrs, papildu izvērtēšanu neveic.
26. Saskaņā ar *Ārstniecības likumu* kontroli pār veselības pakalpojumu kvalitāti veic Veselības inspekcija (VI). VI izskata sūdzības par nepareizu vai nekvalitatīvi veiktu izmeklēšanu vai ārstēšanu vai pacienta veselības aprūpē iesaistīto ārstniecības personu iespējamu nolaidību. VI vadītāja lēmumu var pārsūdzēt tiesā vispārējā kārtībā (papildus aicinām skatīt 3.pielikuma 2.-4.tabulu).

Nāves gadījumi ieslodzījuma vietās –10.rekomendācija

27. Pārskata periodā nāves gadījumu skaits ieslodzījuma vietās ir ievērojami samazinājies. Lai arī absolūtos skaitļos ierosināto kriminālprocesu par nāves gadījumiem ieslodzījuma vietās skaits ir samazinājies, procentuāli tas ir pieaudzis (2014.gadā kriminālprocesu uzsāka par 50% no nāves gadījumiem ieslodzījuma vietā, bet 2019.gadā 66,67% gadījumu (skatīt 3.pielikuma 5.-11.tabulu)).
28. Ieslodzījuma vietu pārvaldes (IeVP) Mācību centrs īsteno profesionālās tālākizglītības programmu "Ieslodzījuma vietu apsardze", kuras mērķauditorija ir ieslodzījuma vietu amatpersonas ar speciālajām dienesta pakāpēm. Mācību programmai noteikti vairāki vispārīgizglītojošie un profesionālie uzdevumi, piemēram, kontrolēt soda izpildes režīma prasību izpildi, ievērojot ieslodzīto personu tiesības, un veidot pozitīvu saskarsmi, ievērot ētikas un uzvedības normas. Mācību programmas saturā ir vairāki mācību priekšmeti, kuros

iekļautas tēmas par saskarsmi, konfliktoloģiju, likumpārkāpumu novēršanu (tai skaitā par vardarbības novēršanu), dinamisko drošību un citas. Tāpat izglītojamie apgūst prasmes, kā rīkoties ārkārtas situācijās un kā nepieciešamības gadījumā atbildīgi pielietot speciālos līdzekļus. Pabeidzot šo mācību programmu, amatpersonas saņem profesionālo kvalifikāciju “Ieslodzījuma vietas jaunākais inspektors” (skatīt 3.pielikuma 1.diagrammu). Pārskata periodā IeVP īstenotā Eiropas Sociālā fonda (ESF) projekta Nr.9.1.3.0/16/I/001 “Resocializācijas sistēmas efektivitātes paaugstināšana” ietvaros IeVP suicīda uzvedības riska mazināšanai uzsāka resocializācijas programmas “Esi apzināts” izstrādi, kas noslēgsies 2021. gadā, kuras ietvaros izstrādāja suicīda riska skalu.

29. 2016. gadā IeVP Mācību centrā mācību programmu “Darbs ar notiesātajiem resocializācijas centrā atkarīgajiem” apguva 63 Olaines cietuma Atkarīgo centra amatpersonas. Šīs amatpersonas padziļināti attīstīja saskarsmes un konfliktu risināšanas prasmes, jo viņu ikdienas darbs ir balstīts uz dinamiskās drošības principu ievērošanu. Tāpat IeVP Mācību centrs katru gadu vairākas reizes gadā organizē un vada kvalifikācijas pilnveidošanas pasākumus atsevišķām amatu kategorijām. Šo kvalifikācijas pilnveidošanas kursu ietvaros ir tēmas par krīzes situāciju novēršanas pasākumiem, darbībām ārkārtas situācijās un citas. Kā mācību metodes lektori izmanto situāciju izspēles un analīzes, tādējādi apmācot ieslodzījuma vietu darbiniekus reaģēt uz konfliktsituācijām, kā arī rīkoties ikdienā tā, lai novērstu ieslodzīto vēlmi izdarīt pašnāvību. VP rīcībā esošie disciplinārprakses dati par laika posmu 2014.-2019. gadam par pārkāpumiem, kas saistīti ar VP nodarbināto vardarbību pret kriminālprocesā iesaistītajām personām, norāda uz salīdzinoši mazu disciplinārlietu skaitu (skatīt arī 3.pielikuma 12.tabulu).

PAKTA 7.PANTS

Spīdzināšanas aizliegums –11.rekomendācija

30. 2014.gadā spēkā stājās grozījumi *Krimināllikuma (KL) 130.¹pantā*, paredzot atbildību par spīdzināšanas aizlieguma pārkāpumu. Lai arī pārskata periodā izskatīta tikai viena lieta par iespējamu spīdzināšanas aizlieguma pārkāpumu, spīdzināšanas aizlieguma princips kā atbildību pastiprinošs apstāklis ir ietverts virknē *Krimināllikuma* normu. Par spīdzināšanas aizlieguma pārkāpumu, kam nav smagu seku, paredzētais sods ir brīvības atņemšana uz laiku līdz vienam gadam, savukārt, ja spīdzināšanas rezultātā personai ir nodarīts smags miesas bojājums, paredzēts brīvības atņemšanas sods no diviem līdz 10 gadiem. Ja spīdzināšanas rezultātā personai ir nodarīts vidēja smaguma miesas bojājums, tad personu soda ar brīvības atņemšanu līdz pieciem gadiem. Ja spīdzināšanas rezultātā personai radīts viegls miesas bojājums, tad personu soda ar brīvības atņemšanu līdz trīs gadiem. Pārskata periodā saistībā ar *Krimināllikuma 130.¹pantā* paredzēto noziedzīgo nodarījumu brīvības atņemšanas sodu neizcieta neviena persona. Kopumā 31 persona atradās apcietinājumā vai izcieta brīvības atņemšanas sodu saistībā ar noziedzīgiem nodarījumiem, kuru kvalificēšanā *Krimināllikumā* viena no kvalificējošām pazīmēm ir spīdzināšana (skatīt 4.pielikuma 1.-2.tabulu).

Vardarbība pret ieslodzītajiem –12.rekomendācija

31. 2014. gadā IeVP uzsākti 4 kriminālprocesi pēc piederības pie noziedzīgā grupas objekta saskaņā ar *Krimināllikuma* nodaļu *Noziedzīgi nodarījumi valsts institūciju dienestā*, kuros, pamatojoties uz *Kriminālprocesa likuma (KPL) 377. pantu*, pieņemts lēmums par kriminālprocesa izbeigšanu, nekonstatējot *Krimināllikuma 317. panta* (dienesta pilnvaru

pārsniegšana) un 318. panta (dienesta stāvokļa ļaunprātīga izmantošana) noziedzīga nodarījuma sastāvu. Tāpat viens kriminālprocess uzsākts pēc *Krimināllikuma* 317. panta otrās daļas (dienesta pilnvaru pārsniegšana, ja tās saistītas ar vardarbību vai vardarbības piedraudējumu vai mantkārīgā nolūkā). Līdz 2015. gada novembrim IeVP uzsākts viens kriminālprocess pēc piederības pie noziedzīgā grupas objekta saskaņā ar *Krimināllikuma* nodaļu *Noziedzīgi nodarījumi valsts institūciju dienestā*, kurā, pamatojoties uz *KPL* 377. panta 2. punktu, pieņemts lēmums par kriminālprocesa izbeigšanu.

32. Kopš 2015. gada 1. novembra atbilstoši *Iekšējās drošības biroja likuma* 4. panta 2. punktā noteiktajam noziedzīgus nodarījumus, kas saistīti ar vardarbību no amatpersonu puses pret ieslodzītajiem ieslodzījuma vietās, izmeklē Iekšējais drošības birojs (IDB). IDB kompetencēs ietilpst atklāt, izmeklēt un novērst noziedzīgus nodarījumus, kurus izdarījuši IeM padotībā esošo iestāžu amatpersonas un darbinieki (izņemot Valsts drošības dienestā (VDD) nodarbinātās personas), IeVP amatpersonas ar speciālajām dienesta pakāpēm, pildot dienesta pienākumus ieslodzījuma vietās, ja tie saistīti ar vardarbību, kā arī ostas policijas un pašvaldības policijas darbinieki, pildot dienesta pienākumus, ja tie saistīti ar vardarbību (skatīt arī 4.pielikuma 2.diagrammu). 2016.-2019.gadā IDB saņemto iesniegumu skaits ik gadu turpina pieaugt, biežāk iedzīvotājiem sūdzoties par iespējamu vardarbību, kā arī dienesta stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu un pilnvaru pārsniegšanu (skatīt 4.pielikuma 1.-2.diagrammu). Pārskata periodā IDB veicis dažādus informatīvi izglītojošus preventīvus pasākumus, tai skaitā amatpersonu pretlikumīgas rīcības, kas saistīta ar vardarbību novēršanai (skatīt 4.pielikuma 3.tabulu), kā arī nodrošinājis informatīvā uzticības tālruņa darbību, paredzot iespēju gan atstāt informāciju ieraksta režīmā, gan darba laikā sniedzot iespēju runāt ar amatpersonu. 2019. gadā salīdzinājumā ar 2018. gadu saņemto zvanu skaits pieaudzis par 11% (237 zvani). No 2015.gada 1.novembra līdz 2019.gada 31.decembrim IDB veicis izmeklēšanu 520 kriminālprocesos, no kuriem 110 bija par vardarbību (21% uzsākto kriminālprocesu bijuši par iespējamu vardarbību). IDB darbība pārskata periodā kopš tā izveidošanas vērtējama kā ļoti efektīva; tā četru darbības gadu laikā kopumā kriminālvajāšanai nosūtīts 193 kriminālprocesi, tiesvedība notikusi 127 kriminālprocesos, no kuriem 75 tiesvedība vēl turpinās, spēkā stājušies notiesājoši spriedumi 46 kriminālprocesos pret 57 amatpersonām (skatīt arī 4.pielikuma 2.-3.diagrammu).

Pasākumi vardarbības pret sievietēm un ģimenē izskaušanai –9.rekomendācija

33. 2013.gadā spēkā stājās grozījumi *Civillikumā*, kas ļauj tiesām šķirt laulību arī tad, ja laulības iziršanas iemesls ir laulātā fiziska, seksuāla, psiholoģiska vai ekonomiska vardarbība pret laulāto, kurš pieprasa laulības šķiršanu, vai pret viņa bērnu vai laulāto kopīgo bērnu. Vardarbības gadījumā laulība ir šķirama arī tad, ja laulātie dzīvo šķirti mazāk nekā trīs gadus. 2014.gadā spēkā stājās grozījumi *Krimināllikuma* 159.pantā “Izvarošana” un 160.pantā “Seksuāla vardarbība”, nosakot, ka izvarošana un seksuāla vardarbība tiek izdarīta ne tikai gadījumos, kad pielietota vardarbība vai draudi, bet arī izmantojot uzticību, autoritāti vai citādu ietekmi uz cietušo. 2017. gadā *Krimināllikums* papildināts ar 132.¹ pantu “Vajāšana”, kas paredz kriminālatbildību par vairākkārtēju vai ilgstošu izsekošanu, novērošanu, draudu izteikšanu vai nevēlamu saziņu ar šo personu, ja tai bijis pamats baidīties par savu vai savu tuvinieku drošību. Ar drošību šī panta kontekstā saprotama arī dzimumneaizskaramība.
34. 2015. gadā spēkā stājās grozījumi *KPL*, lai ieviestu *Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvu 2011/99/ES par Eiropas aizsardzības rīkojumu*. Direktīvas mērķis ir vienotā tiesiskuma telpā nodrošināt, lai aizsardzība, ko fiziskai personai nodrošina vienā dalībvalstī,

saglabātos un turpinātos jebkurā citā dalībvalstī. Tā 2015. gadā spēkā stājās regulējums, kas gadījumos, kad vienā Eiropas Savienības (ES) dalībvalstī personai, kura rada apdraudējumu, ir piemērots tāds aizsardzības pasākums, kas saistīts ar: aizliegumu apmeklēt konkrētus apvidus, vietas vai noteiktas teritorijas, kur dzīvo vai ko apmeklē aizsargājamā persona; aizliegumu vai noteikumiem attiecībā uz jebkāda veida saziņu ar aizsargājamo personu, vai aizliegumu vai noteikumiem attiecībā uz tuvošanos tai tuvāk par noteiktu attālumu, pieprasa, lai šī pasākuma ievērošanas uzraudzību būtu iespējams īstenot arī citas ES dalībvalsts teritorijā. Savukārt, lai Latvijā pārņemtu 2012. gada 25. oktobra *Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2012/29/ES, ar ko nosaka noziegumos cietušo tiesību, atbalsta un aizsardzības minimālos standartus* un aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2001/220/TI (Cietušo direktīva), valdība vairāku gadu laikā veica grozījumus *KPL* (skatīt 4.pielikuma 4.-5.tabulu). 2015. gadā spēkā grozījumi *KL* 56. pantā, mainot pieeju attiecībā uz noilguma aprēķināšanas kārtību gadījumos, ja izdarīts noziedzīgs nodarījums, kas vērsts pret nepilngadīgā tikumību un dzimumneaizskaramību. Noilgumu aprēķina no dienas, kad nepilngadīgais cietušais sasniedzis 18 gadu vecumu, tādējādi noilgums šajos gadījumos būs 20 gadi no dienas, kad cietušais sasniedzis 18 gadu vecumu, bet 30 gadi, ja par nodarījumu paredzēts mūža ieslodzījums.

35. 2014. gadā *Civilprocesa likuma* 30.⁵ nodaļā iekļāva regulējumu par pagaidu aizsardzību pret vardarbību. Atbilstoši šim regulējumam, no vardarbības cietušais (arī viens no bērna vecākiem, aizbildnis, bāriņtiesa vai prokurors, ja vardarbība saistīta ar bērnu), var lūgt tiesu piemērot pagaidu aizsardzības pret vardarbību līdzekļus: pienākumu atbildētājam atstāt mājokli, kurā pastāvīgi dzīvo prasītājs, un aizliegumu atgriezties un uzturēties tajā; aizliegumu atbildētājam atrasties mājoklim, kurā pastāvīgi dzīvo prasītājs, tuvāk par tiesas lēmumā minētu attālumu; aizliegumu atbildētājam, izmantojot citu personu starpniecību, organizēt satikšanos vai jebkāda veida sazināšanos ar prasītāju; aizliegumu atbildētājam izmantot prasītāja personas datus; citus aizliegumus un pienākumus, kurus tiesa vai tiesnesis noteicis atbildētājam un kuru mērķis ir nodrošināt prasītāja pagaidu aizsardzību pret vardarbību. Īslaicīgu, taču tūlītēju varmākas nošķiršanas lēmumu var pieņemt arī policija. Ir noteikts regulējums, kādā kārtībā šādus pagaidu aizsardzības pret vardarbību lēmumus izpilda, kā arī noteiktas sankcijas, ja vardarbīgā persona pārkāpj tai uzliktos pienākumus. Pagaidu aizsardzība pret vardarbību pieļaujama jebkurā procesa stadijā, arī pirms prasības celšanas tiesā. Atbilstoši grozījumiem *Civilprocesa likumā*, kopš 2021. gada 1. jūlija tiesa var piemērot jaunu pagaidu aizsardzības pret vardarbību līdzekli – pienākumu atbildētājam apgūt sociālās rehabilitācijas kursu vardarbīgas uzvedības mazināšanai.
36. Prasību par pagaidu aizsardzību pret vardarbību var iesniegt laulātie vai bijušie laulātie; personas, starp kurām pastāv bērnu un vecāku attiecības, pastāv vai ir pastāvējušas aizbildnības vai citas ārpusģimenes aprūpes attiecības; personas, starp kurām pastāv radniecības vai svainības attiecības; personas, kas dzīvo vai dzīvojušas vienā mājāsaimniecībā; personas, kurām ir vai gaidāms kopīgs bērns, neatkarīgi no tā, vai šīs personas kādreiz bijušas laulībā vai kādreiz dzīvojušas kopā; personas, starp kurām pastāv vai ir pastāvējušas tuvas personiskās vai intīmas attiecības. Par tiesas lēmumu pārkāpumiem ir paredzēta kriminālatbildība *KL* 168¹. pantā. Pagaidu aizsardzību pret vardarbību civilprocesuālajā kārtībā iespējams piemērot, ja nav pamata uzsākt kriminālprocesu vai administratīvo pārkāpumu lietvedību (piemēram, kad persona fiziski vēl nav aizskarta, bet pastāv risks, ka tas varētu notikt nākotnē).
37. Saskaņā ar grozījumiem likumā “*Par policiju*” policijas darbinieka pienākums ir novērst vardarbības draudus, un viņam ir tiesības pieņemt lēmumu par tūlītēju varmākas nošķiršanu

(policijas lēmums par nošķiršanu), lai aizsargātu personu saskaņā ar likuma “*Par policiju*” 12¹. pantu. Policijas lēmums par nošķiršanu darbojas uz laiku līdz astoņām dienām. Policijas darbinieks var uzlikt par pienākumu varmākam nekavējoties pamest mājokli, netuvoties un nesazināties ar aizsargājamo personu. Ja aizsargājamā persona vēlas, lai aizsardzība darbotos ilgāk par astoņām dienām, ar policijas starpniecību tā var iesniegt tiesai pieteikumu par pagaidu aizsardzību pret vardarbību. Arvien vairāk cilvēku Latvijā ir gatavi atbilstoši reaģēt uz vardarbību ģimenē un starp tuvām personām. Par to liecina fakts, ka tiesās saņemto pieteikumu par pagaidu aizsardzību pret vardarbību skaits, kā arī policijas pieņemto lēmumu par nošķiršanu skaits ar katru gadu pieaug (2014. gadā pirmajā instancē tika saņemti 250 pieteikumi par pagaidu aizsardzību pret vardarbību, bet 2019. gadā saņemti 1232 pieteikumi). Īpaši būtiski, ka pieaudzis ir arī nekavējošā ārpustiesas mehānisma – policijas lēmumu par nošķiršanu skaits (2014. gadā tika pieņemti 100 policijas lēmumi par nošķiršanu, bet 2018. gadā – 789 (skatīt arī 4.pielikuma 6.tabulu)).

38. Pārskata periodā veikti grozījumi arī *Ārstniecības likumā* un *Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā*, nostiprinot ārstniecības personu un sociālo pakalpojumu sniedzēju pienākumu ziņot policijai par iespējamu vardarbību pret personu. Atbilstoši *Ārstniecības likuma* 56.¹pantam, ja ārstniecības iestāde sniedz palīdzību pacientam un ir pamats uzskatīt, ka pacients cietis no vardarbības vai no pienācīgas aprūpes un uzraudzības trūkuma, ārstniecības iestāde ne vēlāk kā 12 stundu laikā paziņo par to VP. Ja cietusī ir nepilngadīga persona, tad ārstniecības personai un sociālo pakalpojumu sniedzējam ir pienākums ziņot par bērna novārtā pamešanas gadījumiem vai jebkādu citu bērna apdraudējumu. Saskaņā ar *Sabiedrības veselības pamatnostādņēm 2014.-2020.gadam*, plānošanas perioda un darbības programmu ietvaros paredzēts apmācīt ārstniecības personas par vardarbības jautājumiem un veikt atkārtotu pētījumu par Latvijas jauniešu bērnībā gūto nelabvēlīgo pieredzi saistībā ar piedzīvoto vardarbību. Kopš 2015. gada piešķirts valsts budžeta finansējums 554 541 euro apmērā, lai turpinātu nodrošināt rehabilitāciju no vardarbības cietušām personām, kā arī īstenotu rehabilitāciju personām, kuras veikušas vardarbību.

Politikas plānošanas dokumenti vardarbības ģimenē izskaušanai un sociālā rehabilitācija – 9.rekomendācija

39. Reizi gadā LM sadarbībā ar citām iesaistītajām institūcijām sagatavo informatīvo ziņojumu par situāciju vardarbības ģimenē un vardarbības pret sievietēm novēršanas jomā. Pasākumi cīņai pret vardarbību ģimenē un vardarbību pret sievietēm ietverti MK apstiprinātajās *Ģimenes valsts politikas pamatnostādņēs 2011.-2017. gadam* un saistītajā rīcības plānā, bet pasākumi cīņai pret ar dzimumu saistītu vardarbību ietverti arī MK apstiprinātajā *Plānā sieviešu un vīriešu vienlīdzīgu iespēju un tiesību nodrošināšanai 2018.-2020. gadam*. Mērķis samazināt ar dzimumu saistītu vardarbību un vardarbību ģimenē ietverts *Nacionālajā attīstības plānā 2014.-2020. gadam*. Ar 2015. gadu valsts finansē divus jaunus pakalpojumus vardarbības seku mazināšanai: vardarbībā cietušo personu sociālo rehabilitāciju un vardarbību veikušu personu sociālo rehabilitāciju. Salīdzinājumā ar 2015. gadu, 2018. gadā pakalpojuma saņēmušo personu skaits ir pieckāršojies (skatīt 4.pielikuma 9. tabulu). Lai mazinātu sabiedrības iecietību pret vardarbību pret sievieti un vardarbību ģimenē, tiek īstenoti sabiedrības informēšanas un izpratnes veicinoši, kā arī uz prevenciju vērsti pasākumi.
40. Atbilstoši MK 2014.gada 23.decembra noteikumiem Nr.790 “*Sociālās rehabilitācijas pakalpojumu sniegšanas kārtība no vardarbības cietušām un vardarbību veikušām*

AMzin_20220210_Latvijas Republikas kārtējais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām izpildi 2014.-2019.gadā

pilngadīgām personām”, personām, kuras cietušas no fiziskas, seksuālas, ekonomiskas vai emocionālas vardarbības vai fiziskas vai seksuālas vardarbības draudiem, vai vardarbīgas kontroles, kopš 2015.gada ir tiesības saņemt valsts finansētus sociālās rehabilitācijas pakalpojumus. Pakalpojumus sniedz sociālās rehabilitācijas kursa veidā līdz 60 dienām sociālās rehabilitācijas institūcijā (ar izmitināšanu) vai līdz divdesmit 45 minūšu psihologa, sociālā darbinieka un jurista konsultācijām dzīvesvietā. Juridiskās palīdzības administrācija ar biedrības “Skalbes” starpniecību nodrošina informatīvo atbalstu noziegumos cietušām personām. Zvanot uz tālruna numuru 116006, noziegumos cietušām personām, vardarbības upuriem, ir iespēja saņemt emocionālu un psiholoģisku atbalstu, informāciju par cietušo procesuālajām tiesībām un atbalsta pasākumiem. Vienlaikus Latvijā darbojas vairākas citas NVO nodrošinātas atbalsta tālrunu līnijas un tīmekļa vietnes, lai sniegtu atbalstu no vardarbības cietušajām personām.

41. Pārskata periodā dažādos Latvijas reģionos izveidoti 26 ģimenes atbalsta un krīzes centri. Kopumā Latvija izpilda Eiropas Padomes prasības, nodrošinot noteiktu vietu skaitu krīzes centros sievietēm ar bērniem, kuri cietuši no vardarbības (1 vieta pret 10 000 iedzīvotājiem). Kopumā Latvijas krīzes centros ir nodrošinātas 200 vietas. Kopš 2015. gada valsts nodrošina vardarbību veikušām personām valsts finansētus sociālās rehabilitācijas pakalpojumus. Īpašs valsts finansētais sociālās rehabilitācijas pakalpojums tiek sniegts personām, kuras baidās, ka nākotnē varētu izdarīt noziedzīgu nodarījumu pret tikumību vai dzimumneaizskaramību.
42. Sniedzot komentārus par Ziņojuma projektu, biedrība “Centrs Marta” norāda, ka praksē joprojām redzams, ka vietu trūkst un pakalpojumu sniedzējiem, īpaši reģionos, pašiem ir jāmeklē, kur izmitināt cietušās sievietes. Krīzes patvērumi esot ar zināmām adresēm, kas augsta riska gadījumos nav droši cietušajiem, turklāt lielākā daļa no šīm vietām pienākoties sievietēm ar bērniem, atstājot sievietes bez bērniem neaizsargātas. Tāpat biedrība “Centrs Marta” norāda, ka šobrīd Latvijā nav nevienas patversmes, kas būtu īpaši paredzētas sievietēm, kuras cieš no vardarbības. Šādām sievietēm ir pieejami ģimenes krīzes centri, taču to kapacitāte joprojām esot ierobežota un tie sniedzot pārsvarā vispārēju, nevis specializētu psihosociālu atbalstu. Tāpat Latvijā neesot neviena izvarošanas upuru krīzes centra vai centra seksuālās vardarbības upuriem, lai gan izvarošanas un seksuālo vardarbību pārdzīvojušajiem ir nepieciešami īpaši pakalpojumi (tiesu medicīniskā pārbaude, medicīniskā aprūpe), kuru nepieciešamas veikt pēc iespējas ātrāk.
43. Vardarbībā cietuši bērni (no 2000.gada) un vardarbībā cietušas pilngadīgas personas (no 2015. gada) var saņemt valsts finansētu atbalstu. Pašvaldības atbilstoši finanšu iespējām un izpratnei par vardarbību, sniedza atbalstu vardarbībā cietušām pilngadīgām personām arī pirms 2015. gada un var sniegt plašāku atbalstu cietušajiem arī šobrīd. Lai arī iespēja saņemt pakalpojumu ir arvien plašākam personu lokam, statistika par sniegtajiem sociālās rehabilitācijas pakalpojumiem liecina, ka joprojām 80% bērnu un pieaugušo, kas saņem pakalpojumus, ir cietuši tieši no vardarbības ģimenē. Sociālās rehabilitācijas pakalpojumu piešķiršana ir dzimumneitrāla, pakalpojumu ir iespējams saņemt arī vardarbībā cietušiem vīriešiem (skatīt 4.pielikuma 7.-9. tabulu). Ar MK 2019. gada 2. jūlija rīkojumu Nr.328 apstiprināts “*Plāns nepilngadīgo aizsardzībai no noziedzīgiem nodarījumiem pret tikumību un dzimumneaizskaramību 2019.-2020. gadam.*” Savukārt saistībā ar politikas plānošanas dokumentu izpildi izstrādāti arī vairāki informatīvie ziņojumi (skatīt 4.pielikuma 10.tabulu).
44. Ar ESF finansiālu atbalstu darbības programmas “*Izaugsme un nodarbinātība*” 9.2.1.specifiskā atbalsta mērķa “*Paaugstināt sociālo dienestu darba efektivitāti un* AMzin_20220210_Latvijas Republikas kārtējais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām izpildi 2014.-2019.gadā

darbinieku profesionalitāti darbam ar riska situācijās esošām personām” 9.2.1.1.pasākuma “*Profesionāla sociālā darba attīstība pašvaldībās*” ietvaros LM īsteno projektu Nr.9.2.1.1/15/V/001 “*Profesionāla sociālā darba attīstība pašvaldībās*”, kura ietvaros tiek izstrādāts metodiskais materiāls un mācību programma sociālajam darbam ar vardarbībā cietušām un vardarbību veikušām personām. 2019. gadā tā aprobēšanā piedalījās 28 sociālie darbinieki no 17 pašvaldību sociālajiem dienestiem. Tāpat projekta ietvaros 2019. gadā rīkotas ikgadējās metodiski informatīvās sanāksmes 5 Latvijas reģionos, īpašu uzmanību pievēršot pašvaldību sociālo darbinieku sadarbībai ar ārstniecības iestādēm/personām vardarbības pret bērniem kontekstā un akcentējot prevencijas nozīmi. Katru gadu decembrī, kad pasaulē īpašu uzmanību pievērš vardarbības pret sievieti un vardarbības ģimenē novēršanai, arī Latvijā ar dažādiem pasākumiem tiek aktualizēta vardarbības ģimenē problēma, cenšoties iedrošināt cietušos vērsties pēc palīdzības un aicinot līdzcilvēkus neklusēt par vardarbību sev līdzās. Projekts aizsākts 2015. gada aprīlī, un tas noslēgsies 2023. gadā.

Sabiedrības informēšanas pasākumi –9.rekomendācija

45. 2017.-2018. gadā LM īstenoja divus projektus: “*Soli tuvāk: Kopienas vienotā atbilde uz vardarbības pret sievietēm gadījumiem*” un “*Izpratnes veidošanas kampaņa par nulles toleranci attiecībā uz vardarbību pret sievieti „Vardarbībai patīk klusums”*”.⁸ Projekti finansēti no ES programmas “*Tiesības, vienlīdzība un pilsonība*” un nodrošināja speciālistu (VP un pašvaldību darbinieki, sociālie darbinieki, bērnu tiesību aizsardzības, veselības aprūpes un nozares NVO eksperti), kuri ikdienā saskaras vai varētu saskarties ar personām, kas cietušas no vardarbības ģimenē vai citās tuvās attiecībās, profesionālo kompetenču attīstīšanu un sabiedrības informētību un izpratni par vardarbību pret sievietēm, lai jau preventīvi mazinātu vai novērstu vardarbīgas rīcības izpausmes. Īpaša uzmanība projektā veltīta jauniešiem, lai veicinātu cieņpilnas un līdztiesīgas attiecības starp zēniem un meitenēm. Kā parādīja sabiedrības aptauja, 2018. gadā respondenti biežāk nekā 2016. gadā norādīja, ka vardarbība gan pret sievieti, gan pret vīrieti ģimenē nav pieņemama un tai vienmēr būtu jābūt sodāmai (skatīt 4.pielikuma 5.diagrammu).
46. VP nav speciālu izmeklēšanas vienību, kas izmeklētu vardarbību ģimenē gadījumus, un *Krimināllikums* neizdala vardarbību ģimenē kā atsevišķu pantu. Izmeklēšana notiek atbilstoši dažādiem *Krimināllikuma* pantiem. Pie vardarbības ģimenē var izdalīt šādus noziedzīgus nodarījumus (skatīt 4.pielikuma 11.-13.tabulu). Vienlaikus pārskata periodā amatpersonām par vardarbību vai izvarošanu ģimenē ir sniegti vairāki izglītojoši pasākumi (skatīt 4.pielikuma 14.tabulu). Tāpat Valsts Policijas koledža regulāri organizē pasākumus, lai sadarbībā ar citām iestādēm nodrošinātu pasākumus amatpersonu izglītošanai (skatīt 4.pielikuma 15.tabulu). VP amatpersonas regulāri piedalās nodibinājuma “Centrs Dardedze” organizētajos pasākumos (skatīt 4.pielikuma 16.tabulu).

Cita informācija

47. 2020 .gadā uzsākts process, lai ratificētu ANO Konvencijas pret spīdzināšanu un citiem nežēlīgas, necilvēcīgas vai pazemojošas izturēšanās vai sodīšanas veidiem papildu protokolu, ar kuru izveido preventīvo mehānismu. Protokolu plānots ratificēt līdz 2021. gada noslēgumam. Nacionālā preventīvā mehānisma funkcijas Latvijā pildīs Tiesībsarga

⁸ Labklājības ministrija, informatīvais materiāls, pieejams: <http://www.lm.gov.lv/text/3169>.

AMzin_20220210_Latvijas Republikas kārtējais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām izpildi 2014.-2019.gadā

birojs, kurā jau izveidota atsevišķa nodaļa, Nacionālā preventīvā mehānisma izveidei Tiesībsarga birojam jau tagad piešķirti papildu līdzekļi no valsts budžeta.

PAKTA 8.PANTS

Prostitūcijas ierobežošana –8.rekomendācija

48. 2015. gadā MK uzdeva IeM sadarbībā ar TM, VM, LM, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministriju, Tiesībsarga biroju un NVO izstrādāt likumprojektu prostitūcijas ierobežošanas jomā. 2017. gadā IeM sagatavoto likumprojektu “*Prostitūcijas ierobežošanas likums*” izsludināja, bet par to bija apjomīgi un būtiski iebildumi no nozaru ministrijām, valsts iestādēm un NVO. Pašreizējā likumprojekta redakcijā likuma mērķis ir ierobežot un samazināt prostitūciju, mazināt cilvēku tirdzniecības (CT) riskus, aizsargāt indivīda un sabiedrības veselību, labklājību, novērst bērnu un jauniešu iesaistīšanos prostitūcijā, mazināt vardarbības riskus, kas vērsti pret personām, kuras nodarbojas ar prostitūciju, veicināt atteikšanos no nodarbošanās ar prostitūciju un no prostitūcijas izmantošanas. Likumprojekts definē prostitūcijas jēdzienu, noteic vispārējos aizliegumus (aizliegumu izmantot prostitūcijā nepilngadīgu personu un cilvēku tirdzniecības upuri, aizliegumu veikt darbību, kas veicina un nodrošina prostitūciju u.c.), noteic vispārējos ierobežojumus (nodarboties ar prostitūciju, kā arī izmantot prostitūciju atļauts dzīvoklī vai viendzīvokļa mājā, kas ir tās personas, kura nodarbojas ar prostitūciju, īpašumā vai par kuru tā rakstveidā ir noslēgusi dzīvojamās telpas īres līgumu). Likumprojekts noteic, ka prostitūcijā iesaistītām personām valsts nodrošina sociālo rehabilitāciju atbilstoši ikgadējā valsts budžeta likumā piešķirtajiem līdzekļiem, kas precīzāk jānosaka MK noteikumos (veids, apjoms, saturs, pakalpojumu saņemšanas nosacījumi, piešķiršanas kārtība un prasības sociālo rehabilitācijas pakalpojumu sniedzējiem). Minētā pakalpojuma mērķis ir sniegt prostitūcijā iesaistītām personām psihosociālu palīdzību, motivēt tās sociālās funkcionēšanas spēju (ierobežotas personas spējas strādāt, aprūpēt sevi, iekļauties sabiedrībā) atjaunošanai vai uzlabošanai un nostiprināt un atjaunot sociālās funkcionēšanas spējas, lai veicinātu personu attiešanās no prostitūcijas.
49. Likumprojektu izskatīšanai MK iesniedza 2020. gada sākumā. Ņemot vērā, ka nav vienprātības par to, kas ir prostitūcija (sociāla problēma vai personas brīva izvēle; vardarbība pret personu vai personas tiesība; seksuālu darbību veikšana par maksu vai CT un vardarbība pret personu), valdība nespēj ilgstoši vienoties par likumprojekta virzīšanu Saeimā. 2020. gada februārī valdība lēma likumprojekta izskatīšanu atlikt un izskatīt to Sadarbības sanāksmē. Latvijā prostitūcija nav kriminalizēta, bet tiek ierobežota, savukārt pie atbildības personas sauc par sutenerismu un CT. Šobrīd kārtību, kādā ierobežojama prostitūcija nosaka MK noteikumi Nr. 32 “*Prostitūcijas ierobežošanas noteikumi*” (skatīt arī 5.pielikuma 1.tabulu un 1.diagrammu). Atbilstoši *ANO Konvencijas par cīņu pret cilvēku tirdzniecību un prostitūcijas ekspluatēšanu no trešo personu puses* 6.pantam Latvijā netiek veikta oficiāla prostitūcijā nodarbināto personu uzskaite.
50. Atbilstoši biedrības “Centrs Marta” vērtējumam, jaunajā likumā iekļautās normas ir tādas pašas kā MK 2008.gada 22.janvāra noteikumos Nr.32, uz kuru pamata 2019. gadā EP *Konvencijas par vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē novēršanu un apkarošanu* komiteja Latvijai sniedza rekomendāciju. Biedrība uzskata, ka tas nesasniedz izvirzīto mērķi – pārtraukt prostituēto personu sodīšanu un vērsties pret pieprasījuma mazināšanu. Savukārt atbilstoši tiesībsarga vērtējumam normatīvais regulējums, kur pie atbildības par prostitūcijas ierobežošanas pasākumiem ir saucama arī persona, kas

nodarbojas ar prostitūciju, nav atbilstošs sociāli atbildīgas valsts principam un neaizsargā prostituēto personu cieņu. Tāpat tiesībsarga ieskatā atbildībai par prostitūcijā iesaistīto personu izmantošanu ir jāgulstas tieši uz personām, kuras izmanto prostitūciju. Tādējādi pēc būtības jāmaina pašreizējais regulējums prostitūcijas jomā, nosakot prostitūcijas izmantošanas aizliegumu, kura pārkāpuma rezultātā pie atbildības sauc prostitūcijā iesaistīto personu izmantotājus. Tiesībsargs uzsver, ka Latvijā joprojām nav pieņemts likums prostitūcijas ierobežošanas jomā, kas liecina par to, ka Latvijas valsts rīcība pēdējo gadu laikā jauna normatīvā regulējuma prostitūcijas ierobežošanas jomā izstrādē ir bijusi novēlota un neefektīva. Savukārt, lai arī pašreizējais regulējums ir spēkā esošs un saistošs, pēc *Administratīvās atbildības likuma* spēkā stāšanās 2020. gada 1. jūlijā administratīvā kontrole par šo noteikumu ievērošanu nevar tikt veikta, jo neesot likuma, uz kā pamata personas varētu saukt pie atbildības.

Cilvēku tirdzniecība – 8.rekomendācija

51. Pārskata periodā pavisam apzināti 187 iespējamie CT upuri, no tiem CT upura/cietušās personas statuss piešķirts 151 personai. Vairumu gadījumu (109 CT upurus no 151) formāli identificēja vai atpazīna specializētie pakalpojumu sniedzēji, kas sniedz sociālās rehabilitācijas pakalpojumus, konsulārās amatpersonas, tiesībaizsardzības iestādes, sociālie darbinieki.
52. Saskaņā ar *Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2011/36/ES*, 2014. gadā veikti grozījumi *KL 154.*²pantā, “cilvēku tirdzniecības” definīcijā ietverot ievainojamības jēdzienu un tā skaidrojumu. *KL 154.*¹ un *165.*¹ pantā izdarīti grozījumi, paredzot kriminālatbildību par noziedzīgiem nodarījumiem, kas saistīti ar CT un personas nosūtīšanu seksuālai izmantošanai. *KL 164.* pants paredz kriminālatbildību par personas iesaistīšanu prostitūcijā un prostitūcijas izmantošanu. Pārskata periodā kriminālprocesa ietvaros (*KL 165.*¹ pants “Personu nosūtīšana seksuālai izmantošanai”) noskaidrotas divas pilngadīgas personas nosūtīšanai seksuālai izmantošanai uz ārvalstīm. Tāpat noskaidrotas, aizturētas un atzītas par aizdomās turētām personas, kas meklēja darbam komerciāla seksa piedāvātājus Latvijā (skatīt 5.pielikuma 2.tabulu). 2016.-2019.gadā valstī uzsākti 110 kriminālprocesi par CT un ar to saistītiem noziedzīgiem nodarījumiem (skatīt 5.pielikuma 2.diagrammu). 2011.-2016. gadā pēc *KL 154.*¹ panta par seksuālu ekspluatāciju, piespiešanu sniegt pakalpojumus vai izdarīt noziegumu, pielietojot viltu vai vardarbību uzsākti deviņi kriminālprocesi (astoņi kriminālprocesi par noziegumiem organizētas grupas sastāvā). 2017. gadā pēc *KL 154.*¹, *165.* un *165.*¹ panta tiesai nodoto lietu skaits salīdzinājumā ar 2016. gadu samazinājās par 57,8% (no 45 uz 19 personām). 2019. gadā pēc *KL 154.*¹ panta tiesā izskatītas 3 lietas (papildus skatīt 5.pielikuma 3.-12.tabulu).

Politikas plānošanas dokumenti – 8.rekomendācija

53. Lai nodrošinātu mērķtiecīgu un plānotu pieeju CT novēršanai un apkarošanai, ar MK rīkojumu Nr.132 apstiprināja pirmo politikas plānošanas dokumentu šajā jomā – “*Valsts programma cilvēku tirdzniecības novēršanai 2004.-2008.gadam*”, kam sekoja vēl vairākas programmas. Lai turpinātu programmā īstenoto CT novēršanas politiku, 2014.gadā valdība izstrādāja “*Cilvēku tirdzniecības novēršanas pamatnostādnes 2014.-2020.gadam*”, kuru mērķis ir novērst un apkarot CT, aizsargāt un palīdzēt CT upuriem, pilnībā ievērojot viņu cilvēktiesības. Pamatnostādnes ir saskaņotas ar ES “*Stratēģiju cilvēku tirdzniecības izskaušanai 2012.-2016.gadā*”, EP *Konvenciju par cīņu pret cilvēku tirdzniecību* un ANO *Konvencijas pret transnacionālo organizēto noziedzību Protokolu par cilvēku tirdzniecību*.

AMzin_20220210_Latvijas Republikas kārtējais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām izpildi 2014.-2019.gadā

Pamatnostādnes balstās uz 4 starptautiski atzītiem pamatprincipiem cīņai pret cilvēku tirdzniecību: profilakse; upuru aizsardzība; izmeklēšana, kriminālvajāšana un iztiesāšana; kompetento institūciju un organizāciju sadarbība nacionālajā un starptautiskajā līmenī. Atbilstoši MK noteikumiem Nr.564 “*Uzturēšanās atļauju noteikumi*” ārzemnieks, kas atzīts par CT upuri, var saņemt uzturēšanās atļauju Latvijas Republikā (skatīt 5.pielikuma 13.tabulu).

54. Latvijas kompetentās iestādes nodrošināja dalību un pasākumu īstenošanu jaunajā ES Politikas ciklā 2018.-2021.gadam atbilstoši ES Padomes 2017. gada 28. marta secinājumiem (Nr.7704/17) par ES politikas cikla organizētas un smagas starptautiskas noziedzības jomā turpināšanu laikposmam no 2018. līdz 2021. gadam, ES Padomes 2017. gada 19. maija secinājumiem (Nr.9450/17) par ES prioritāšu noteikšanu cīņai pret organizētu un smagu starptautisku noziedzību laikposmā no 2018. līdz 2021. gadam, ES Padomes 2017. gada 16. jūnija dokumentu (Nr. 10011/1/17) par Padomes secinājumu par ES prioritāšu noteikšanu cīņai pret organizētu un smagu starptautisku noziedzību laikposmā no 2018. līdz 2021. gadam ieviešanu: kompetento dalībnieku identificēšana un ES Padomes 2017. gada 29. jūnija dokumentu (Nr. 10544/17) par ES Politikas cikla noteikumiem.
55. ES Padomes secinājumi paredz 14 prioritārās jomas cīņai pret smago un organizēto noziedzību. 2018.-2021. gadā Latvija turpina piedalīties deviņās prioritātēs (kopā ar apakšprioritātēm 13 darbības virzienos), tai skaitā prioritātē “*Cilvēku tirdzniecība*”. 2018. un 2019. gadā turpināta dalība *Kopīgo rīcības dienu (Joint Action Days, JAD)* pasākumu plānošanā, kā arī atsevišķu šādu aktivitāšu īstenošanā, tai skaitā prioritātē “*Cilvēku tirdzniecība*”. 2019. gadā *Kopīgo rīcības dienu* ietvaros VP sadarbībā ar VDI un Valsts Robežsardzi (VRS) veica pārbaudes un secināja, ka Latvija var kļūt par mērķa valsti darba ekspluatācijai citu valstu (Ukraina, Uzbekistāna, Kirgizstāna, Tadžikistāna) pilsoņiem būvniecības un lauksaimniecības sfērās, par kuriem netika maksāti nodokļi un nodrošinātas sociālās garantijas u.c., kā arī netika veikta viņu reģistrācija būvobjektā. Tajā pašā laikā darbiniekiem tika apsolīta viņu izcelsmes valstu apstākļiem konkurētspējīga darba samaksa skaidrā naudā. Šādas situācijas pastāvēšana var radīt cilvēku tirdzniecības riskus.
56. Līdz 2018. gadam Latviju uzskatīja par valsti, kuras valstspiederīgie vervēti un ekspluatēti ārpus Latvijas, kā arī valsti, kurā notiek CT iekšzemē, taču kopš 2018. gada, izteiktā darbaspēka trūkuma dēļ valstī vērojama tendence, ka darba veikšanai Latvijā ierodas arvien vairāk trešo valstu valstspiederīgie, kuri nereti kļūst par darbaspēka ekspluatācijas vai CT upuriem. Praksē efektīvi tiek piemērotas normatīvā regulējuma prasības attiecībā uz CT upuriem, kas nav ES dalībvalstu pilsoņi, nodrošinot formālu CT upura statusa, nogaidīšanas perioda un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu piešķiršanu un nodrošināšanu (skatīt 5.pielikuma 14.tabulu). Vienlaikus tiesībsargs norāda, ka tikai 2019. gadā pirmo reizi tika iedarbināts likums “*Par cilvēku tirdzniecības upura uzturēšanos Latvijas Republikā*” un CT upuriem piešķirts nogaidīšanas periods. 2019.gadā tiesībsargs veica likuma “*Par cilvēku tirdzniecības upura uzturēšanos Latvijas Republikā*” atbilstības izvērtējumu *Padomes Direktīvas 2004/81/EK par uzturēšanās atļauju, ko izdod trešo valstu valstspiederīgām personām, kuras ir cilvēku tirdzniecības upuri vai kurām ir palīdzēts nelegāli imigrēt un kuras sadarbojas ar kompetentajām iestādēm*, prasībām. Atzinumā tiesībsargs konstatēja, ka šā likuma ietvertā nogaidīšanas perioda piešķiršanas procedūra, saskaņā ar kuru personai par tā piešķiršanu ir jāvēršas ar iesniegumu pie izmeklēšanas iestādes vai procesa virzītāja un tā sekojoša izskatīšana un lēmuma pieņemšana, nav atbilstoša *Direktīvas 2004/81/EK* mērķim un nogaidīšanas perioda jēgai un būtībai, kā arī upuru, kas cietuši no cilvēku tirdzniecības, labākajām interesēm. Tādējādi secināts, ka būtu nepieciešams rūpīgi pārskatīt

minētā likuma noteikumus par nogaidīšanas periodu un noteikt, ka personai, kura oficiāli ir identificēta kā CT upuris, tiktu piešķirts nogaidīšanas periods. Tomēr tiesībsarga rekomendācijas netika atbalstītas.

Amatpersonu izglītošanas pasākumi pret CT –8.rekomendācija

57. Pārskata periodā turpināta valsts pārvaldes iestāžu darbinieku izglītošana par CT un tās upuru identifikāciju, piemēram, PMLP saviem darbiniekiem nodrošina mācības par cīņu pret CT un patvēruma meklētāju uzņemšanu. Darbiniekiem izmantošanai PMLP interneta vietnē ir ievietots mācību materiāls “*Cilvēku tirdzniecības darba ekspluatācijas nolūkā identificēšanas vadlīnijas*”.⁹ Ievērojot “*ES prioritāšu noteikšanu cīņai pret smagu un organizētu noziedzību laikposmā no 2014. līdz 2017.gadam*” secinājumus, kopš 2014. gada Latvija darbojas ES Politikas cikla īstenošanā. Latvija piedalās deviņās no 12 prioritātēm, tai skaitā prioritātē “*Cilvēku tirdzniecība*”, kuras ietvaros Latvija plāno ikgadējus pasākumus cīņai ar CT un piedalās minētajās ikgadējās Eiropas *Kopējās rīcības dienās*, lai apkarotu darba ekspluatāciju, seksuālo ekspluatāciju, bērnu ekspluatāciju. 2019. gadā Tiesībsarga birojs sadarbībā ar VRS uzsāka ilglaicīgu projektu “*Efektīva novērošanas un izraidīšanas procesa realizēšana*”, kura ietvaros īstenoja pasākumu “*Cilvēku tirdzniecības upuru atpazīšanas procedūru pilnveidošana izraidīšanas procesā*”, izstrādāja mācību materiālus, organizēja apmācības un seminārus, kuros piedalījās personas no VRS, bāriņtiesām, Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas un dažādām biedrībām un NVO.
58. Nav iespējams norādīt absolūti precīzu institūciju amatpersonu, darbinieku un speciālistu skaitu, kuri piedalījušies dažāda formāta izglītojošos pasākumos, taču apkopotie dati ilustrē izglītojošo aktivitāšu apmeklētību. 2014.-2016. gadā īstenoti 73 mācību pasākumi speciālistiem, sešas konferences un 187 dažāda formāta izglītojošie pasākumi dažādām speciālistu grupām. 2017.-2018.gadā izglītoti vairāk nekā 2385 speciālisti, bet 2019. gadā vairāk nekā 1884 speciālisti. Pārskata periodā dažādos izglītojošos pasākumos piedalījās vairāk nekā 8541 dažādu nozaru speciālisti, kuri var nonākt saskarsmē ar CT upuriem, tos atpazīt un novirzīt palīdzības saņemšanai, speciālisti, kuru ikdienas pienākumi saistīti ar CT un ar to saistīto noziedzīgo nodarījumu atklāšanu un vainīgo personu saukšanu pie atbildības (skatīt 5.pielikuma 15.tabulu). 2014.-2019. gadā, lai uzlabotu tiesībsargājošo iestāžu amatpersonu prasmes atpazīt CT upurus, IeM īstenoja Eiropas Komisijas projektu, kura viens no sadarbības partneriem bija VP. Projekta ietvaros notika sadarbība un pieredzes apmaiņa ar Igaunijas un Lielbritānijas speciālistiem, apsprieda tiesiskos instrumentus, kas sevi efektīvi pierādījuši CT novēršanas praksē, un apzināja potenciālās riska grupas, lai savlaicīgi veiktu profilaktiskus pasākumus.
59. CT novēršanā un apkarošanā iesaistīto institūciju darbiniekiem nodrošinātas iespējas piedalīties izglītojošos pasākumos par dažādām tēmām gan Latvijā, gan ārvalstīs (piemēram, CT jēdziens, faktori, atpazīšana, identificēšana, cietušo un upuru tiesības, īpaši aizsargājams cietušais un tā tiesības, CT upuru nesodīšanas princips, starpinstitūciju sadarbība CT gadījumu risināšanā, sociālās rehabilitācijas pakalpojumi, kompensācijas un citi atbalsta pakalpojumi). Neformālā komunikācija starp atbildīgajām institūcijām, amatpersonām un speciālistiem, prakse un pieredze ir gadiem ļāvusi efektīvi identificēt CT upurus un risināt viņu situācijas. Vienlaikus ir apzināta nepieciešamība izstrādāt nacionālo starpinstitūciju sadarbības CT upuru atpazīšanas un novirzīšanas pie sociālo pakalpojumu

⁹Iekšlietu ministrija, *Cilvēku tirdzniecības darba ekspluatācijas nolūkā identificēšanas vadlīnijas*, pieejams: <http://www.iem.gov.lv/files/text/identificesanas%20vadlinijas.pdf>
AMzin_20220210_Latvijas Republikas kārtējais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām izpildi 2014.-2019.gadā

sniedzējiem mehānismu un šādu kārtību nostiprināt normatīvā regulējuma līmenī. Biedrība “Centrs Marta” norāda, ka praksē pārsvarā upurus identificēja vai atpazīna pakalpojumu sniedzēji, nevis policija. Īpaši šis attiecoties uz seksuālās ekspluatācijas gadījumiem, kur pēdējos gados uz “Centru Marta” nav novirzīts neviens upuris, lai gan ir veiktas neskaitāmas kratīšanas nelegālos bordeļos.

60. VRS CT upuru atpazīšanai izmanto normatīvajā regulējumā definētās pazīmes un procedūru, VRS koledžas apmācību programmā ietvertās vadlīnijas un FRONTEx rokasgrāmatā “*Cilvēku tirdzniecības apkarošanas apmācība pasniedzējiem*” ietvertos indikatorus un kritērijus. 2018. gadā spēkā stājās VRS iekšējie noteikumi Nr.22 “*Kārtība, kādā Valsts robežsardzes amatpersonas veic fiktīvās laulības pārbaudi*” un VRS ieteikumi Nr.23 “*Ieteikumi Valsts robežsardzes amatpersonām, veicot fiktīvas laulības pārbaudi*”, kas nosaka VRS teritoriālo pārvalžu struktūrvienību, kas veic imigrācijas kontroli, amatpersonu rīcību gadījumos, kad plānota un veikta fiktīvās laulības pārbaude. VRS gan patstāvīgi, gan sadarbībā ar PMLP, VDI un VP amatpersonām, kontrolē ārzemnieku nodarbināšanas tiesību normu ievērošanu uzņēmumos, iestādēs, tūrisma organizācijās, viesnīcās un nodrošina iespējamo CT gadījumu konstatēšanu.
61. 2017. gadā tiesībsargs prezentēja pētījumu “*Latvijas pašvaldības sociālo dienestu, bāriņtiesu un Nodarbinātības valsts aģentūras filiāļu izpratne par savu lomu CT upuru identificēšanas procesā*”, konstatējot, ka liels skaits institūciju pamatā redz savu lomu tikai kā informatori, kuri ziņo policijai noziedzīga nodarījuma izmeklēšanai. Daudzu pašvaldību sociālie dienesti un bāriņtiesas neatpazīst CT upurus un pat neuzskata, ka tas ir viņu pienākums. Pētījuma noslēgumā tiesībsargs lūdza IeM apsvērt nepieciešamību izstrādāt formālu nacionālās konsultēšanas mehānismu konkrēta dokumenta veidā, kas tiktu regulāri pilnveidots atbilstoši normatīvo aktu un prakses izmaiņām.
62. 2019. gada ietvaros tiesībsargs aktīvi pievērsās jautājumam par nepieciešamību izstrādāt efektīvu mehānismu informācijas nodošanā un apmaiņā starp valsts iestādēm un sociālo pakalpojumu sniedzējiem, tādējādi nodrošinot CT upuru tiesības saņemt sociālās rehabilitācijas pakalpojumus. MK 2020.gada 25.augusta sēdē tika atbalstīts IeM iesniegtais atbildes projekts tiesībsargam par to, ka tiks uzsākta nepieciešamā normatīvā regulējuma izstrāde, lai pilnveidotu nacionālo sadarbības un koordinācijas mehānismu CT novēršanai. Līdz ar to *Cilvēku tirdzniecības novēršanas plānā 2021. – 2023.gadam* kā vieni no veicamajiem pasākumiem ir noteikti: sagatavot likumprojektu par nacionālo sadarbības un koordinācijas mehānismu cilvēku tirdzniecības novēršanai; izstrādāt MK noteikumu par kārtību sadarbības un informācijas apmaiņas īstenošanai CT upuru atpazīšanā, palīdzības un atbalsta sniegšanā, aizsardzības nodrošināšanā un novirzīšanā pie sociālo pakalpojumu sniedzējiem projektu. Atbildīgā institūcija par šiem pasākumiem ir IeM, savukārt tiesībsargs ir viena no līdzatbildīgajām institūcijām.

Sociālā palīdzība un rehabilitācija –8.rekomendācija

63. Ja persona kriminālprocesa par CT ietvaros ar procesa virzītāja lēmumu ir atzīta par cietušo vai tai piešķirts liecinieka statuss gadījumā, ja attiecīgā persona nevēlas, lai to atzīst par cietušo, un to apliecina tiesībsardzības institūcijas izsniegta izziņa, tad attiecīgajai personai papildus pēc pakalpojumu kursa beigām ir tiesības saņemt atbalstu saistībā ar uzsākto kriminālprocesu: psihosociālu palīdzību (individuālas jurista, sociālā darbinieka, psihologa konsultācijas), tulka pakalpojumus, palīdzību juridisko dokumentu noformēšanā un, ja nepieciešams, pārstāvību tiesā (līdz 150 stundām gadā trīs gadu periodā). Ja persona

saņemt valsts nodrošināto juridisko palīdzību, tai kā atbalstu ir tiesības saņemt sociālā darbinieka un psihologa konsultācijas, kā arī, ja nepieciešams, tulka pakalpojumus šajās konsultācijās. Pēc nepieciešamības tiek nodrošināts drošs patvērums un izmitināšana, tajā skaitā arī kopā ar CT upura nepilngadīgajiem bērniem. Personai pakalpojuma laikā ir iespēja apgūt vai uzlabot pašaprūpes un pašapkalpošanās iemaņas un saņemt pirmās nepieciešamības preces un pakalpojumus (pārtiku, saimniecības preces, medikamentus, apģērbu, apavus vai naudas līdzekļus to iegādei, pieeju medicīnas speciālistiem, tiek segti transporta izdevumi, piemēram, nokļūšanai Nodarbinātības valsts aģentūrā (NVA)). Tiek nodrošināts materiāls atbalsts sociālo prasmju attīstīšanai un pilnveidošanai, atņemto vai nozaudēto dokumentu atjaunošana vai tulkošana un materiāls atbalsts pašaprūpes un pašapkalpošanās iemaņu nodrošināšanai. Pakalpojumu sniedzēji motivē indivīdu iesaistīties apmācībās vai izglītības programmās, ja tas sekmē personas iekļaušanos sociālajā vai profesionālajā vidē, motivē atgriezties darba tirgū. Pakalpojumu sniedzējs organizē starpprofesionāļu komandas darbu, kuras uzdevums ir CT upura individuālās sociālās rehabilitācijas plāna izstrādāšana un regulāra izvērtēšana. Tā kā personai ļoti reti nepieciešami izmitināšanas pakalpojumi jau šajā etapā, pakalpojumu sniedzējs motivē personu sadarboties ar pašvaldību sociālo dienestu, jo dzīvesvietas pašvaldības sociālais dienests var sniegt personai atbalstu un pakalpojumus ilgtermiņā.

64. Valdība nodrošina stabilu valsts finansējumu valsts apmaksāto sociālās rehabilitācijas pakalpojumu un atbalsta pakalpojumu kriminālprocesā CT upuriem nodrošināšanai. Pēdējos gados piešķirtais finansējums ir vidēji 135 500 *euro* gadā. Kopš 2019. gada janvāra CT upuriem valsts kompensācijas apmērs palielināts no 70% uz 90% no likumā “*Par valsts kompensāciju cietušajiem*” noteiktā maksimālā valsts kompensācijas apmēra – 5 minimālās mēneša darba algas, un 2019. gadā tas veidoja 1935 *euro* (2018. gadā – 1505 *euro*) (skatīt arī 5.pielikuma 3.diagrammu un 16.-20.tabulu).

Sabiedrības informēšanas pasākumi –8.rekomendācija

65. Informatīvo kampaņu īstenošana par dažādiem CT aspektiem ir noteikta par pastāvīgi pildāmu uzdevumu visiem CT novēršanas valsts politikas īstenošanā iesaistītajiem. Pārskata periodā īstenotas vairākas informatīvās kampaņas valsts līmenī un dažas specifiski atsevišķās pašvaldībās, virkne informatīvo pasākumu, kuru pievienotā vērtība ir tieša komunikācija ar pasākumā klātesošajiem un tas, ka to organizēšanā iesaistās gan valsts, pašvaldību, tiesībsardzības iestādes un NVO, gan pakalpojumu sniedzēji CT upuriem (skatīt 5.pielikuma 21.tabulu). Lai nodrošinātu sabiedrībai pieejamu informāciju par CT novēršanas jautājumiem un aktualitātēm Latvijā, 2014. gadā tika atjaunota interneta vietne, kuru administrē IeM¹⁰ un kurā apkopota informācija par aktualitātēm CT novēršanas un apkarošanas jomā, atbalstu un palīdzību CT upuriem, informatīvajām aktivitātēm un projektiem, praktiska informācija, kā izvairīties no CT un ekspluatācijas utt. Šai tīmekļa vietnei ir izveidots konts [@Cilvektirdznieciba.lv](https://www.facebook.com/Cilvektirdznieciba.lv) sociālajā tīklā *Facebook*.

¹⁰ Valsts informatīvais resurss par cilvēktirdzniecības mazināšanas tēmu un aktualitātēm Latvijā, pieejams: www.cilvektirdznieciba.lv; (www.trafficking.lv).

AMzin_20220210_Latvijas Republikas kārtējais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām izpildi 2014.-2019.gadā

PAKTA 9.PANTS

Administratīvais arests

66. 2020. gada jūlijā stājās spēkā jaunais *Administratīvās atbildības likums*, kas aizstāj *Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksu (LAPK)* un izslēdz no administratīvo sodu kataloga administratīvo arestu.

Apcietinājuma piemērošana –13.rekomendācija

67. Šobrīd Latvijā informāciju par drošības līdzekļa “apcietinājums” piemērošanu krimināllietās pēc noziedzīga nodarījuma kvalifikācijas, kā arī par apcietinājuma termiņiem pirmstiesas procesā, personu, kurām piemērots apcietinājums, dzimumu un vecumu atsevišķi neapkopo. Informāciju par ar brīvības atņemšanu saistītajiem drošības līdzekļiem apkopo tikai pēc absolūtiem skaitļiem (skatīt arī 6.pielikuma 1.tabulu). Salīdzinājumā ar 2014. gadu, 2019. gadā personu, kurām piemērots apcietinājums, kopējais skaits samazinājies par 64% (2014.gadā – 1469; 2019. gadā – 949 apcietināto), apcietināto sieviešu skaits salīdzinājumā ar 2017. gadu pieaudzis par 30% (2017.gadā – 50; 2019. gadā – 65 apcietinātās), apcietināto vīriešu skaits samazinājies par aptuveni 11,6% (2017. gadā -1001; 2019.gadā – 884 apcietinātais). Latvijā atsevišķi neapkopo informāciju par gadījumiem, kad prokurors uzsācis procesu medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu noteikšanai. Statistiku par tiesai nosūtīto krimināllietu skaitu medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu noteikšanai skatīt 6. pielikuma 2. tabulā, bet statistiku par personām, kuras 2019. gadā ieslodzītas skatīt 7. pielikuma 1.-6. diagrammā. 2019. gadā ieslodzījuma vietās atradās 15 nepilngadīgie, kam piemērots drošības līdzeklis apcietinājums.
68. Personai ir tiesības pārsūdzēt izmeklēšanas tiesneša lēmumu, ar kuru viņai piemērots ar brīvības atņemšanu saistīts piespiedu līdzeklis, tajā skaitā ievietošana ārstniecības iestādē ekspertīzes izdarīšanai. Tāpat persona, tās pārstāvis vai aizstāvis var jebkurā laikā vērsties ar lūgumu pie izmeklēšanas tiesneša, lai viņš izvērtē iepriekš minētā piespiedu līdzekļa turpmākas piemērošanas nepieciešamību. Ja gadījumā persona, tās pārstāvis vai aizstāvis divu mēnešu laikā nav vērsies pie izmeklēšanas tiesneša ar attiecīgu lūgumu, šādu izvērtējumu izmeklēšanas tiesnesis veic bez iesnieguma. *KPL* nav noteikts, ka procesa virzītāja lēmums par procesa turpināšanu medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanai nav pārsūdzams. Savukārt personas viedoklis tiek uzklauts vienīgi tad, ja saskaņā ar ekspertīzes atzinumu persona var piedalīties izmeklēšanas darbību veikšanā pirmstiesas procesā.

Izmaiņas tiesiskajā regulējumā –13.rekomendācija

69. 2016. gadā grozīts *KPL* 267. pants, nosakot, ka aizturēšana ir pamats personas tiesību ierobežošanai un ļauj turēt personu speciāli aprīkotās policijas telpās, nosakot tikšanās un sazināšanās ierobežojumus, izņemot tikšanos ar aizstāvi, bet ārvalstniekam - arī ar savas valsts diplomātiskās vai konsulārās pārstāvniecības pārstāvi. Tam nav nepieciešams izmeklēšanas tiesneša vai tiesas lēmums. Kopš 2018. gada 1. septembra *KPL* 268. pants noteic, ka gadījumā, ja aizturētais atzīts par aizdomās turēto vai apsūdzēto, tad, lai nodrošinātu viņa nogādāšanu pie prokurora vai uz tiesu kriminālprocesa pabeigšanai, persona var atrasties īslaicīgās aizturēšanas vietā, ievērojot noteikto 48 stundu ierobežojumu no faktiskās aizturēšanas brīža. 2020.gadā grozīts arī *KPL* 271. pants, nosakot, ka apcietinātajam ar procesa virzītāja atļauju, ko paziņo apcietinātajam un ieslodzījuma vietai,

ir tiesības tikties un sazināties ar citām personām. Pirmstiesas procesā procesa virzītāja lēmums par atteikumu apcietinātajam tikties un sazināties ar citām personām ir pārsūdzams izmeklēšanas tiesnesim. Procesā virzītāja atļauja nav nepieciešama, lai tiktos ar aizstāvi, ar kuru ir noslēgta vienošanās konkrētajā kriminālprocesā vai kurš sniedz valsts nodrošināto juridisko palīdzību konkrētajā kriminālprocesā, ārvalstnieka valsts diplomātiskās vai konsulārās pārstāvniecības pārstāvi vai īpašajā likumā, kas nosaka apcietinājumā turēšanas kārtību, noteiktajām personām. 2021.gadā spēkā stājās grozījumi KPL 271.panta trešajā daļā, normu papildinot ar regulējumu, ka procesa virzītājs, lai nodrošinātu kriminālprocesa mērķa sasniegšanu, var pieņemt lēmumu par tikšanās un saziņas ierobežojumiem ar īpašajā likumā, kas nosaka apcietinājumā turēšanas kārtību, noteiktajām personām. Procesā virzītāja lēmums par tikšanās un saziņas ierobežojumiem ir pārsūdzams izmeklēšanas tiesnesim. Sūdzības iesniegšana neaptur lēmuma izpildi.

70. Lai ieviestu *Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu (ES) 2016/800 par procesuālajām garantijām bērniem, kuri ir aizdomās turētie vai apsūdzētie kriminālprocesā prasības*, KPL 244. pantā ietvēra pamatprincipu, kas paredz nepilngadīgajam apcietinājuma piemērošanu tikai kā galējas nepieciešamības līdzekli, izvērtējot citu drošības līdzekļu piemērošanu. Izvēloties nepilngadīgajam drošības līdzekli, kas saistīts ar brīvības atņemšanu, ņem vērā nepilngadīgā vecumu un iespējamus riskus attiecībā uz nepilngadīgā fizisko, garīgo un sociālo attīstību, kā arī spēju iekļauties atpakaļ sabiedrībā. Tāpat papildināts KPL 60.² pants, nosakot, ka aizturētajam, kā arī aizdomās turētajam vai apsūdzētajam, kuram piemēro ar brīvības atņemšanu saistītu drošības līdzekli, ir tiesības saņemt informāciju par tiesībām uz veselības aprūpi.

Medicīniska rakstura piespiedu līdzekļi –16.rekomendācija

71. 2014. gadā veiktas būtiskas izmaiņas normatīvajā regulējumā, kas saistītas ar medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanu. Grozījumi veikti saskaņā ar Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumu lietā “*Beiere pret Latviju*” un attiecas uz medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu grozīšanu gadījumā, ja persona vairs nav bīstama sabiedrībai, un gadījumā, ja persona nepilda tai noteikto medicīniska rakstura piespiedu līdzekli (KL 69. pants). Tāpat KL papildināts ar jaunu 69.¹ pantu, paredzot medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu noteikšanu pēc vairākiem nolēmumiem. Ar grozījumiem KPL noteikts, ka gadījumā, ja persona saslimšanas dēļ ir bīstama sabiedrībai, var tikt pieņemts lēmums par šīs personas ievietošanu psihiatriskajā slimnīcā uz laiku līdz sešiem mēnešiem (KPL 599. pants). Tāpat noteikts, ka persona, pret kuru ir uzsākts process par medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu noteikšanu, var piedalīties krimināllietas iztiesāšanā, ja saskaņā ar ārsta (eksperta) atzinumu tas ir pieļaujams vai arī to pieļauj personas veselības stāvoklis. Vienlaikus KPL 607. pants izteikts jaunā redakcijā, paredzot, ka gadījumā, ja persona nepilda tai noteikto medicīniska rakstura piespiedu līdzekli, ārstniecības iestādes vadītājs ierosina tiesai izlemt jautājumu par noteiktā medicīniska rakstura piespiedu līdzekļa grozīšanu uz vairāk ierobežojošu, un tiesa var noteikt personai tiesu psihiatrisko ekspertīzi.

Personu tiesību ierobežošana psihiatriskajās ārstniecības iestādēs –16.rekomendācija

72. Saskaņā ar *Ārstniecības likumu* psihiatriskā palīdzība balstās uz brīvprātības principu. Pacientu var stacionēt psihiatriskajā ārstniecības iestādē ar tā rakstveida piekrišanu, ja konstatēti psihiski traucējumi un psihiatrs ir pieņēmis motivētu lēmumu par psihiskās veselības izmeklēšanas, ārstēšanas un rehabilitācijas nepieciešamību psihiatriskajā ārstniecības iestādē. Pacienta piekrišanu stacionēšanai pievieno medicīniskajiem

dokumentiem.¹¹ *Ārstniecības likums* nosaka gadījumus, kad psihiatrisko palīdzību sniedz bez pacienta piekrišanas, kā arī to, kā šādos gadījumos tiek pieņemts lēmums par palīdzības sniegšanu stacionārā.¹² Pacientam, kurš stacionēts psihiatriskajā ārstniecības iestādē bez viņa piekrišanas, un pacientam, kuram ārstniecība psihiatriskajā ārstniecības iestādē noteikta kā medicīniska rakstura piespiedu līdzeklis kriminālprocesā, ir *Pacientu tiesību likumā* noteiktās pacienta tiesības, kā arī tiesības saņemt un nosūtīt vēstules, saņemt pasta sūtījumus, izmantot saziņas līdzekļus, lai kontaktētos ar personām ārpus psihiatriskās ārstniecības iestādes, tikties ar radniekiem un citām personām, kā arī tiesības uz ikdienas pastaigu. Par šīm tiesībām ārstniecības persona nekavējoties informē pacientu viņam saprotamā formā, ņemot vērā pacienta vecumu, briedumu un pieredzi, ja nepieciešams, atkārtoti.¹³

73. Gadījumos, kad pastāv tieši draudi, ka pacients psihisku traucējumu dēļ var nodarīt miesas bojājumus sev vai citām personām, vai pacients izrāda vardarbību pret citām personām un ar mutisku pārliecināšanu neizdodas pārtraukt apdraudējumu, psihiatriskajās ārstniecības iestādēs ir tiesības izmantot ierobežojošus līdzekļus: fizisku ierobežošanu, izmantojot spēku pacienta kustību ierobežošanai: mehānisku ierobežošanu, pielietojot ierobežojošas saites vai siksnas; medikamentu ievadīšanu pacientam pret viņa gribu; ievietošanu novērošanas palātā (6.pielikuma 3.tabula).¹⁴ Ierobežojošo līdzekļu piemērošanas kārtību nosaka MK noteikumi.¹⁵ Ārsta lēmumu par ierobežojošu līdzekļu piemērošanu, kā arī aizliegumu tikties ar radniekiem pacients viena mēneša laikā var apstrīdēt ārstniecības iestādes vadītājam, kurš iesniegumu izskata un lēmumu pieņem septiņu dienu laikā. Ārstniecības iestādes vadītāja lēmumu pacients viena mēneša laikā var apstrīdēt VI, kura iesniegumu izskata un lēmumu pieņem 20 dienu laikā. VI lēmumu pacients viena mēneša laikā var pārsūdzēt tiesā. Tiesas spriedums nav pārsūdzams.¹⁶
74. Stacionārajās ārstniecības iestādēs, kas sniedz valsts apmaksātus pakalpojumus pacientiem ar psihiskās veselības traucējumiem, ir observācijas gultas, lai izvairītos no situācijām, kad cilvēks nokļūst slimnīcā nevis medicīnisku indikāciju, bet sociāla rakstura problēmu dēļ. Stacionārajās ārstniecības iestādēs ārstēšana ir balstīta uz multiprofesionālo pieeju, kurā ir ne tikai ārsts-psihiatrs, bet arī funkcionālie speciālisti, psihologs un mākslas terapeiti, kas nodrošina nemedikamentozu terapiju. Stacionārajās iestādēs, kas sniedz psihiskās veselības aprūpes pakalpojumus bērniem, nodrošināta pavadošās personas uzturēšanās pie bērna. Lai nodrošinātu agrīnu uzvedības un psihisko traucējumu diagnostiku, šobrīd notiek skrīninga algoritma izstrāde, kas paredz bērnu psihiskās veselības novērtēšanu vecumā no 1,5 gadiem – 3 gadiem, ko veiks ģimenes ārsts. Plānots, ka skrīningu pakāpeniski ieviesīs 2021. gadā. Šī pasākuma ietvaros tiks veikta ģimenes ārstu apmācība par agrīnu psihiskās veselības un uzvedības traucējumu diagnostiku un ārstēšanas iespējām primārās veselības aprūpes līmenī. Tāpat uzsāka jauna programma pusaudžiem depresijas un pašnāvību riska mazināšanai.
75. Lai samazinātu finansiālo slogu pacientiem, pārskata periodā palielināts psihisko traucējumu ārstēšanai paredzēto medikamentu kompensācijas apjoms, un kompensējamo

¹¹ Ārstniecības likuma 67. pants.

¹² Ārstniecības likuma 68. pants.

¹³ Ārstniecības likuma 69.¹ panta pirmā daļa.

¹⁴ Ārstniecības likuma 69.¹ panta sestā daļa.

¹⁵ Ministru kabineta 2016.gada 12.jūlija noteikumi Nr.453 "Noteikumi par kārtību, kādā ierobežojami pacienti, un priekšmetiem, kurus aizliegts turēt psihiatriskajā ārstniecības iestādē".

¹⁶ Ārstniecības likuma 69.¹ panta desmitā daļa.

AMzin_20220210_Latvijas Republikas kārtējais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām izpildi 2014.-2019.gadā

medikamentu sarakstā iekļautas jaunas diagnozes. *Psihiskās veselības aprūpes pieejamības uzlabošanas plāns 2019.-2020. gadam* paredz dažādus izglītojošos pasākumus personām, kas iesaistītas personu ar psihiskās veselības un uzvedības traucējumiem aprūpē, un ārstniecības iestādēs ir pieejami sociālie darbinieki, lai veicinātu starpinstitucionālo sadarbību. Vienlaikus notiek arī sabiedrības izglītošana par labas psihiskās veselības jautājumiem, lai mazinātu stigmatu, kas apgrūtina cilvēku vēršanos pēc palīdzības. Iepļānotas gan semināra tipa apmācības jaunajiem vecākiem, pusaudžiem, senioriem, izglītības iestāžu pedagogiem, gan valsts mēroga komunikācijas kampaņas. Lai veicinātu speciālistu piesaisti psihiskās veselības jomai, pārskatītas algas ārstniecības personām, kas strādā psihiskās veselības aprūpes jomā, īpaši bērnu psihiatru algas, un samazināts bērnu psihiatru rezidentūras ilgums no astoņiem uz sešiem gadiem, lai jaunos ārstus motivētu izvēlēties šo specialitāti.

PAKTA 10.PANTS

Apstākļi ieslodzījuma vietās –15.rekomendācija

76. IeVP neapkopo datus par ieslodzījuma vietu telpu platību. Kopējo ieslodzīto skaitu Latvijā un citu saistītu informāciju var apskatīt 7.pielikuma 1.-6.diagrammā. 2014. gadā ar mērķi apkopot informāciju par apstākļiem Latvijas ieslodzījuma vietās un izstrādāt priekšlikumus cilvēka cieņai atbilstošu apstākļu nodrošināšanai ieslodzītajiem, norisinājās ieslodzījuma vietu auditēšana. Tādējādi apkopota informācija par pieejamo dzīvojamo platību ieslodzījuma vietās un izdarīts secinājums, ka visiem ieslodzītajiem ir iespējams nodrošināt vismaz 4 m² dzīvojamās platības.
77. Pamatojoties uz tieslietu ministra 2014. gada 2. jūlija rīkojumu Nr. 1-1/259 "*Par brīvības atņemšanas iestāžu veidiem un tajās izvietojamo ieslodzīto skaitu*", līdz 2014. gada 1. decembrim visas ieslodzītās personas ieslodzījuma vietās tika izvietotas saskaņā ar minētajā rīkojumā noteikto, ievērojot 4 m² dzīvojamās platības prasību. Savukārt 2015. gada grozījumi *Latvijas Soduzpildes kodeksa (SIK) 77. pantā* paredz, ka dzīvojamās platības norma vienam notiesātajam nevar būt mazāka par 4 m², bet vienieslodzījuma kamerās par 9 m². Līdzīgi grozījumi 2015. gadā izdarīti arī *Apcietinājumā turēšanas kārtības likuma (ATKL) 19. pantā*. Pēc šo grozījumu pieņemšanas uzsāktas mērķtiecīgas darbības, lai nodrošinātu vienai ieslodzītajai personai noteikto dzīvojamo platību (informāciju par ieslodzīto sūdzību skaitu skatīt 7.pielikuma 1.-3.tabulā).
78. Ieslodzītajiem paredzēto higiēnas preču daudzums ir noteikts *MK noteikumos Nr.1022 "Noteikumi par ieslodzīto personu uztura un sadzīves vajadzību materiālā nodrošinājuma normām"*. Proti, ieslodzītajiem reizi mēnesī pienākas tualetes papīrs (1 rullis), tualetes ziepes (50g), saimniecības ziepes (100g), zobu pasta (50g), kā arī zobu suka (1 reizi gadā), sievietēm 10 higiēniskās paketes. Pārskata periodā piešķirtā finansējuma ietvaros visās ieslodzījuma vietās veikti gan plānoti, gan arī ārpus kārtas remonta darbi saistībā ar ieslodzīto personu soda izciešanas un sadzīves apstākļu uzlabošanu, kā arī inženiertehnisko objektu atbilstoši uzturēšanai. Katru gadu iespēju robežās plānoti un īstenoti arī lielāka mēroga remontdarbi (skatīt 7.pielikuma 4.tabulu), savukārt līdz 2024.gada oktobrim plānots pabeigt jauna cietuma būvniecību Liepājā.

Ieslodzīto resocializācija

79. 2015. gadā MK apstiprināja "*Ieslodzīto resocializācijas pamatnostādnes 2015.-2020.*

AMzin_20220210_Latvijas Republikas kārtējais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām izpildi 2014.-2019.gadā

gadam” un “*Ieslodzīto resocializācijas pamatnostādņu 2015.-2020. gadam īstenošanas plāns*, kas ietver pasākumus, lai darba tirgū aktīvi iekļautu no tā atstumtus cilvēkus. Pamatnostādnēs ietvertās resocializācijas politikas mērķis ir mazināt visus noziedzīgas uzvedības riskus brīvības atņemšanas soda izpildes laikā un pēc tā izciešanas, lai nodrošinātu cilvēka drošumspējas veicināšanu un veiksmīgu iekļaušanos sabiedrībā, arī darba tirgū. Pamatnostādnēs ietverts politikas rezultāts – visas notiesātā individuālajā resocializācijas plānā noteiktās resocializācijas vajadzības tiek risinātas brīvības atņemšanas soda izciešanas laikā (brīvības atņemšanas iestādē un Valsts probācijas dienesta uzraudzības laikā), turklāt Pamatnostādnēs ir noteikti vairāki politikas rezultāti un izrietošie politikas rezultatīvie rādītāji (skatīt 7.pielikuma 5.tabulu). Lai sasniegtu Pamatnostādnēs definēto resocializācijas politikas mērķi un uzdevumu izpildi, Plānā ietverti konkrēti pasākumi, kas strukturēti sešos savstarpēji saskaņotos un saistītos rīcības virzienos (skatīt 7.pielikuma 6.tabulu).¹⁷ 2014.-2019.gadā ieslodzīto resocializācijas jomā veikti vairāki grozījumi normatīvajos aktos, kuri sekmīgi ieviesti praksē, bet 2021. gadā resocializācijas pamatnostādnes nākamajam posmam izsludinātas Valsts sekretāru sanāksmē. Vairāk informācijas par ieslodzīto resocializācijas pasākumiem 2019.gadā skatīt 7.pielikuma 7.-8.tabulā un 7.-9.diagrammā.

Amatpersonu izglītošana –15.rekomendācija

80. Jau norādīts, ka IeVP Mācību centrs īsteno profesionālās tālākizglītības programmu “*Ieslodzījuma vietu apsardze*”, kuras mērķauditorija ir ieslodzījuma vietu amatpersonas ar speciālajām dienesta pakāpēm, kuras saturā ietilpst kursi par saskarsmi ar ieslodzītajiem, konfliktoloģiju, prevenciju un citiem jautājumiem. Šīs tēmas paredz uz dinamiskās drošības pamatprincipiem balstītu ieslodzīto un personāla attiecību veidošanas prasmju apgūšanu, kā arī tādu jautājumu apguvi, kas saistīti ar cieņpilnu attiecību veidošanu ar ieslodzītajiem, pievēršoties jautājumiem, kā amatpersonai nepieļaut kļūdas un neiesaistīties prettiesiskās darbībās, kas varētu radīt nevienlīdzīgu attieksmi. Tāpat izglītojamie apgūst prasmes rīkoties ārkārtas situācijās, kā arī nepieciešamības gadījumā atbildīgi pielietot speciālos līdzekļus. IeVP Mācību centrs vairākas reizes gadā organizē un vada kvalifikācijas pilnveidošanas pasākumus atsevišķām amatu kategorijām. Šo kvalifikācijas pilnveidošanas kursu ietvaros iekļautas tēmas par krīzes situāciju novēršanas pasākumiem, darbībām ārkārtas situācijās un citas. Kā mācību metodes tiek izmantotas situāciju izspēles un analīzes (vairāk skatīt Ziņojuma 28.-29.rindkopu un 3.pielikuma 1.diagrammu un 12.tabulu).
81. IeVP Mācību centra īstenotajā profesionālās tālākizglītības programmā “*Ieslodzījuma vietu apsardze*” 2019. gadā mācības turpināja 46 izglītojamie, bet mācības uzsāka 83 izglītojamie. 2019. gadā 71 amatpersonai piešķirta profesionālā kvalifikācija “*Ieslodzījuma vietas jaunākais inspektors*”, 2020. gadā mācības turpināja 49 izglītojamie, savukārt 34 citas Mācību centra organizētās kvalifikācijas pilnveides apmācības apmeklēja 710 klausītāji (skatīt 7.pielikuma 9.tabulu). Pārvaldes darbinieki apguva zināšanas par no jauna ieviesto resocializācijas programmu vardarbīgiem notiesātajiem: 19 darbinieki iesaistījās vadības mācībās par riska un vajadzību novērtēšanas instrumentiem un programmu, 49 darbinieki apguva zināšanas par tēmu

¹⁷ Informācija par Pamatnostādņu un Plāna izpildi 2015. – 2018. gadā ir pieejama Informatīvajā ziņojumā "Pārskats par Ieslodzīto resocializācijas pamatnostādņu 2015. – 2020. gadam un Ieslodzīto resocializācijas pamatnostādņu 2015. – 2020. gadam īstenošanas plāna ieviešanas rezultātiem", pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40476713>.

“Trauma un tās ietekme uz bērna dzīvi un attīstības vecumposmiem”, 49 darbinieki par tēmu "Saprast traumu un tās ietekmi uz attīstības vecumposmiem un kā kļūt par kompetentu aprūpētāju emocionāli traumētiem bērniem". Mācības darbam ar Vardarbības mazināšanas programmu (VMP) apmeklēja 20 darbinieki, VMP apmācības atbalsta personālam 22 darbinieki, savukārt vardarbības riska novērtēšanas instrumentu (VRP un VRS-SO) un VMP (VPR) ieviešanas stratēģijas un procedūras izstrāde tika iesaistīti 17 darbinieki. Apmācībās par vecāku prasmju programmu iesaistījās 146 darbinieki. Mācībās par jaunajiem riska un vajadzību novērtēšanas instrumentiem piedalījās 98 darbinieki. Mācībās par tēmu “Līdzatkarība” piedalījās 52 amatpersonas. Mācībās par tēmu “Klientu motivēšana” piedalījās 57 amatpersonas. Mācībās par tēmu “Manipulēšana un vervēšana” piedalījās 59 amatpersonas.

Psihiskās veselības un sociālās aprūpes iestādes

82. Valsts finansētu ilgstošās sociālās aprūpes institūciju pakalpojuma saņēmējiem (VSAC un līgumorganizāciju iemītniekiem) ar psihiskām diagnozēm psihiskās veselības aprūpi, t.sk. atbilstošu medikamentozu terapiju, nozīmē sertificēts ārsts-psihiatrs. Klientus konsultē un ārstēšanas plāna izpildi nodrošina medicīnas māsas. Ikvienam medikamentu pacientam izsniedz saskaņā ar ārsta norādījumiem, veicot ierakstu klienta medicīnas kartē. Gadījumos, ja klientam novērojamas psihisko traucējumu saasinājuma lēkmes, kas izpaužas, piemēram kā agresivitāte vai depresija, ārsts-psihiatrs nozīmē medikamentus, klienta medicīnas kartē norādot nozīmētos medikamentus. Savukārt ārkārtas situācijās, kad klienta veselības stāvokļa saasinājums rada apdraudējumu, tiek sniegta pirmā palīdzība un tiek izsaukts Neatliekamās medicīniskās palīdzības dienests (NMPD).
83. Ar 2017. gada grozījumiem *Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā* noteikts, ka ārkārtas situācijā, kad persona ar savu rīcību apdraud savu vai citu personu veselību vai dzīvību, institūcijas vadītājs vai viņa pilnvarota persona var pieņemt lēmumu, izdarot atzīmi personas lietā, par personas izolēšanu uz laiku, ne ilgāku par 24 stundām, īpaši šim nolūkam iekārtotā telpā, nodrošinot aprūpi un nepārtrauktu uzraudzību. Ievērojot tiesībsarga rekomendācijas, LM sniedza vadlīnijas VSAC, nosakot, ka akūtu psihiskās veselības saasinājumu gadījumos ir jāizsauc NMPD, bet līdz tā ierašanās laikam var tikt veikta klienta izolēšana (ne ilgāk par 3 stundām), atsevišķā, šim mērķim izveidotā telpā, nodrošinot nepārtrauktu uzraudzību. Veicot pārbaudes VSAC, īpaša uzmanību pievērš tam, lai klienti netiktu izolēti sodīšanas nolūkā. 2017. gada grozījumi *Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā* noteic, ka ilgstošās sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumus var saņemt tikai tās personas, kurām ir smagi vai ļoti smagi garīga rakstura traucējumi, un ievieš mehānismu klientu grupēšanai atbilstoši aprūpes līmenim. 2019. gadā spēkā stājās MK noteikumi Nr.138 “*Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības saņemšanas kārtība*”, kas noteic, ka pakalpojumu institūcijā var saņemt tikai tās personas, kurām ir noteikts trešais vai ceturtais aprūpes līmenis, un ja ar pakalpojumiem dzīvesvietā nav iespējams nodrošināt nepieciešamo sociālās aprūpes apjomu. Ar šiem noteikumiem noteikti katra aprūpes līmeņa klientu grupas aprūpē iesaistāmie speciālisti un šo speciālistu skaits uz viena aprūpes līmeņa klientu grupu.

Ārstniecības personāla kvalifikācijas uzlabošana –16.rekomendācija

84. Ar mērķi nodrošināt ārstniecības procesā iesaistītā personāla kvalifikācijas uzlabošanu prioritārajās veselības jomās, t.sk. garīgās veselības jomā VM 2017. gadā uzsāka īstenot ESF projektu “*Ārstniecības un ārstniecības atbalsta personāla kvalifikācijas*

uzlabošana”¹⁸. 2017. gadā pārskatītas prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem (MK noteikumi Nr.338 “*Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem*”), tai skaitā ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu institūcijā sniedzējiem noteiktās prasības sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas procesa organizācijai. Klientu saturīga brīvā laika nodrošināšanai VSAC pilnveidotas nodarbības atbilstoši interesēm un veselības stāvoklim. Regulāri tiek atjaunotas vadlīnijas par pasākumiem ārkārtas gadījumu novēršanai un klientu drošības nodrošināšanai, pievēršot uzmanību klientu informēšanai un līdzdalībai visā pakalpojumu saņemšanas procesā. Iespēju robežās tiek nodrošināta klientu ar psihiskām slimībām izmitināšana atsevišķi no personām ar garīgās attīstības traucējumiem un nodarbību organizēšana abām grupām atsevišķi. VSAC uzdevumos ietilpst personu pašaprūpes, neatkarības un patstāvīgas dzīves prasmju uzlabošana, lai sagatavotu personu pārejai uz dzīvi sabiedrībā. VSAC veicamās darbības ir norādītas LM izstrādātajās “*Vadlīnijas sociālās rehabilitācijas pakalpojuma organizēšanai pusceļā mājā personām ar garīga rakstura traucējumiem*”¹⁹. Vadlīnijās noteiktā pieeja klientu sagatavošanā ir piemērojama arī tajās VSAC filiālēs, kurās nav atsevišķi izveidotu pusceļa māju.

Papildu pasākumi klientu dzīves apstākļu uzlabošanai –16.rekomendācija

85. Lai uzlabotu VSAC klientu dzīves apstākļus un sakarā ar pakāpenisku pāreju uz ilgstošas sociālās aprūpes pakalpojumu deinstitutionalizāciju, ar 2013. gadu uzsākta VSAC klientu vietu skaita samazināšana, kā rezultātā, līdz 2019. gada beigām klientu vietu skaits VSAC ir samazinājies no 4659 līdz 3974 vietām (par 14,7 %). Pakāpeniski, veicot atjaunošanas vai remontdarbus VSAC ēku un telpu sakārtošanai, tiek palielināta dzīvojamā platība uz vienu klientu. 2014.-2019. gadā ēku bīstamības vai neatbilstības pakalpojuma nodrošināšanas prasībām dēļ tika izbeigta sešu filiāļu darbība, VSAC filiāļu skaitam samazinoties līdz 25 filiālēm.
86. Personu ar smagiem garīga rakstura traucējumiem integrācijas sabiedrībā un pārejas no institucionālās vides uz sabiedrībā balstītu pakalpojumu saņemšanu sekmēšanai, 2013. gadā MK pieņēma „*Pamatnostādnes sociālo pakalpojumu attīstībai 2014.-2020. gadam*”²⁰, nostiprinot attīstības virzienu uz deinstitutionalizāciju un sabiedrībā balstītu pakalpojumu attīstību. Darbības programmas “*Izaugsme un nodarbinātība*” (Darbības programma) ietvaros piesaistīts ES finansējums un pakāpeniski uzsākta jaunu sabiedrībā balstītu pakalpojumu izveide un sociālo pakalpojumu finansēšanas modeļa (individuālais budžets) ieviešana (Darbības programmas 9.2.2.2. pasākums “*Sociālo pakalpojumu atbalsta sistēmu izveide*”). ES līdzfinansētās aktivitātes plānots pabeigt līdz 2023. gadam. Deinstitutionalizācijas projektu ietvaros veikta 580 VSAC klientu izvērtēšana un atbalsta plānu izstrāde (Darbības programmas 9.3.1.1.pasākums “*Pakalpojumu infrastruktūras attīstība deinstitutionalizācijas plānu īstenošanai*”). 2020. gadā plānotas mācības VSAC darbiniekiem klientu sagatavošanai patstāvīgai dzīvei, regulāri tiek organizētas mācības VSAC klientu tiešajā aprūpē iesaistītajiem darbiniekiem par klientu sagatavošanu patstāvīgas dzīves uzsākšanai (veselība, sociālā aprūpe un rehabilitācija, ugunsdrošība,

¹⁸ Veselības ministrija, *Ārstniecības un ārstniecības atbalsta personāla kvalifikācijas uzlabošana. Projekts “Ārstniecības un ārstniecības atbalsta personāla kvalifikācijas uzlabošana” Nr.9.2.6.0/17/I/001*, pieejams: <https://talakizglitiba.lv/projekti/arstniecibas-personu-kvalifikācijas-uzlabošana>.

¹⁹Labklājības ministrija, *Vadlīnijas sociālā rehabilitācijas pakalpojuma organizēšanai pusceļā mājā personām ar garīga rakstura traucējumiem*, pieejams:

http://www.lm.gov.lv/upload/socialie_pakalpojumi/vadlin_reh_progr_patstaviga_dzive_13062017.pdf.

²⁰ Ministru kabineta 2013.gada 4.decembra rīkojums Nr.589, pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/view.do?id=4558>.

AMzin_20220210_Latvijas Republikas kārtējais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām izpildi 2014.-2019.gadā

darba drošība, saskarsme, vardarbīga uzvedība, tiesības un pienākumi, mūzika/mākslas terapija, utt.).

87. Klientam vai viņa likumiskajam pārstāvim ir iespēja iesniegt sūdzības par sociālo pakalpojumu kvalitāti vai mutiskus/ rakstiskus priekšlikumus par sociālo pakalpojumu sniedzēja darba uzlabošanu. Fizisko un juridisko personu sūdzības par sniegto pakalpojumu kvalitāti izskata LM, kas kontrolē arī sociālo pakalpojumu sniedzēju sniegto pakalpojumu atbilstību *Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā* noteiktajam. 2019. gadā veiktas 70 pārbaudes, t.sk., izskatot fizisku un juridisku personu iesniegumus un sūdzības. Pārbaūžu rezultātā sniegti ieteikumi trūkumu novēršanai (skatīt arī 7.pielikuma 10.-11.tabulu). Tā kā *Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma* 17. pants noteic, ka sociālos pakalpojumus drīkst sniegt tikai Sociālo pakalpojumu sniedzēju reģistrā reģistrēts pakalpojumu sniedzējs, tiek veiktas arī pirmsreģistrācijas pārbaudes (pirmreizēji vai pirms pārreģistrācijas Sociālo pakalpojumu sniedzēju reģistrā). Par neregistrētu sociālo pakalpojumu sniegšanu un kvalitātes pārkāpumiem, kā arī sociālo pakalpojumu sniedzējiem noteikto prasību neievērošanu tiek piemērots administratīvais sods.

PAKTA 11.PANTS

88. Latvijas Republika atsauca uz otrajā kārtējā ziņojumā (skat. CCPR/C/LVA/2002/2, 171.rindkopu) iekļauto informāciju un norāda, ka neviens Latvijas normatīvais tiesību akts neparedz apcietinājumu kā soda veidu par nespēju pildīt līgumsaistības.

PAKTA 12.PANTS

14.rekomendācija

89. Pārskata periodā prokuratūra drošības līdzekļus, kas ierobežo personas pārvietošanās brīvību, kopā piemērojusi 1234 reižu (skatīt arī 8.pielikuma 1.tabulu).
90. Kopš 2017. gada saskaņā ar *Regulu (ES) 2017/458*, ar ko groza *Regulu (ES) 2016/399* attiecībā uz pārbaūžu pastiprināšanu attiecīgajās datubāzēs pie ārējām robežām, pie Šengenas zonas ārējām robežām ir jāveic sistemātikas pārbaudes attiecībā uz ES, Eiropas Ekonomikas zonas (EEZ) un Šveices pilsoņiem, izmantojot attiecīgās datubāzes, papildus jau esošajām pārbaudēm, kuras veic attiecībā uz ārpus ES valstu valstspiederīgajiem. Jaunos noteikumus ieviesa, reaģējot uz teroristu uzbrukumiem pēdējos gados vairākās ES dalībvalstīs, un ir paredzams, ka tie palīdzēs novērst terorisma draudus. Pārbaudes veic pie ārējām robežām gan ieceļošanas, gan izceļošanas brīdī, izmantojot Šengenas informācijas sistēmu un Interpola datubāzi ar informāciju par nozagtiem un pazaudētiem ceļošanas dokumentiem.
91. 2017. gadā būtiski grozīts *Personu apliecinošu dokumentu likums*, kurā noteikts, ja iekšlietu ministrs ir pieņēmis lēmumu par aizliegumu Latvijas pilsonim, nepilsonim, personai, kurai Latvijas Republikā piešķirts bezvalstnieka vai alternatīvais statuss, vai bēglim izceļot no Latvijas, minētajai personai izsniegtais personu apliecinošais dokuments (personas apliecība) nav ceļošanas dokuments. Ja iekšlietu ministrs ir pieņēmis lēmumu par aizliegumu personai izceļot no Latvijas, obligāts personu apliecinošs dokuments Latvijas pilsonim vai nepilsonim ir attiecīgi Latvijas pilsoņa vai nepilsoņa personas apliecība, bet personai, kurai Latvijas Republikā piešķirts bezvalstnieka vai alternatīvais statuss, vai bēglim – uzturēšanās atļauja, kas izsniegta pēc tam, kad paziņots lēmums par aizliegumu

izceļot no Latvijas. Personas apliecība izmantojama kā ceļošanas dokuments, dodoties uz ārvalstīm, ja tas paredzēts Latvijas Republikai saistošos starptautiskajos līgumos, izņemot personas apliecību, kura izsniegta uz iekšlietu ministra pieņemtā lēmuma pamata par aizliegumu izceļot no Latvijas Republikas noteikto laiku.

92. *ES Padomes 2001. gada 15. marta Regula (EK) Nr. 539/2001, kas paredz to trešo valstu sarakstu, kuru pilsoņiem, šķērsojot dalībvalstu ārējās robežas, ir jābūt vīzām, kā arī to trešo valstu sarakstu, uz kuru pilsoņiem šī prasība neattiecas, tika grozīta ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) 2018/1806, ar ko izveido to trešo valstu sarakstu, kuru valstspiederīgajiem, šķērsojot dalībvalstu ārējās robežas, ir jābūt vīzām, kā arī to trešo valstu sarakstu, uz kuru valstspiederīgajiem minētā prasība neattiecas.* Kopumā Latvijas nepilsoņi bez vīzas var doties uz 47 pasaules valstīm. 2016. gadā stājās spēkā *Patvēruma likums*, kurā iekļautas *Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 26. jūnija direktīvas 2013/33/ES, ar ko nosaka standartus starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju uzņemšanai*, noteiktās normas attiecībā uz gadījumiem, kad patvēruma meklētāju tiesības pārvietoties ir ierobežotas. Atbilstoši *Patvēruma likuma* 13. pantam, vadoties pēc nepieciešamības un samērīguma principa, patvēruma meklētājam patvēruma procedūrā var piemērot ierobežojošos pasākumus (skatīt 8.pielikuma 2.tabulu). Vienlaikus *Patvēruma likuma* 14. pants noteic, ka patvēruma meklētājam, ievērojot *Patvēruma likuma* 13. panta prasības, var noteikt pienākumu noteiktā laikā, bet ne retāk kā reizi mēnesī reģistrēties VRS struktūrvienībā, ja ir pamats uzskatīt, ka pastāv kāds no 8.pielikuma 3.tabulā ietvertajiem nosacījumiem. Savukārt atbilstoši *Patvēruma likuma* 17. pantam, VRS var aizturēt patvēruma meklētāju līdz sešām diennaktīm, ja pastāv kāds no *Patvēruma likuma* 16. panta aizturēšanas nosacījumiem (skatīt 8.pielikuma 4.tabulu). Statistikas datus par patvēruma meklētāju aizturēšanas vidējo ilgumu skatīt 8.pielikuma 1.diagrammā.

Patvēruma meklētāju aizturēšanas apstākļi

93. Aizturēšana ir paredzēta kā ārkārtējs un galējais līdzeklis uz pēc iespējas īsāku laiku. Aizturēšanas laikā patvēruma meklētāju izmitina VRS struktūrvienībā speciāli šim nolūkam iekārtotās telpās, kuru iekārtošanas un aprīkošanas prasības nosaka MK noteikumi Nr.231 *Noteikumi par aizturēto ārzemnieku izmitināšanas centra un patvēruma meklētāju izmitināšanas telpu iekārtošanu un aprīkošanu*. Aizturēto patvēruma meklētāju ievietošana VRS patvēruma meklētāju izmitināšanas telpās notiek, ievērojot personas pamattiesības un drošību, kā arī *Patvēruma likuma* 22. pantā noteiktos nosacījumus. Aizturētos patvēruma meklētājus izmitina VRS Daugavpils pārvaldes Aizturēto ārzemnieku izmitināšanas centrā (AĀIC) "Daugavpils", kas ir vienīgais aizturēto patvēruma meklētāju centrs (atvērts 2011. gadā). Sadzīves apstākļi šajā centrā atbilst patvēruma meklētāja (t.sk. nepilngadīga) īpašām uzņemšanas vajadzībām un aizsargā viņa fizisko un garīgo veselību. Patvēruma meklētājus izmitina atsevišķās telpās, šķirti no aizturētajiem ārzemniekiem. Aizturēto patvēruma meklētāju ģimenes tiek izmitinātas kopā īpaši aprīkotā ģimenes blokā, atsevišķi no citām aizturētajām personām, un ar vecākiem esošās nepilngadīgās personas AĀIC "Daugavpils" ir izmitinātas nevis aizturētas. Bērni-patvēruma meklētāji tiek aizturēti tikai izņēmuma gadījumos, ja tas atbilst bērna labākajām interesēm. Aizturētās nepilngadīgās personas bez pavadības tiek izmitinātas AĀIC "Daugavpils" telpās, kurās ir personāls un aprīkojums, lai ņemtu vērā viņu vecuma vajadzības. Aizturētajai nepilngadīgai personai tiek nodrošināta iespēja izglītoties, iesaistīties brīvā laika aktivitātēs, rotaļās un atpūtas pasākumos atbilstoši vecumam.

PAKTA 13.PANTS

Par izraidīšanas aizlieguma principa ievērošanu –14.rekomendācija

94. PMLP praksē nav gadījumu, kad tiktu pieņemts lēmums, pamatojoties uz *Patvēruma likuma* 3. pantu (neizraidīšanas princips). Ja ārzemnieks pēc patvēruma procedūras beigām izsaka vēlmi izceļot brīvprātīgi, tiek izdots izbraukšanas rīkojums, nevērtējot neizraidīšanas principu. Visos pārējos gadījumos, izdodot izbraukšanas rīkojumu vai pieņemot lēmumu par piespiedu izraidīšanu, atbilstoši *Imigrācijas likuma* 47. pantā noteiktajam vērtē, vai ārzemnieka izraidīšana nav pretrunā Latvijas Republikas starptautiskajām saistībām. Izraidīšanas lēmumu pieņem saprātīgā termiņā, ņemot vērā katra ārzemnieka plānoto izceļošanas laiku, tas ir, visīsākos iespējamajos termiņos, lai arī *Administratīvā procesa likums (APL)* paredz pienākumu iestādei pieņemt lēmumu viena mēneša laikā no iesnieguma saņemšanas dienas. Latvijā patvērumu un izraidīšanas lietas izskata viena iestāde, tādejādi ir minimāls laika posms starp tiesas spriedumu patvēruma lietā un izraidīšanas lēmuma pieņemšanu, tomēr statistika par izraidīšanas lēmumu izvērtēšanas ilgumu netiek apkopota.
95. Sākotnēji ārzemniekam ir tiesības apstrīdēt izraidīšanas lēmumu iestādes, kuras amatpersona izdevusi izraidīšanas lēmumu, vadītājam, saglabājot tiesības uzturēties valstī. Apstrīdēšanas iesniegumu izskata 30 dienu laikā. Saskaņā ar *Imigrācijas likuma* 50.¹ pantu augstākas iestādes lēmumu par izbraukšanas rīkojumu vai lēmumu par piespiedu izraidīšanu var pārsūdzēt tiesā septiņu dienu laikā. Pieteikuma iesniegšana tiesā neaptur minēto lēmumu darbību, tomēr ārzemnieks var iesniegt tiesai lūgumu par pagaidu noregulējumu (lēmuma izpildes apturēšanu²¹). Saskaņā ar *Imigrācijas likuma* 49. pantu ārzemniekam ir tiesības lūgt apturēt izraidīšanas lēmuma darbību, ja ir mainījušies apstākļi, kas bija par pamatu izraidīšanas lēmuma izdošanai, to skaitā ir konstatēti apstākļi, kas minēti šā likuma 47. pantā (neizraidīšanas princips), vai humānu apsvērumu dēļ.

Procesuālie aizsardzības līdzekļi

96. Patvēruma meklētāji patvēruma procedūras laikā bauda vairākas garantijas, ņemot vērā patvēruma meklētāju īpašās procesuālās vajadzības, kas izriet no konkrētā patvēruma meklētāja ierobežotajām spējām izmantot tiesības un pildīt pienākumus patvēruma procedūras laikā (uzskaitījumu skatīt 9.pielikuma 1.tabulu).

Patvēruma piešķiršana vai atteikums sniegt patvērumu

97. Patvēruma procedūras ietvaros PMLP ir atbildīga par šādu lēmumu pieņemšanu: par pārsūtīšanu uz atbildīgo dalībvalsti, kas izskatīs iesniegumu saskaņā ar *ES Regulu Nr. 604/2013*; par iesnieguma atstāšanu bez izskatīšanas; par bēgļa vai alternatīvā statusa piešķiršanu vai atteikumu to piešķirt; par iesnieguma izskatīšanas pārtraukšanu; par atteikumu atsākt iesnieguma izskatīšanu. Atbilstoši konkrētās lietas apstākļiem un intervijas laikā iegūtajai informācijai, personas iesniegumu saskaņā ar *Patvēruma likumā* noteikto kārtību var izskatīt parastajā, robežprocedūrā vai paātrinātā procedūrā. Izskatot katru patvēruma iesniegumu, vispirms tiek lemts par atbilstību bēgļa statusa kritērijiem (bailes no vajāšanas sakarā ar rasi, reliģiju, tautību, piederību pie noteiktas sociālās grupas vai politiskajiem uzskatiem), bet, ja tie uz patvēruma meklētāju neattiecas, par alternatīvā statusa piešķiršanu (smaga kaitējuma risks, vai patvēruma meklētājam izcelsmes valstī

²¹ Skat. Administratīvās rajona tiesas Rīgas tiesu nama 2019.gada 30.augusta spriedumu lietā Nr. A420208319. AMzin_20220210_Latvijas Republikas kārtējais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām izpildi 2014.-2019.gadā

nedraud nāvessods, spīdzināšana, necilvēcīga vai pazemojoša attieksme, pazemojoša sodīšana). Izskatot patvēruma meklētāja iesniegumu, amatpersonas vērtē viņa individuālo stāvokli un apstākļus, faktus, kas attiecas uz viņa izcelsmes valsti lēmuma pieņemšanas laikā.

98. *Patvēruma likuma* 3. pantā ir ietverti izņēmuma gadījumi, nosakot, ka patvēruma meklētāju, bēgli vai personu, kurai piešķirts alternatīvais statuss, var izraidīt, ja tas nav pretrunā ar Latvijas Republikas starptautiskajām saistībām un pastāv vismaz viens no šādiem nosacījumiem: ir pamats uzskatīt, ka šī persona rada draudus valsts drošībai; šī persona ar likumīgā spēkā stājušos tiesas spriedumu atzīta par vainīgu tāda noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, kas saskaņā ar Latvijas Republikas normatīvajiem aktiem atzīstams par sevišķi smagu noziegumu un rada draudus Latvijas sabiedrībai; šī persona iesniegusi atkārtotu iesniegumu pēc tam, kad ir noslēdzies administratīvais process par pirmo reizi iesniegto atkārtoto iesniegumu.

Procesuālās garantijas

99. *Patvēruma likumā* noteikts, ka patvēruma meklētājam ir tiesības viņam nelabvēlīga PMLP lēmuma gadījumā saņemt šī lēmuma, tā pārsūdzēšanas kārtības un valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības piešķiršanas nosacījumu izskaidrojumu valodā, kuru viņš saprot vai ir pamats uzskatīt par viņam saprotamu, izņemot gadījumu, kad patvēruma meklētājam ir pārstāvis vai jau tiek sniegta juridiskā palīdzība. Patvēruma meklētājam tiek nodrošināta valsts apmaksāta juridiskā palīdzība PMLP pieņemtu nelabvēlīgu lēmumu pārsūdzības procedūrās, kas ietver konsultācijas, dokumentu sagatavošanu un pārstāvību tiesā, un tulka pakalpojumus saziņai ar pārstāvi. Tiesiskais pamatojums un apjoms valsts apmaksātas juridiskās palīdzības saņemšanai patvēruma meklētājiem ir noteikts *Patvēruma likumā*, *Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likumā* un MK noteikumos. Katra lēmuma, kas izsniegts patvēruma meklētājam, noslēguma daļā ir norādīts kādā termiņā un kur persona var pārsūdzēt šo lēmumu un sniegts skaidrojums par iespējām pieprasīt un saņemt valsts apmaksātu juridisko palīdzību (skatīt 9.pielikuma 2.-7.tabulu). Pārskata periodā iesniegumi par bēgļa vai alternatīvā statusa piešķiršanu, ieskaitot procedūru tiesā, vidēji izskatīti 10-12 mēnešu laikā no iesnieguma reģistrācijas brīža.

Standartizētu patvēruma pieprasīšanas un sniegšanas procedūru izveide

100. Atbilstoši *Patvēruma likumā* noteiktajam, patvēruma meklētājs patvēruma iesniegumu iesniedz VRS robežšķērsošanas vietā vai tranzīta zonā pirms ieceļošanas Latvijā vai VRS struktūrvienībā, ja persona jau atrodas valsts teritorijā. Persona vēlmi iegūt bēgļa vai alternatīvo statusu var paust arī PMLP, VP vai IeVP. Minētās iestādes sazinās ar VRS, lai patvēruma meklētājs varētu iesniegt patvēruma iesniegumu un VRS varētu uzsākt *Patvēruma likumā* noteiktās procesuālās darbības. Pēc iesnieguma saņemšanas VRS reģistrē patvēruma meklētāja iesniegumu, veic viņa identifikāciju, ja patvēruma meklētājs nav aizturēts, izsniedz personas dokumentu, bez maksas informē par patvēruma procedūru, tās termiņiem, viņa tiesībām un pienākumiem, par iesaistīto institūciju kompetenci un kārtību, kādā viņam tiks nodrošināta juridiskā palīdzība un veselības aprūpes pakalpojumi, kā arī veic pārrunas un sākotnējo interviju. Pārrunu un sākotnējās intervijas mērķis ir iegūt informāciju, kas nepieciešama tās dalībvalsts noteikšanai, kura būs atbildīga par iesnieguma izskatīšanu saskaņā ar *ES Regulu Nr.604/2013*, un informāciju par patvēruma meklētāja individuālo situāciju, kas nepieciešama, lai pieņemtu lēmumu par iesnieguma par bēgļa vai alternatīvā statusa piešķiršanu Latvijas Republikā pieņemšanu izskatīšanai vai atstāšanu bez

izskatīšanas, pamatinformāciju par starptautiskās aizsardzības pieprasīšanas motīviem. Šī informācija patvēruma meklētājam tiek sniegta rakstveidā, valodā, kuru viņš saprot, vai kuru ir pamats uzskatīt par viņam saprotamu. Nepieciešamības gadījumā VRS un PMLP darbinieki šo informāciju patvēruma meklētājam sniedz arī mutvārdos.

Amatpersonu un darbinieku izglītošana

101. Atbilstoši PMLP kompetencei patvēruma procedūras ietvaros, piemēram, dažāda veida lēmumu pieņemšana, personiskās intervijas veikšana, t.sk. arī īpaši aizsargājamām patvēruma meklētāju kategorijām: sievietes, nepilngadīgie bez pavadības, personas, kuras cietušas no vardarbības un spīdzināšanas, personas ar garīga rakstura traucējumiem, darbiniekiem tiek nodrošinātas regulāras mācības un patvēruma procedūras īstenošanai nepieciešamo zināšanu papildināšana, izmantojot Eiropas Patvēruma Atbalsta biroja apmācību programmas (skatīt arī 9.pielikuma 1.diagrammu).
102. VPK no 2019. gadā ar ES tiesībsargāšanas apmācības aģentūras atbalstu organizēja kursu 4/2019 “*Policijas darbība migrācijas apstākļos – sabiedriskā kārtība, naida noziegumi, integrācija*” un mērķi izglītot tiesībsargājošo iestāžu darbiniekus par to, kā stiprināt un veicināt sabiedrisko kārtību, identificēt un izmeklēt naida noziegumus, darboties multikulturālā vidē un sabiedrībā, kā arī dalīties pieredzē un labā praksē jomās, kas ir saistītas ar migrācijas problēmām. Seminārā piedalījās 26 dalībnieki no 19 ES valstīm un astoņi lektori no Grieķijas, Latvijas, Spānijas, Islandes, Austrijas, Eiropas Robežu un krasta apsardzes aģentūra Frontex un OSCE/ODIHR.

Aktualitātes tiesību aktos un politikas plānošanas dokumentos

103. Saskaņā ar *ES Padomes Lēmumā Nr.201/1523, ar ko nosaka pagaidu pasākumus starptautiskās aizsardzības jomā Itālijas un Grieķijas labā, ES Padomes Lēmumā Nr.201/1601, ar ko nosaka pagaidu pasākumus starptautiskās aizsardzības jomā Itālijas un Grieķijas labā*, noteikto, kā arī 2015. gada 15. jūlija Tieslietu un iekšlietu padomes laikā panākto vienošanos – uz ES no trešajām valstīm pārvietot 20 000 personu, kurām nepieciešama starptautiskā aizsardzība, 2015. gada decembrī pieņemts MK rīkojums Nr.759 “*Rīcības plāns personu, kurām nepieciešama starptautiskā aizsardzība, pārvietošanai un uzņemšanai Latvijā*”, saskaņā ar kuru Latvija apņēmusies uzņemt kopumā 531 personu, kurai nepieciešama starptautiskā aizsardzība, t.sk. no Grieķijas – 295, no Itālijas 186 un no Turcijas 50 personas. 2016.-2018.gadā Latvijā kopumā uzņēma 374 personas. Vienlaikus kopumā 2019. gadā saņemti 192 patvēruma meklētāju iesniegumi, no kuriem 14 atkārtoti. Pirmreizējo patvēruma meklētāju skaits 2019. gadā bija 178 personas. Visbiežāk iesniegumi ar lūgumu piešķirt patvērumu saņemti no personām, kuru izcelsmes valsts ir Azerbaidžāna (35), Krievija (23) un Indija (14). 2019. gadā, veicot personiskās intervijas ar patvēruma meklētājiem, intervētas 127 personas; bēgļa statuss piešķirts 37 patvēruma meklētājiem, bet alternatīvais statuss – 14 personām. Kopš 1998. gada, kad Latvijā tika uzsākta patvēruma procedūra, līdz 2019. gada 31. decembrim patvērumu lūgušas 2 867 personas, no kurām bēgļa statuss piešķirts 217 personām, bet alternatīvo statusu saņēmušas 552 personas.
104. Bēglis vai persona, kurai piešķirts alternatīvais statuss, patvēruma meklētāji, kā arī minēto personu bērni līdz 18 gadu vecumam var saņemt valsts apmaksātu veselības aprūpi tādā pašā apjomā un kārtībā kā pārējie Latvijas pastāvīgie iedzīvotāji. Saskaņā ar *Patvēruma likumu* patvēruma meklētājiem ir tiesības par valsts līdzekļiem saņemt neatliekamo medicīnisko palīdzību, primāro veselības aprūpi, ambulatoro un stacionāro psihiatrisko palīdzību, ja ir

nopietni garīgās veselības traucējumi, kā arī visu medicīnisko palīdzību nepilngadīgām personām, kuras nesniegšana var radīt apdraudējumu bērna attīstībai un veselībai. Savukārt personai, kurai piešķirta pagaidu aizsardzība, ir tiesības saņemt neatliekamo medicīnisko palīdzību par valsts budžeta līdzekļiem. 2017.-2018. gadā Sabiedrības integrācijas fonds (SIF) no valsts budžeta līdzekļiem īstenoja pilotprojektu bēgļu un personu ar alternatīvo statusu atbalsta mājokļa jomā. Pilotprojekts paredzēja segt mājokļa īres izmaksas, mājokļa komunālo pakalpojumu daļējas izmaksas utt.

PAKTA 14.PANTS

Tiesu efektivitātes uzlabošana –17.rekomendācija

105.2014.-2019.gadā īstenoja tiesu teritoriālā reforma, apvienojot vispārējās jurisdikcijas²² rajonu (pilsētu) tiesu darbības teritorijas. Tiesu teritoriālās reformas rezultātā apvienotas vairāku tiesu teritorijas, juridiski izveidojot lielākas pirmās instances tiesas. Kopš reformas sākuma 34 tiesu vietā Latvijā darbojas deviņas rajona (pilsētas) tiesas. Līdz reformas ieviešanai Latvijā bija salīdzinoši liels skaits nelielu tiesu, kurās bija 3-5 tiesneši, šobrīd tie ir vidēji 30 tiesneši katrā rajona (pilsētas) tiesā. Tiesas ar lielāku tiesnešu skaitu ļauj veidot tiesnešu specializācijas, ceļot tiesas spriedumu kvalitāti, nodrošina ātrāku lietu izskatīšanu un ļauj nodrošināt neapšaubāmas principu lietu sadalē.

106.Ar 2018.gada grozījumiem likumā “*Par tiesu varu*” un grozījumiem *Zemesgrāmatu likumā* kopš 2019. gada 1.jūnija rajona (pilsētas) tiesas zemesgrāmatu nodaļas kā rajona (pilsētas) tiesas patstāvīgās struktūrvienības likvidētas un zemesgrāmatu tiesneši iekļauti rajona (pilsētas) tiesas sastāvā, tādējādi radot iespējas skatīt arī citu veidu lietas atbilstoši rajona (pilsētas) tiesas lietu sadales plānam. Reforma īstenoja ar priekšnosacījumiem, lai netiktu radīti riski nekustamā īpašuma ierakstīšanas un tiesību nostiprināšanas procesa pieejamībai, vienlaikus nodrošinot, ka tiesnešu kapacitāte tiek izmantota pilnā apmērā un tiesas ietvaros ir iespējams elastīgāk reaģēt uz pasākumiem, lai izlīdzinātu tiesnešu noslodzi un lietu izskatīšanas termiņus, nodrošinātu efektīvu resursu izmantošanu un specializāciju.

107.2019. gadā ieviests publisks tiesu darba datu portāls,²³ kurā nodrošināta publiska piekļuve datiem par tiesu darbu, tai skaitā informācijai par vidējo lietu izskatīšanas ilgumu. Tiesu darba datu portāla mērķis ir sniegt informāciju par tiesu darbu Latvijā, balstoties uz faktiskajiem datiem. Portālā informācija ir apkopota no tiesu darbības uzskaites un reģistra sistēmām, savietojot tos analītiskos pārskatos un atskaitēs, tādā veidā nodrošinot informāciju par darba rezultātiem, rādītājiem, tendencēm utt. Pārskata periodā pakāpeniski samazinājies lietu izskatīšanas ilgums, salīdzinot ar 2014.gadu, 2019.gadā vidējais lietu izskatīšanas ilgums pirmās instances tiesā ir sarucis par 1,2 mēnešiem, bet apelācijas instances tiesā par 1,5 mēnešiem (skatīt 10.pielikuma 1.-4.tabulu).

Tiesnešu mācības

108.Latvija vērš Komitejas uzmanību uz Vispārējo pamatdokumentu (HRI/CORE/LVA/2017, 165.rindkopa, 120.-121.rindkopa un 215.rindkopa) un norāda, ka 2014.-2019. gadā vairākkārt tiesnešiem un tiesu darbiniekiem īstentās mācības jautājumos, kas skar tiesības

²² Līdztekus pirmā līmeņa vispārējās jurisdikcijas tiesām Latvijā ir izveidotas administratīvā rajona tiesa. Savukārt, no 2021.gada 31.marta izveidota specializēta pirmās instances noteiktu civillietu un krimināllietu izskatīšanai- Ekonomisko lietu tiesa

²³ Tiesu administrācija, *Tiesu darba datu portāls*, pieejams: <https://dati.ta.gov.lv>.

AMzin_20220210_Latvijas Republikas kārtējais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām izpildi 2014.-2019.gadā

uz taisnīgu tiesu, tiesības uz brīvību un drošību un praksi apcietinājuma izlemšanas jautājumos (skatīt 10.pielikuma 5.tabulu). Savukārt statistiku par tiesnešu skaitu pa dzimumiem un ierosināto disciplinārlietu skaitu skatīt 10.pielikuma 6.-8.tabulā.

Likums "Par valsts kompensācijām cietušajiem"

109.Kā norādīts Ziņojuma 64. rindkopā valsts atbalsta CT upurus un sniedz tiem kompensāciju. 2014. gadā veikti grozījumi likuma "Par valsts kompensācijām cietušajiem" 7.pantā, lai tās atbilstu KL, kas grozīts, lai ieviestu Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2011/93/ES par seksuālas vardarbības pret bērniem, bērnu seksuālas izmantošanas un bērnu pornogrāfijas apkarošanu, un ar kuru aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2004/68/TI, paredzot plašāku tvērumu terminam "seksuālā vardarbība", par ko attiecīgi personai ir tiesības saņemt valsts kompensāciju. Savukārt 2018. gadā veikti grozījumi ar mērķi palielināt izmaksājamās valsts kompensācijas apmēru no 70% uz 90% no maksimālā kompensācijas apmēra (5 valstī noteiktās minimālās mēneša darba algas) cietušajiem, kuriem nodarīti smagi miesas bojājumi, notikusi izvarošana vai seksuāla vardarbība, vai aizskarta nepilngadīgā cietušā tikumība vai dzimumneaizskaramība, vai cietušais ir bijis CT upuris. Ja nepilngadīgam cietušajam nodarīti vidēja smaguma miesas bojājumi vai nepilngadīgais cietušais inficēts ar cilvēka imūndeficīta vīrusu, B vai C hepatītu, izmaksājamās valsts kompensācijas apmērs palielināts no 50% uz 70% no maksimālā valsts kompensācijas apmēra. Šie grozījumi arī ievieš ANO Bērnu tiesību komitejas noslēguma apsvērumos Latvijai izteikto 65. rekomendāciju. Tāpat veikti grozījumi, kas paredz pagarināt kompensācijas pieprasījuma iesniegšanas termiņu un virkni citu grozījumu, lai kompensācijas izmaksāšanas un piedziņas procesu padarītu efektīvāku (skatīt arī 10.pielikuma 9.-10.tabulu).

Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likums

110.2015. gadā Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likumā veikti grozījumi, paplašinot lietu kategorijas administratīvajā procesā, kurās sniedzama valsts nodrošinātā juridiskā palīdzība. Tāpat veikti citi precizējumi, kas attiecas uz kārtību lēmuma par valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības izdevumu samaksu izpildē, kā arī precizēti atteikuma pamati juridiskās palīdzības sniegšanai un precizēti juridiskās palīdzības piešķiršanas gadījumi lietās par morālā kaitējuma atlīdzināšanu. 2017. gadā ieviests valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības institūts visās administratīvajās lietās tiesā, kurās tiesa pieņēmusi lēmumu par valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības piešķiršanu, izvērtējot fiziskās personas mantisko stāvokli un konkrētās administratīvās lietas sarežģītību. 2017. gadā ieviests regulējums finansiālā atbalsta piešķiršanai un nodrošināšanai Latvijas valstspiederīgajiem aizskarto vai apstrīdēto personas tiesību vai interešu aizsardzībai, kas saistītas ar bērna aizgādības tiesību pārtraukšanu vai atņemšanu ārvalstīs. 2018. gadā ieviests regulējums, kas paredz juridisko palīdzību saņemt Satversmes tiesas procesā, ar mērķi sekmēt personas tiesību aizsardzību un tiesas procesa taisnīgu, efektīvu, kvalitatīvu un ātru norisi, un regulējums, kas paredz personām ar ienākumiem, kas nepārsniedz valstī noteiktās minimālās mēnešalgas apmēru, saņemt valsts nodrošināto juridisko palīdzību advokātu procesa lietās atbilstoši *Civilprocesa likumā* noteiktajiem gadījumiem. Statistiku par iesniegumiem valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības saņemšanai 2014.-2019.gadā skatīt 10.pielikuma 11.tabulā. 2019. gadā spēkā stājās *Trauksmes cēlšanas likums*, kas garantē trauksmes cēlājiem tiesības uz valsts nodrošināto juridisko palīdzību, ja trauksmes cēlšanas rezultātā trauksmes cēljam radušās nelabvēlīgas sekas, kuru risināšanai nepieciešama juridiskā palīdzība. Lai nodrošinātu taisnīgu un atklātu civillietas izskatīšanu

kompetentā, neatkarīgā un objektīvā ar likumu noteiktā tiesā, pēdējo gadu laikā *Civilprocesa likumā* veikti vairāki grozījumi (skatīt arī 10.pielikuma 12.tabulu un 1.-2.diagrammu).

PAKTA 15. UN 16. PANTS

111.Latvijas Republika atsaucas uz otrajā kārtējā ziņojumā minēto informāciju (skat. CCPR/C/LVA/2002/2, 234.-239.rindkopu) un norāda, ka izmaiņas normatīvajos tiesību aktos attiecībā uz likuma atpakaļejošā spēka principa darbību un personas atzīšanu par personu likuma priekšā pārskata periodā nav bijušas.

PAKTA 17.PANTS

Tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību

112.Personas tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību nostiprinātas *Satversmes* 96. pantā, bet atbildība par nepamatotu iejaukšanos personas privātumā paredzēta *Satversmes* 92. pantā un *Civillikuma* 1635.pantā, atbilstoši kuram pārkāpuma gadījumā atbildētājam ir pienākums dot atlīdzību par nodarīto kaitējumu.²⁴ No Augstākās tiesas (AT) judikatūras izriet, ka personas godu un cieņu aizsargā *Civillikuma* 2352.¹ pants, kas īpaši uzsver civiltiesisko aizsardzību pret presē, dokumentos, rakstveidā, mutvārdos vai ar darbiem paustām personas godu un cieņu aizskarošām ziņām, nosakot civiltiesiskās aizsardzības līdzekļus – tiesības prasīt tiesas ceļā atsaukt ziņas, kas aizskar godu un cieņu, kā arī tiesības prasīt atlīdzību. Ziņu izplatīšana var būt rakstiska izziņošana, publicēšana, pārraidīšana ar masu informācijas līdzekļu palīdzību (pa radio, TV) vai jebkāda ziņu izziņošana citā veidā, tostarp mutvārdos, nenoteiktam personu lokam vai kaut vienai personai.²⁵ Vienveidīgas tiesu prakses attīstību veicina 2019. gada AT prakses apkopojumā sistematizētas AT nolēmumos sniegtās atziņas par goda un cieņas aizskārumu, kas saistīts ar nepatiesu ziņu izplatīšanu.²⁶

113.No AT prakses izriet, ka personas privātuma aizskārumus var izpausties, piemēram, kā negatīvu un nepieklājīgu apgalvojumu par personu un personas māti, tēvu un patēvu, kas satur nepatiesas, personas godu un cieņu aizskarošas ziņas atspoguļošana publikācijā²⁷; fotoattēla, kurā personas redzamas kailas, publicēšana bez personu piekrišanas,²⁸ vai attēlu, kurā persona redzama kopā ar krustbērnu baznīcas slēgtajā telpā reliģiska rituāla laikā publicēšana plaši tirāžētā žurnālā.²⁹ Lietā Nr. SKC-8/2012, ievērojams ir AT secinājums, ka vārda brīvības izpausme ir pakļauta formalitātēm un ierobežojumiem, lai aizsargātu citu cilvēku reputāciju un tiesības, un izdevējam ir pienākuma izvērtēt, vai, publicējot attiecīgu rakstu, netiek aizskartas citu personu tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību. AT norādīja, ka publiskām personām privātuma ievērošanas kontekstā ir jāiztur īpaši liela kritikas deva, tomēr tiesas ieskatā ar šādu kritiku ir jārēķinās, ja tā saistīta ar personas sabiedriskajām darbībām, nevis personiskajām. Lai gan vairums civillietu, kas saistītas ar tiesību uz privātās dzīves neaizskaramību, ir par informācijas publisku izpaušanu, prakse rāda, ka ne vienmēr publicitātei ir nozīme aizskāruma konstatēšanai. Piemēram, lietā

²⁴ Augstākās tiesas Senāta 2012. gada 12. septembra sprieduma lietā Nr. SKC-482/2012 8.2. punkts.

²⁵ Augstākās tiesas Senāta 2013. gada 31. maija sprieduma lietā Nr. SKC-250/2013, Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2015. gada 24. septembra sprieduma lietā Nr. SKC-204/2015, Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2017. gada 28. novembra spriedums lieta Nr. SKC-184/2017).

²⁶ Augstākās tiesas 2019. gada tiesu prakses apkopojums "Goda un cieņas civiltiesiskā aizsardzība (2000.–2018.)", pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/judikatura/tiesu-prakses-apkopojumi/civiltiesibas>.

²⁷ Augstākās tiesas Senāta 2012. gada 1. februāra paplašinātā sastāva spriedums lietā Nr. SKC-8/2012.

²⁸ Augstākās tiesas Senāta 2011. gada 20. aprīļa spriedumu lietā Nr. SKC-161/2011.

²⁹ Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2013. gada 28. februāra spriedumā lietā Nr. SKC-11/2013. AMzin_20220210_Latvijas Republikas kārtējais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām izpildi 2014.-2019.gadā

Nr.CA-1563-17/13 nacionālā tiesa atzina, ka arī savstarpēja apvainošana un mutiska aizskaršana var radīt iejaušanos personas privātajā dzīvē. Konstatējot, ka prasītājam ir diagnosticēti šizoafektīvi traucējumi, kā arī to, ka prasītājas apsūkšana draudēja viņu novest pie atkārtota suicīda mēģinājuma, tiesa atsaucās uz doktrīnā pausto, ka garīgās stabilitātes saglabāšana ir svarīgs pilnvērtīgas privātās dzīves baudīšanas priekšnoteikums, un noteica, ka atbildētāju rīcība atzīstama par iejaušanos prasītājas tiesībās uz privātās dzīves neaizskaramību. Statistiku par izskatītajām lietām, kas saistītas ar goda un cieņas aizskārumiem skatīt 11.pielikuma 1.-3.tabulā.

Personu rīcībspējas ierobežošana

114.Satversmes tiesa 2010. gada 27. decembra spriedumā *Civillikuma* normas, kas noteica pilnīgu rīcībspējas atņemšanu personai, atzina par neatbilstošām *Satversmes* 96. pantam. Pamatojoties uz minēto spriedumu, *Civillikums* ir grozīts, būtiski pilnveidojot Ģimenes tiesību daļas apakšodaļu "*Aizgādība pār pilngadīgajiem*". Jaunā II.¹ sadaļā "*Pagaidu aizgādība*", noteikts, ja personai ir garīga rakstura vai citi veselības traucējumi, tās rīcībspēju var ierobežot, ja tas nepieciešams šīs personas interesēs un ir vienīgais veids, kā tās aizsargāt (skatīt 11.pielikuma 4.tabulu). 2016. gadā bija novērojams krass tiesā iesniegto pieteikumu par personas rīcībspējas ierobežošanu un ierobežojuma pārskatīšanu skaita pieaugums (pirmās instances tiesās saņemti 1525 pieteikumi, apgabaltiesās – 11). Tas skaidrojams ne tikai ar jaunā regulējuma, kas noteic, ka tiesas noteiktais rīcībspējas ierobežojums ir jāpārskata ne retāk kā reizi septiņos gados, spēkā stāšanās 2013. gadā, bet arī ar jaunā regulējuma pārejas periodu, kas noteic, ka rīcībspējas ierobežojumi personai, kuru tiesa līdz 2011. gada 31. decembrim atzinusi par rīcībnespējīgu, ir pārskatāmi un uzliek pienākumu aizgādnim iesniegt tiesā pieteikumu par šādas personas rīcībspējas ierobežojumu pārskatīšanu līdz 2016. gada 31. decembrim. 2017.-2019. gadā pieteikumu skaits izlīdzinājās, un tiesās gadā vidēji tiek saņemti 300-400 šādi pieteikumi. 2019. gada pirmajā pusē Iedzīvotāju reģistrā bija reģistrētas 3022 personas ar ierobežotu rīcībspēju un 44 personas, kurām nodibināta pagaidu aizgādība. Statistikas datus par pieteikumiem par personas rīcībspējas ierobežošanu un ierobežojuma pārskatīšanu tiesā skatīt 11.pielikuma 5.tabulā. 2021.gadā grozīts *Civilprocesa likums* un izbeigta prakse oficiālajā izdevumā "*Latvijas Vēstnesis*" publicēt tiesas nolēmuma par rīcībspējas ierobežošanu rezultatīvo daļu un personas, kuras rīcībspēja ierobežota, datus. Šobrīd tikai persona, kurai ir zināma tās potenciālā darījuma partnera vārds, uzvārds un personas kods, nepieciešamības gadījumā sava potenciālā darījuma partnera rīcībspēju kontrolēti var pārbaudīt portālā www.latvija.lv.

Pacientu datu aizsardzība

115.2015. gada 4. augustā MK pieņēma noteikumus Nr.446 "*Kārtība, kādā atļauj izmantot pacienta datus konkrētā pētījumā*", nosakot kārtību, kādā valsts pārvaldes iestāde Slimību profilakses un kontroles centram (SPKC) atļauj izmantot medicīniskajos dokumentos fiksētos pacienta datus konkrētā pētījumā. Medicīniskajos dokumentos fiksētos pacienta datus var izmantot pētījumā, ja pēc analizējamās informācijas nevar tieši vai netieši identificēt pacientu vai ja pacients rakstveidā piekritis, ka informācija par viņu tiek izmantota konkrētā pētījumā. Neievērojot minētos nosacījumus, medicīniskajos dokumentos fiksētos pacienta datus var izmantot pētījumā, ja SPKC ir atļāvis datu izmantošanu, pētījums tiek veikts sabiedrības interesēs, pacients iepriekš rakstveidā nav aizliedzis viņa datu nodošanu pētniekam, ar samērīgiem līdzekļiem nav iespējams iegūt pacienta piekrišanu un pētījuma ieguvums sabiedrības veselības labā ir samērojams ar tiesību uz privātās dzīves neaizskaramību ierobežojumu. 2017. gadā pieņemti grozījumi

Cilvēka genoma izpētes likuma 12. pantā, nosakot, ka personas ar ierobežotu rīcībspēju genoma izpēte pieļaujama tikai izņēmuma gadījumā, ja šī izpēte sniedz tiešu labumu personas veselībai un izpētē pieļaujama risks ir samērojams ar gūto labumu. Tāpat arī tiek noteikts, ka personas ar ierobežotu rīcībspēju genoma izpēte veicama tikai ar gēnu donora un Centrālās medicīnas ētikas komitejas rakstveida piekrišanu, bet nepilngadīgas personas genoma izpēte tikai ar nepilngadīgas personas likumiskā pārstāvja piekrišanu.

Personas, kas palikušas bez mājokļa

116. Atbilstoši *Sociālās palīdzības likuma* 9. pantam personu, kura ir bez mājokļa, nepieciešamības gadījumā jānodrošina ar patversmi vai naktspatversmi, informāciju un konsultācijām, tai skaitā par iespēju pieteikties pašvaldības dzīvojamās platības rindā. Pašvaldība, kuras teritorijā šī persona atrodas, nodrošina sociālo palīdzību, kas ietver gan vienreizēju krīzes pabalstu, gan GMI (garantētais minimālais ienākums) un mājokļa pabalstu (arī patversmes apmaksu) un var izmaksāt pabalstu veselības aprūpei. Saskaņā ar *likuma „Par pašvaldībām”* 15. pantam un *Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma* 9. pantam, lai novērstu gadījumus, kad bezpajumtnieku veselība un dzīvība tiek apdraudēta, pašvaldībām ir jānosaka konkrēti pasākumi, tai skaitā personas nodrošināšana ar pajumti (skatīt arī 11. pielikuma 6. tabulu). Pēc tiesībsarga pieteikuma ierosinātajā lietā par valstī noteiktā GMI atbilstību Satversmes 109. pantam (sociālā drošība) Satversmes tiesa secināja, ka valstī noteiktais GMI nespēj nodrošināt cilvēka cieņas aizsardzību un atzina to par neatbilstošu Satversmei. Līdzīgus secinājumus Satversmes tiesa izdarīja arī attiecībā uz minimālajām vecuma pensijām, secinot, ka valstī noteiktā minimālā vecuma pensija nespēja nodrošināt cilvēka cieņai atbilstošu dzīvi.

PAKTA 18.PANTS

117. Latvija informē, ka 2014.-2019. gadā reģistrēta viena baznīca; divas diecēzes, 29 draudzes, 25 katoļu baznīcas publisko tiesību juridiskās personas, viens klosteris, viena misija. Kopā izsniegti divi atteikumi reģistrēt un 35 lēmumi par atlikšanu reģistrēt kādu no minētajām reliģiskajām savienībām (skatīt 12. pielikumu).

118. Pārskata periodā būtiskas izmaiņas attiecībā uz reliģijas brīvību ieviesa Satversmes tiesas 2018. gada 26. aprīļa spriedums lietā Nr.2017-18-01, izmainot to valsts un reliģisko organizāciju attiecību modeli, kas pastāvēja līdz tam. Šajā lietā Satversmes tiesa secināja, ka *Reliģisko organizāciju likuma* 7. panta otrā daļa, ciktāl tā neparedzēja tiesības draudzēm, kuras pirmo reizi uzsāk darbību valstī un nepieder pie valstī jau reģistrētajām reliģiskajām savienībām, izveidot reliģisku savienību pirms 10 gadus ilga pārreģistrācijas perioda beigām neatbilst *Satversmes* 99. un 102. pantam. Satversmes tiesa arī nosprieda, ka *Reliģisko organizāciju likuma* 7. panta trešā daļa, kas paredzēja nosacījumu, ka vienas konfesijas draudzes var izveidot valstī tikai vienu reliģisko savienību, neatbilst *Satversmes* 99. un 102. pantam. Attiecīgi *Reliģisko organizāciju likuma* 8. panta ceturtā daļa, kas paredzēja, ka to konfesiju un reliģiju draudzēm, kuras pirmo reizi uzsāk savu darbību Latvijā un nepieder pie valstī jau reģistrētajām reliģiskajām savienībām pirmo 10 gadu laikā ir jāpārreģistrējas TM ik gadu, lai šī institūcija pārliecinātos par attiecīgo draudžu lojalitāti pret Latvijas valsti un to darbības atbilstību normatīvajiem aktiem, ar tiesas spriedumu arī atzīta par neatbilstošu *Satversmes* 99. un 102. pantam. Tādējādi tika izbeigtas līdz šim *Reliģisko organizāciju likumā* noteiktās atšķirības attiecībā uz draudžu reģistrāciju, juridiskās personas statusa iegūšanu un uz organizāciju tiesību un pilnvaru apjomu.

PAKTA 19.PANTS

Fiziskā uzbrukuma žurnālistam Leonīdam Jākobsonam izmeklēšana –18.rekomendācija

- 119.Kriminālprocesu, kurš uzsākts 2012.gada 29.martā par miesas bojājumu nodarīšanas faktu L.Jākobsonam Rīgā, A. Čaka ielā 47 mājās kāpņu telpā, 2014.gada 29.decembrī izbeidza. 2015.gada 9.janvārī uzraugošais prokurors šo lēmumu atcēla un atjaunoja izmeklēšanu, kvalificējot noziedzīgo nodarījumu pēc *KL* 231. panta otrās daļas. Šobrīd minētais kriminālprocess atrodas VP Rīgas reģiona pārvaldes Kriminālpolicijas pārvaldes lietvedībā.
- 120.Jau kopš minētā kriminālprocesa uzsākšanas tā izmeklēšanai un izmeklēšanas uzraudzībai pievērsta pastiprināta uzmanība, tās ietvaros veikta virkne izmeklēšanas darbību, tajā skaitā noplatinātas visas personas, kuras kā iespējamās noziedzīgā nodarījuma organizatorus un izpildītājus bija norādījis L.Jākobsons. Tāpat veiktas tādas speciālās izmeklēšanas darbības kā sakaru līdzekļu kontrole, personu novērošana un izsekošana un citas procesuālās darbības, kas vērstas uz informācijas iegūvi kriminālprocesā. Savukārt pēc lēmuma par kriminālprocesa izbeigšanas atcelšanu no 2015. gada 9. janvāra izmeklēšanā, izmantojot speciālās izmeklēšanas darbības, galvenokārt pārbaudīta operatīvās darbības pasākumu laikā iegūtā informācija un ilgstošā laika posmā veiktas tādas speciālās izmeklēšanas darbības, kā sakaru līdzekļu kontrole, personu novērošana un izsekošana. Minētās izmeklēšanas darbības bija vērstas uz to, lai pārbaudītu vairāku personu iespējamu saistību ar uzbrukumu L.Jākobsonam. Tomēr informācija, kas būtu izmantojama minētā noziedzīgā nodarījuma atklāšanā, netika iegūta. Lai arī šajā kriminālprocesā veiktas aktīvas un mērķtiecīgas izmeklēšanas darbības, objektīvu apstākļu dēļ līdz šim brīdim nav izdevies noskaidrot noziedzīgo nodarījumu izdarījušo personu identitāti.

Pasākumi uzbrukumu žurnālistiem novēršanai un izmeklēšanai

- 121.Ņemot vērā, ka ilglaicīgi pēc uzbrukuma žurnālistam L.Jākobsonam citi uzbrukumi vai draudi žurnālistiem nebija ziņoti, tiesībsargājošo iestāžu modrība bija samazinājusies. 2019. gadā kāds vīrietis ar rupjiem zvaniem žurnālistiem un viņu tuviniekiem un ierakstiem sociālajos medijos ilgstoši vajāja pētnieciskās žurnālistikas centra “Re:Baltica” redakciju. Pēc tam, kad vajātājs ieradās redakcijā, tika izsaukta policija, tomēr tā neuztvēra draudus nopietni, par ko saņēma kritiku ne tikai no redakcijas, bet arī no žurnālistu organizācijas. Pēc kritikas saņemšanas Ministru prezidents un policijas vadība atzina kļūdas un policija nozīmēja kontaktpersonu, pie kuras turpmāk žurnālisti var vērsties iespējamu draudu gadījumā. Tāpat policija apņēmas iespējami ātri pārbaudīt sniegto informāciju turpmākos draudu gadījumos.

Mediju brīvība

- 122.Aizvien lielāka sociālo mediju izplatība ir radījusi divus jaunus izaicinājumus tradicionālajiem medijiem: auditorijas paradumu maiņu un dezinformācijas izplatību. Auditorijas paradumu maiņa, aizvien vairāk patērējot saturu mobilajās ierīcēs un digitālajās platformās, rada nepieciešamību tradicionālajiem medijiem pielāgoties jaunajiem apstākļiem. Lai arī pārkārtošanās mediju jomā ir notikusi vienmēr, pēdējo gadu temps ir īpaši straujš, kas rada bažas par mediju spēju turpināt nodrošināt tādu satura kvalitātes standartus, kādi nepieciešami demokrātiskas sabiedrības funkcionēšanai. Šajā ziņā ir jāņem vērā, ka nopietnas naudas plūsmas problēmas var nostādīt redakcijas grūtu izvēļu priekšā, kā rezultātā var pazemināties to noturība pret ārēju ietekmi. Ņemot vērā minētos riskus, lai

stiprinātu medijus, izstrādātas “*Latvijas mediju politikas pamatnostādnes 2016.–2020.gadam*”, par mediju politikas virsmērķi izvirzot stipru, daudzveidīgu, profesionālu, caurskatāmu, ilgtspējīgu, atbildīgu un stabilu mediju vidi.

123. Izpildot vienu no Pamatnostādņu izvirzītajiem uzdevumiem, 2017. gadā izveidots Mediju atbalsta fonds, kura mērķis ir atbalstīt medijus sabiedriski nozīmīga satura veidošanā. Tā ietvaros 2017.-2019. gadā atbalstīti 220 projekti, no valsts budžeta līdzekļiem šim mērķim novirzot 3,5 miljonus *euro*. Tāpat uzsākta sabiedrisko mediju iziešana no reklāmas tirgus, lai tie šajā ziņā nekonkurētu ar komerciālajiem medijiem. *Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likuma* grozījumi paredz, ka, sākot ar 2021. gadu, sabiedriskie mediji nepiedalās reklāmas tirgū. 2020. gada budžetā šim mērķim bija paredzēti 5,5 miljoni *euro*. Tāpat, lai pašvaldības nekonkurētu ar medijiem satura radīšanā, sagatavoti grozījumi *likumā “Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem”* un *likumā “Par pašvaldībām”*, paredzot pašvaldībām aizliegt dibināt un izdot preses izdevumus un citus masu informācijas līdzekļus. 2018. gadā veikti grozījumi *Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likumā* ar mērķi paredzēt pienākumu plašsaziņas līdzekļiem atklāt to patiesā labuma guvējus. Tāpat no valsts budžeta līdzekļiem sniegts atbalsts tam, lai 2018. gadā varētu nodibināt Latvijas Mediju ētikas padomi. Šī biedrība ir neatkarīga un darbojas uz pašregulācijas principa. Biedrības darbības pamatā ir visaptverošs mediju ētikas kodekss, kas aizsargā tādas mediju vērtības kā vārda brīvība, informācijas un viedokļu daudzveidība, redakcionālā neatkarība, mediju uzticamība, autonomija, žurnālistu tiesības, godprātīgums, cilvēktiesības, it īpaši bērnu un nepilngadīgo tiesības, vienlīdzība un diskriminācijas aizliegums, auditorijas izglītošana, mediju un auditorijas savstarpējā uzticēšanās.

PAKTA 20.PANTS

19.rekomendācija

124. 2014. gadā spēkā stājās grozījumi *KL 48., 78., 149.¹* un *150. pantā*. *KL 48. pantā* tika noteikts, ka noziedzīga nodarījuma izdarīšana rasistisku, nacionālu, etnisku vai reliģisku motīvu dēļ ir atbildību pastiprinošs apstāklis. *KL 78. pants* paredz atbildību par nacionālā, etniskā, rasu vai reliģiskā naida vai nesaticības izraisīšanu. *KL 149.¹ pants* paredz atbildību par diskrimināciju rasu, nacionālās, etniskās vai reliģiskās piederības dēļ vai par cita veida diskriminācijas aizlieguma pārkāpšanu, ja ar to radīts būtisks kaitējums. Pastiprināta atbildība par minēto noziedzīgo nodarījumu paredzēta, ja to izdarījusi valsts amatpersona vai uzņēmuma/organizācijas atbildīgs darbinieks, personu grupa vai ja tas izdarīts, izmantojot automatizētu datu apstrādes sistēmu. *KL 150. pants* paredz atbildību par darbību, kas vērsta uz naida vai nesaticības izraisīšanu dzimuma, vecuma, invaliditātes vai jebkuru citu pazīmju dēļ (tajā skaitā personas seksuālās orientācijas), ja ar to radīts būtisks kaitējums. Statistiku par lietām, kas saistītas ar naida runu un to izskatīšanas gaitu skatīt *13.pielikuma 1.-2.tabulā*, tomēr atsevišķi datus par naida runu, kas saistīta ar personu seksuālo orientāciju, un ar to saistītajiem kriminālprocesiem Latvijā neapkopu.

Naida noziegumu izmeklēšana

125. Lai identificētu VP institucionāli piekritīgus naida noziegumus un tos kvalitatīvi izmeklētu, VP sadarbībā ar VPK un VDD izstrādāja metodisko materiālu “*Vadlīnijas naida noziegumu identifikācijai un izmeklēšanai*”. Izstrādē piedalījās arī ĢP, tiesībsargs un NVO “*Latvijas Cilvēktiesību centrs*”. Vadlīnijas sniedz starptautisko organizāciju definīcijās, kas ir naida noziegumi un naida runa, informāciju par noziedzīgo nodarījumu piekritības jautājumiem,

skaidrojumus par *KL* 150. un 78. pantu, par noziedzīgu nodarījumu sastāviem, pazīmēm, kas varētu liecināt, ka noticis naida noziegums, veicamajām izmeklēšanas darbībām, t.sk. sākotnējām kriminālprocesuālajām darbībām naida noziegumu sabiedriskās vietās un interneta vidē izmeklēšanai. Vadlīnijas ir publicētas VP tīmekļa vietnē sadaļā “Darbam” un ir brīvi pieejams jebkurai VP amatpersonai.³⁰ Statistiku par ierosināto kriminālprocesu, kas saistīti ar naida runu, skaitu skatīt 13.pielikuma 3.tabulā. Pārskata periodā pieaudzis tiesībsargam iesniegto sūdzību skaits, kas saistīts ar naida runu.

Citi pasākumi naida runas izskaušanai

126.2016. gadā ar mērķi sniegt rekomendācijas naida runas izplatīšanas novēršanai plašsaziņas līdzekļos KM sagatavoja informatīvo ziņojumu “*Par priekšlikumiem, lai novērstu informācijas, kas ietver aicinājumu uz naidu un vardarbību, izplatīšanu publiskā, tostarp interneta vidē.*” Ziņojumā analizētas mediju un naida runas definīcijas, normatīvais regulējums un starptautiskie standarti un sniegta informācija par veiktajiem pasākumiem naida runas novēršanai, cietušo aizsardzībai, naida kurināšanas gadījumu izmeklēšanai un vainīgo sodīšanai. Ziņojumā ieteikts stingrāk piemērot normatīvos aktus naida kurināšanas un naida runas ierobežošanā, pārskatīt novecojušo “mediju” definīciju, jo tā neatspoguļo reālo situāciju un jauno tehnoloģiju attīstības tendences. Ziņojumā ieteikts turpināt tiesībsargājošo iestāžu darbinieku apmācību, organizēt izglītojošu sabiedrības kampaņu, lai skaidrotu jautājumus, kas saistīti ar naida runu, un uzlabotu esošās kampaņas redzamību. 2018. gadā ES panākta vienošanās par *Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīvu*, ar kuru plānots ierobežot naida runu medijos, panākt mediju atbildības stiprināšanu un palielināt kultūras daudzveidību. 2020. gadā, ieviešot minēto direktīvu, veikti grozījumi *Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likumā*, video koplietošanas platformām uzliekot par pienākumu aizsargāt cilvēkus no kūdīšanas uz vardarbību vai naida un nelegāla satura. 2021. gadā COVID-19 ietekmē radīta medijpratības spēle jauniešiem, kurā ietverti jautājumi par naida runu, naidīgiem komentāriem utt.

PAKTA 21.PANTS

127.*Satversme* paredz personas tiesības piedalīties miermīlīgos gājienos, sapulcēs un piketos un brīvi paust savus uzskatus. Pulcēšanās brīvība attiecas uz fiziskām personām, personu grupām vai apvienībām un privāto tiesību juridiskajām personām. Likums “*Par sapulcēm, gājieniem un piketiem*” noteic, ka ikvienam ir tiesības organizēt miermīlīgas sapulces, gājienu un piketu un piedalīties tajos. 2019. gadā stājās spēkā *grozījumi likumā “Par sapulcēm, gājieniem un piketiem”*, kas paredz izteikt jaunā redakcijā likuma V nodaļu un iekļaut visu sapulču, gājienu un piketu organizēšanas un norises jomā saglabājamās administratīvos pārkāpumus un noteikt kompetento iestādi, kurai piekritīga soda piemērošana. Minētie grozījumi ir saistīti administratīvās atbildības sistēmas reformu, kas paredz, ka *LAPK* vietā administratīvo atbildību reglamentēs *Administratīvo pārkāpumu procesa likums*, nozaru likumi un citi normatīvie akti. Tie paredz, ka par noteiktās sapulču, gājienu un piketu organizēšanas un norises kārtības pārkāpšanu piemēro brīdinājumu vai naudas sodu fiziskajām personām līdz 70 naudas soda vienībām (350 euro), bet juridiskajām personām līdz 580 naudas soda vienībām (2 900 euro). Administratīvā pārkāpuma procesu veic VP vai pašvaldības policija.

³⁰ Valsts policija, *Vadlīnijas “Naida noziegumu” identifikācijai un novēršanai*, pieejams: http://www.vp.gov.lv/doc_upl/vadlin_naida_noziegumi_02.08.doc.

AMzin_20220210_Latvijas Republikas kārtējais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām izpildi 2014.-2019.gadā

128. *Publisku izklaides un svētku pasākumu drošības likums* noteic publisku pasākumu rīkošanas un norises tiesiskos pamatus, pasākuma organizatora, kā arī citu publiskā pasākumā iesaistīto personu tiesības, pienākumus un atbildību, lai nodrošinātu sabiedrisko kārtību un drošību šāda pasākuma laikā.

PAKTA 22.PANTS

129. 2017. gadā spēkā stājās “*Grozījumi Biedrību un nodibinājumu likumā*”, ļaujot tiesībaizsardzības iestādēm uzlikt pastiprinātus kontroles pasākumus tām biedrībām, kuras apdraud valsts drošību, sabiedrisko drošību vai kārtību, kā arī ar tiesas nolēmumu apturēt šādu biedrību publisko darbību vai citu darbību. Attiecībā uz informāciju par 2014.-2019. gadā reģistrēto biedrību, politisko partiju un sabiedrisko organizāciju skaitu, kā arī atteikumiem reģistrēt biedrības skatīt 12.pielikuma 1.-2.tabulu.

PAKTA 23.PANTS

Laulību šķiršana

130. Padarot laulības šķiršanas procesu pieejamāku un vienkāršāku, 2010. gada 28. oktobra grozījumi *Civillikumā* paredz, ka laulību, ja tā ir izirusi, var šķirt arī notārs. Šobrīd vairums laulāto izvēlas laulību šķirt pie notāra. 2019. gadā šķirta 5971 laulība. Pirmās instances tiesās minētajā gadā izskatīti 1581 pieteikumi par laulības šķiršanu, savukārt notāri 2019. gadā kopā reģistrējuši 4863 laulību šķiršanas lietu. Tiesa laulību šķir, pamatojoties uz viena laulātā pieteikumu. Notārs laulību šķir, pamatojoties uz abu laulāto iesniegumu atbilstoši *Notariāta likumā* noteiktajai kārtībai, ja abi laulātie vienojas par laulības šķiršanu un tiem nav kopīga nepilngadīga bērna un mantas vai ja laulātajiem ir kopīgs nepilngadīgs bērns vai manta un laulātie ir noslēguši rakstveida vienošanos par kopīgā nepilngadīgā bērna aizgādību, saskarsmes tiesībām, uzturlīdzekļiem un mantas sadali. Statistikas datus par šķirto laulību skaitu skatīt 14.pielikumā.

Aizgādībā un aizgādnībā esošās personas

131. Attiecībā uz aizgādībā un aizgādnībā esošo personu tiesību aizsardzību, 2012. gada grozījumi *Civillikuma* 114.pantā noteic, ja kādam no laulājamiem vai laulātajiem ir ierobežota rīcībspēja, viņš laulības līgumu noslēdz pats tādā apjomā, kādā tiesa nav ierobežojusi viņa rīcībspēju, bet pārējā daļā ar aizgādņa piekrišanu. Ja persona, kuras rīcībspēja ir ierobežota, nevar patstāvīgi rīkoties un laulājamais vai laulātais vienlaikus ir arī tās aizgādnis, par laulības līguma slēgšanu lemj bāriņtiesa. 2015.gada grozījumi *Civillikumā* precizē saskarsmes tiesību regulējumu, ņemot vērā, ka lietām, kas saistītas ar saskarsmes tiesību izmantošanu, arvien ir tendence pieaugt. *Civilprocesa likumā* līdz minētajiem grozījumiem nebija noteikta detalizēta tiesas nolēmumu lietās, kas izriet no aizgādības vai saskarsmes tiesībām, izpildes kārtība, kas būtiski apgrūtināja *Civillikumā* noteikto vecāku aizgādības tiesību pār bērnu, kā arī saskarsmes tiesību īstenošanu.

PAKTA 24.PANTS

Bērnu tiesības uz ģimeni

132. Pārskata periodā ir novērojama pozitīva tendence – bērnu skaits bērnu aprūpes iestādēs aizvien samazinās. Bērniem tiek rasta droša vide un iespējas augt citā ģimenē. 2019. gada

decembrī Latvijā bija palikušas 33 bērnu aprūpes iestādes, kurās atradās 621 bārenis vai bez vecāku gādības palicis bērns. Salīdzinoši 2014. gada decembrī bērnu aprūpes iestādēs atradās 1551 bērns (skatīt 15.pielikuma 1.-2.tabulu). Lai nostiprinātu bērna tiesības uzaugt ģimenē, tostarp gadījumos, kad bērna vecākiem pārtrauktas vai atņemtas aizgādības tiesības, ar 2018. gada grozījumiem *Bērnu tiesību aizsardzības likumā* tika noteikts, ka katram bērnam ir neatņemamas tiesības uz ģimeni.

133. Lai samazinātu gadījumu skaitu, kad bāreņi un bez vecāku gādības palikuši bērni tiek ievietoti bērnu aprūpes iestādēs, un samazinātu ilgumu, kādu bērniem ir jāuzturas bērnu aprūpes iestādēs, pārskata periodā īstenota koncepcija “*Par adopcijas un ārpusģimenes aprūpes sistēmu pilnveidošanu*” un “*Rīcības plāns deinstitucionalizācijas īstenošanai 2015.-2020. gadam*” (skatīt 15.pielikuma 3.tabulu). Lai motivētu ģimenes un personas uzņemt pie sevis bērnus bāreņus vai bez vecāku gādības palikušus bērnus, palielināts finansiālais atbalsts bērnu uzņemšanai ģimenēs (audžuģimenes, aizbildņi, adoptētāji) un pabalsta apmērs, kādu uzņemošās ģimenes saņem, lai nodrošinātu bērnam uzturu. Lai uzlabotu uzņemošo ģimeņu zināšanas un iemaņas rūpēties par bāreņiem un bez vecāku gādības palikušajiem bērniem un nodrošinātu psihoemocionālo stabilitāti, izveidots ārpusģimenes aprūpes atbalsta centrs tīkls; katrai audžuģimenei ir pienākums noslēgt vienošanos ar savu izvēlēto atbalsta centru; atbalsta centrs nodrošina regulāru audžuģimenes darbības pārraudzību, psiholoģisko atbalstu un konsultācijas un regulāru zināšanu pilnveidi; ārpusģimenes aprūpes atbalsta centrs nodrošina atbalstu arī pārējām uzņemošo ģimeņu kategorijām.
134. Tāpat ieviests specializēto audžuģimeņu institūts, lai veicinātu bērnu, kuri nonākuši krīzes situācijās, iespējas nekavējoties atrast drošu vietu uzņemošā ģimenē, nevis krīzes centrā vai bērnu aprūpes iestādē. Krīzes audžuģimenes nodrošina bērna uzņemšanu ģimenē 24/7 pēc bāriņtiesas vai VP lūguma. Otrs specializēto audžuģimeņu veids ir audžuģimene bērnam ar invaliditāti, kuram izsniegts atzinums par īpašas kopšanas nepieciešamību sakarā ar smagiem funkcionāliem traucējumiem; specializētās audžuģimenes apgūst papildu mācību kursu, kā arī saņem papildu finansiālu atbalstu, salīdzinot ar parastajām audžuģimenēm.
135. Līdztekus iepriekš minētajiem pasākumiem, kas paredzēti uzņemošo ģimeņu skaita un tajās esošu brīvo vietu skaita pieauguma veicināšanai, īstenoti pasākumi, lai pārveidotu esošo bērnu aprūpes iestāžu sniegto pakalpojumu saturu, pieļaujot, ka arī nākotnē īpašas situācijas un ierobežotu laiku noteiktam skaitam bērnu bāreņu vai bez vecāku gādības palikušu bērnu būs nepieciešami bērnu aprūpes iestāžu pakalpojumi; šajā gadījumā primārā mērķa grupa ir īpaši kopjami bērni, kurus bērnu veselības stāvokļa dēļ nav iespējams mājas vidē pienācīgi aprūpēt. *Rīcības plāna bērnu ar īpašām vajadzībām aprūpei mājas vidē* ietvaros nozīmīgākie pasākumi, kas attiecas uz bērnu mērķa grupu, ir uzskaitīti 15.pielikuma 4.tabulā. *Rīcības plāna* ietvaros tiek attīstīti pakalpojumi ģimenēs, kuras audzina bērnu ar funkcionāliem traucējumiem (pakalpojumi bērniem, kā arī bērna aprūpētājiem), lai stiprinātu ģimeņu iespējas un prasmes patstāvīgi rūpēties par bērniem ar funkcionāliem traucējumiem.

Bērna tiesības uz identitāti

136. Nodrošinot bērna tiesību uz identitāti ievērošanu, 2012. gada grozījumi *Civillikumā* 155.pantā noteic, ka paternitāti var atzīt arī tad, ja bērna māte, bērna mātes vīrs vai bērna mātes bijušais vīrs un bērna bioloģiskais tēvs personiski iesniedz kopīgu iesniegumu dzimtsarakstu nodaļā vai dzimtsarakstu nodaļai adresētu iesniegumu. Attiecībā uz bērna

tiesībām uz identitāti 2014. gadā pieņemtie grozījumi *Civillikumā* 148. pantā noteic, ka paternitātes pieņēmuma apstrīdēšana ir samērojama ar bērna tiesībām uz identitāti un stabili ģimenes vidi (skatīt arī 15.pielikuma 5.tabulu).

Bērna tiesību prioritāra aizsardzība

137. Lai nodrošinātu bērnu tiesību prioritāru aizsardzību, *Civillikuma* 182. pantā ietverts regulējums par saskarsmes personas piedalīšanos saskarsmes tiesības izmantošanas procesā. Saskarsmes persona var būt arī juridiskā persona, kas nodrošina speciālista klātbūtni saskarsmes tiesības īstenošanas laikā. Regulējums par lietu, kas izriet no saskarsmes un aizgādības tiesībām, izskatīšanu tika papildināts, nosakot tiesai tiesības šīs kategorijas lietās atkāpties no sacīkstes principa un nepieciešamības gadījumā, lai nodrošinātu bērna tiesību ievērošanu, pieprasīt papildus pierādījumus un informāciju. Pēc puses lūguma tiesa var pieņemt lēmumu, ar kuru uz laiku līdz sprieduma taisīšanai nosaka bērna dzīvesvietu, bērna aprūpes kārtību, saskarsmes tiesību izmantošanas kārtību, uzturlīdzekļus bērnam, aizliegumu bērna izvešanai no valsts. Savukārt tiesas spriedumu izpildes daļa tika papildināta ar divām jaunām nodaļām – “*Nolēmumu izpildīšana lietās, kas izriet no aizgādības tiesībām*” un “*Nolēmumu izpildīšana lietās, kas izriet no saskarsmes tiesībām*”, nosakot zvērīnāta tiesu izpildītāja rīcību, gadījumos, kad attiecīgais nolēmums netiek pildīts, uzlabojot tiesas procesa un nolēmuma kvalitāti un samazinot to gadījumu skaitu, kad nolēmuma izpilde faktiski nav iespējama puses negodprātīgas rīcības dēļ.

Bērnu aizsardzība pret vardarbību adopcijas procesā

138.Lai nodrošinātu bērnu aizsardzību pret vardarbību, ar 2013.gada grozījumiem *Civillikuma* 163. pantā noteikts, ka par adoptētāju nedrīkst būt persona, kura sodīta par tīšiem noziedzīgiem nodarījumiem, kas saistīti ar vardarbību vai vardarbības piedraudējumu, neatkarīgi no sodāmības dzēšanas vai noņemšanas; kura sodīta par noziedzīgiem nodarījumiem pret tikumību un dzimumneaizskaramību, neatkarīgi no sodāmības dzēšanas vai noņemšanas; kura atcelta no aizbildņa pienākumu pildīšanas to nekārtīgas pildīšanas dēļ; kurai atņemts audžuģimenes vai viesģimenes statuss, jo tā nav pildījusi attiecīgos pienākumus atbilstoši bērna interesēm; kurai ar tiesas spriedumu atņemtas aizgādības tiesības; kurai tiesa ir piemērojusi *KL* noteiktos medicīniska rakstura piespiedu līdzekļus par nepieskaitāmības stāvoklī izdarītu noziedzīgu nodarījumu.

139.Attiecībā uz *Civillikuma* 163. panta ceturtais daļas 1.punkta regulējumu, kurā noteikts, ka par adoptētāju nedrīkst būt persona, kura sodīta par tīšiem noziedzīgiem nodarījumiem, kas saistīti ar vardarbību vai vardarbības piedraudējumu neatkarīgi no sodāmības dzēšanas vai noņemšanas, Satversmes tiesa 2019. gada 5. decembra spriedumā normu, ciktāl tā nosaka absolūtu aizliegumu attiecībā uz personām, kas iesniedz pieteikumu otra laulātā bērna adopcijai, par neatbilstošu *Satversmei*. Ievērojot minēto, ir plānoti attiecīgi grozījumi *Civillikumā*. Tiesību akta grozījumu izstrādāšanas un pieņemšanas periodā minētā tiesību norma piemērojama atbilstoši *Satversmes tiesas likuma* 32.pantam. Proti, Satversmes tiesas spriedums un tajā sniegtā tiesību normas interpretācija ir obligāta visām valsts, pašvaldību institūcijām un tiesām un amatpersonām, kā arī fiziskajām un juridiskajām personām.

PAKTA 25.PANTS

140.2014.gada martā spēkā stājās grozījumi *Saeimas vēlēšanu likuma* 1. un 2. pantā, izslēdzot no tā priekšnoteikumu, ka tiesību vēlēēt nav personām, kuras likumā paredzētajā kārtībā

atzītas par rīcības nespējīgām. Latvija vērs uzmanību un tās sniegto informāciju trešajā kārtējā ziņojumā par Pakta izpildi (CCPR/C/LVA/C/3, 534.-547.rindkopa) un norāda, ka pārskata periodā minētajā informācijā citas ievērojamas izmaiņas nav notikušas.

PAKTA 26. UN 27.PANTS

Latviešu valoda izglītības iestādēs –20.rekomendācija

- 141.Latvijā īstenotā izglītības reforma latviešu valodas kā galvenās mācību valodas ieviešanai izglītības sistēmā pakāpeniski norisinās jau vairāk nekā 20 gadus. 2018. gadā pieņemtie grozījumi *Izglītības likumā* un tam pakārtotajos *MK noteikumos Nr.716* ir pēdējais posms šajā reformā, lai nodrošinātu ikviena izglītojamā integrāciju sabiedrībā, iespējas iekļauties darba tirgū, īstenot savas tiesības demokrātijas procesos un iegūt augstāko izglītību. Īstenojot izglītības reformu, valsts īsteno savu pienākumu nodrošināt ikvienas personas tiesības Latvijā komunicēt valsts valodā un veiksmīgi iegūt un izplatīt informāciju sev saprotamā valodā, turklāt Latvijā ir otrais augstākais daudzvalodības rādītājs ES. Skolēnu skaitu vispārējās pamata un vidējās izglītības iestādēs sadalījumā pēc skolas mācību valodas var apskatīt 16. pielikuma 1. tabulā. Ņemot vērā, ka viens no Latvijas “*Izglītības attīstības pamatnostādņu 2014.-2020. gadam*” minētajiem uzdevumiem ir veicināt daudzvalodīgas personības attīstību, gan apgūstot svešvalodas, gan sekmējot dzimtās valodas un valsts valodas apguvi, 2019. gada septembrī vidusskolas līmenī uzsākta pakāpeniska pāreja uz mācībām tikai latviešu valodā, saglabājot mazākumtautību skolēniem iespēju dzimtajā valodā apgūt mazākumtautību valodu, literatūru un ar kultūru un vēsturi saistītus priekšmetus (moduļus).
- 142.Pirmsskolas izglītības programmas sadalītas pa vecuma grupām – bērni no 1,5 līdz 5 gadu vecumam pirmsskolas izglītību iegūst bilingvālā modulī, bet vēlākā posmā bērni pamatā mācās latviešu valodā ar iespēju dzimto valodu un kultūru apgūt dzimtajā valodā. 1.-6. klašu posmā mazākumtautību izglītības programmās mācību satura apguve valsts valodā tiek nodrošināta ne mazāk kā 50% apjomā, bet 7.-9. klašu posmā ne mazāk kā 80% apjomā no kopējās mācību stundu slodzes mācību gadā, ieskaitot svešvalodas. 10.-12.klašu skolēni no 2021./2022.mācību gada visus mācību priekšmetus, izņemot svešvalodas, apgūs valsts valodā. Šāds pienākums attiecas uz valsts, pašvaldību un privātajām izglītības iestādēm. Privātās mācību iestādes varēs turpināt izglītēt skolēnus arī mazākumtautību valodās (moduļu sistēmā), ievērojot Latvijas starptautiskās saistības.
- 143.Līdz 2016. gadam valsts finansējumu saņēma 104 izglītības iestādes, kas īstenoja mazākumtautību izglītības programmas (16. pielikuma 1. diagramma). un 60 divplūsmu skolas (latviešu un mazākumtautību valodu programmām). Atbilstoši „*Valsts valodas politikas pamatnostādņēm 2015-2020*” latviešu valodas apguves un pilnveides pieejamība ir svarīga valsts valodas politikas daļa. Esošajā plānošanas periodā valsts valodas apguve nodrošināta mazākumtautību pārstāvjiem, patvēruma meklētājiem, bēgļiem, personām ar alternatīvo statusu, remigrantiem un trešo valstu valstspiederīgiem.
- 144.Kontekstā ar mācību procesa plānojumu vidusskolā un vispārējās vidējās izglītības mērķi, sagatavot jauniešus sekmīgām studijām augstskolā, ir precizēta *Izglītības likuma* 41. panta pirmā daļa un pants papildināts ar 1¹. un 1². sadaļu, kas nosaka mācību valodas regulējumu pamatzglītībā (1.-9. klases posmā). Proti, 1.-6. klases posmā mazākumtautību izglītības programmās mācību satura apguve valsts valodā tiek nodrošināta ne mazāk kā 50% apjomā no kopējās mācību stundu slodzes mācību gadā, ieskaitot svešvalodas; 7.-9. klases posmā

ne mazāk kā 80% apjomā no kopējās mācību stundu slodzes mācību gadā, ieskaitot svešvalodas. Minētie grozījumi stājas spēkā pakāpeniski (16. pielikuma 2. tabula). Ar *Vispārējās izglītības likuma* 2018. gada 22. martā pieņemtajiem grozījumiem noteikts, ka mācības vispārējās vidējās izglītības iestādēs notiek tikai valsts valodā. Minētie grozījumi *Vispārējās izglītības likumā* spēkā stājās 2021. gada septembrī. Tas nozīmē, ka attiecībā uz vidusskolas posmu ir paredzēts, ka pāreju uz mācībām valsts valodā uzsāk 2020./2021. mācību gadā, kad mācības 10. klasē uzsāk tie izglītojamie, kuri 2019./2020. mācību gada noslēgumā visus 9. klases noslēguma pārbaudījumus būs kārtājuši tikai valsts valodā. Pāreja uz mācībām latviešu valodā vidusskolas 11. klasē notiek vienlaicīgi ar 10. klasi un pāreja uz mācībām latviešu valodā vidusskolas 12. klasē ar 2021./2022. mācību gadu. *Vispārējās izglītības likuma* 43. pants ir papildināts ar jaunu otro daļu, kas nosaka izglītības iestādei tiesības vispārējās vidējās izglītības programmās iekļaut vispārējās vidējās izglītības standartā neminētus mācību priekšmetus, tai skaitā, arī mazākumtautības dzimto valodu un mazākumtautību identitāti un integrāciju Latvijas sabiedrībā saistītu mācību saturu, kas garantē minoritāšu iespējas apgūt savu valodu un kultūru. Tāpat Latvija nodrošina pedagogu izglītošanu pārejai uz latviešu valodu kā mācību valodu un veido mācību un metodiskos materiālus (skatīt 16. pielikuma 3. tabulu un 2. diagrammu).

Latviešu valodas apguve pieaugušajiem –21.rekomendācija

145. Valsts valodas apguvi pieaugušajiem Latvijas pastāvīgajiem iedzīvotājiem nodrošina SIF un NVA. SIF 2018. gadā īstenoja programmu “Latviešu valodas apguve pieaugušajiem”, dodot iespēju apgūt vai pilnveidot latviešu valodas prasmi Latvijā dzīvojošām mazākumtautībām un nepilsoņiem, lai veicinātu iedzīvotāju sekmīgu iekļaušanos sabiedrībā. Mācības uzsāka 645 un pabeidza 574 kursanti, no kuriem 414 paaugstināja latviešu valodas prasmi par vienu pakāpi. NVA 2019. gadā, īstenojot neformālās izglītības programmas “Valsts valodas apguve” un “Valsts valodas apmācība bez starpniekvalodas”, nodrošināja latviešu valodas mācības 2743 bezdarbniekiem un darba meklētājiem (skatīt 16.pielikuma 4.tabulu).
146. Latviešu valodas aģentūra (LVA) kā valsts valodas politikas īstenoātāja sniegusi mazākumtautību pārstāvjiem Latvijā atbalstu kopš 1996. gada, izmantojot ANO Attīstības programmas (UNDP) un Norvēģijas, Zviedrijas, Dānijas, Somijas, Nīderlandes, Kanādas, Vācijas, Apvienotās karalistes, ASV, ES finansējumu un Latvijas valsts budžetu. LVA piedāvājusi daudzveidīgus latviešu valodas prasmes pilnveides kursus profesionālām vajadzībām. NVA organizē latviešu, angļu, krievu, vācu, franču, zviedru un norvēģu valodu apguvi bezdarbniekiem un darba meklētājiem neformālās izglītības programmu ietvaros. Mācību kursi ir bezmaksas, un mācību laikā katra persona saņem stipendiju 5 *euro* par vienu mācību dienu. Valsts valodas kursi ar starpniekvalodu norisinās trīs līmeņos – pamata, vidējā un augstākajā līmenī. Katrs līmenis ilgst 150 stundas. Programmas valsts valodas apguvei dažādos līmeņos var apgūt 3 reizes gadā. Pabeidzot katra līmeņa kursus, bezdarbnieki un darba meklētāji var kārtot valsts valodas eksāmenu. Mācības notiek pārsvarā ar krievu pamatvalodu. Valsts valodas kursi tiek piedāvāti visā Latvijas teritorijā, pasākumu īstenoātāju izvēles pastāvīgās komisijas apstiprinātajās izglītības iestādēs un īstenošanas vietas adresēs, kuras iekļautas NVA izglītības piedāvājumu sarakstā.
147. Bezdarbniekiem un darba meklētājiem informācija par valsts valodas apmācības iespējām ir pieejama NVA mājas lapā un filiālēs. Lai piedāvātu pakalpojumu bezdarbniekam un darba meklētājam, NVA darbinieks klātienē veic personas profilēšanu: izvērtē vēlamo darbu; iegūto izglītību; iepriekšējo darba pieredzi; nodarbošanos u.c. Pēc izvērtēšanas NVA

darbinieks piedāvā piemērotāko pasākumu un veic reģistrāciju datu bāzē. Informācija par NVA piedāvātajiem pakalpojumiem, tostarp neformālās izglītības programmām, ir pieejama arī portālā www.latvija.lv. NVA piedāvā bezdarbniekiem un darba meklētājiem kursu “Valsts valodas prasmju attīstīšana” (praktiskas nodarbības) (56.akad.st.) kā vienu no konkurētspējas paaugstināšanas pasākumiem (darbam nepieciešamo pamatprasmju un iemaņu apguve). Kurss ar netradicionālajām mācību metodēm ir paredzēts personām bez latviešu valodas priekšzināšanām. Pasākumā var piedalīties jebkura persona, kura ir reģistrējusies NVA kā bezdarbnieks vai darba meklētājs. Valodas apmācība tiek nodrošināta darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 7.1.1.specifiskā atbalsta mērķa “Paaugstināt bezdarbnieku kvalifikāciju un prasmes atbilstoši darba tirgus pieprasījumam” projekta Nr.7.1.1.0/15/I/001“Atbalsts bezdarbnieku izglītībai” ietvaros, un mācību kursi tiek līdzfinansēti no Eiropas Sociālā fonda finansējuma. Kursi tiek organizēti Rīgā un citās pašvaldībās. Par šī kursa apguves iespējām tiek izlikta informācija NVA filiāļu stendos, informācija pieejama arī NVA mājas lapā.³¹

148. Pēc bēgļa vai alternatīvā statusa iegūšanas personām ir tiesības reģistrēties NVA un apgūt latviešu valodu bez starpniekvalodas neformālās izglītības programmas ietvaros un izmantot citus aktīvos nodarbinātības pasākumus. 2017. gadā latviešu valodas kursi bez starpniekvalodas tika pilnveidoti atbilstoši klientu vajadzībām, sadalot mācības 6 apakšlīmeņos (A1, A2, B1, B2, C1, C2). Katrs kurss ilgst 120 stundas. Gada laikā ir iespējams saņemt līdz 3 kursiem – 360 stundas. Bēgļiem, alternatīvo statusu ieguvušām personām un citiem ārzemniekiem, kam nav krievu vai angļu valodas zināšanas, kuri nevar piedalītiesursos ar starpniekvalodu un kuriem ir bezdarbnieka vai darba meklētāja statuss, latviešu valodas kursi bez starpniekvalodas tiek piedāvāta pēc pieprasījuma. NVA informē bezdarbnieku vai darba meklētāju par pasākumu pēc personas profilēšanas.³² Informāciju par mācībām saņem arī sadarbības partneri (SIF, biedrība “Patvērums “Drošā māja”, Patvēruma meklētāju centrs “Mucenieki”), kuri ir ciešā kontaktā ar bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu.

149. 2018. gadā NVA projekta “Bēgļu un alternatīvo statusu ieguvušo personu integrācija Latvijas darba tirgū” ietvaros uzsāka jaunu pakalpojumu “Latviešu valodas mentors nodarbinātajiem bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu”. Pasākums tiek īstenots darba vidē pie darba devēja, un latviešu valodas mentors palīdz pilnveidot darbam nepieciešamās latviešu valodas zināšanas, profesionālo leksiku un patstāvīgi iekļauties darba vidē. Latviešu valodas mentora pakalpojumu nodrošina pirmos 4 mēnešus pēc darba tiesisko attiecību uzsākšanas ne vairāk kā 20 akadēmiskās stundas mēnesī atbilstoši individuālajam valsts valodas apguves plānam. 2018.-2019. gadā latviešu valodas mentora pakalpojumu saņēma 9 personas ar bēgļa vai alternatīvo statusu. 2014.-2019. gadā kursu “Valsts valodas prasmju attīstīšana” bija uzsākušas 16 924 personas (5732 Latvijas nepilsoņi, 1970 trešo valstu pilsoņi, 274 ES/EEZ pilsoņi, 10 bēgļi un personas ar alternatīvo statusu un 5 bezvalstnieki (skatīt arī 16.pielikuma 5.tabulu)). Attiecīgajā laika posmā kursu „Valsts valodas prasmju attīstīšana” konkurētspējas paaugstināšanas pasākumu ietvaros bija uzsākušas 5624 personas (1739 nepilsoņi, 634 trešo valstu pilsoņi, 63 ES/EEZ pilsoņi, 7 bēgļi un personas

³¹NVA, *Neformālās izglītības ieguve un transportlīdzekļu un traktortehnikas vadītāju apmācība ar kuponu metodi*, pieejams:

<https://www.nva.gov.lv/lv/neformalas-izglitibas-ieguve-transportlidzeklu-un-traktortehnikas-vaditaju-apmaciba-un-augstakas-izglitibas-iestades-studiju-modula-vai-studiju-kursa-apguve>.

³²NVA, *Bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu: Bēgļu pirmie soļi ceļā uz darbu*, pieejams: <https://www.nva.gov.lv/index.php?cid=433&mid=551>

AMzin_20220210_Latvijas Republikas kārtējais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām izpildi 2014.-2019.gadā

ar alternatīvo statusu un 2 bezvalstnieki). Pasākums tika nodrošināts dažādās Latvijas pašvaldībās (skatīt arī 16. pielikuma 6. tabulu).

150.KM ir Patvēruma, migrācijas un integrācijas fonda (PMIF) 2014.-2020.gada plānošanas periodā deleģētā iestāde integrācijas jomā. PMIF ietvaros tiek īstenotas aktivitātes „Atbalsta pasākumi starptautiskās aizsardzības personām (bēgļiem un personām, kurām piešķirts alternatīvais statuss)” (aktivitāte tiek īstenota kopš 2016.gada, latviešu valodas kursi aktivitātes ietvaros tiek nodrošināti kopš 2018.gada) un „Latviešu valodas lietošanas publiskajā telpā, tai skaitā daudzveidīgu pieeju latviešu valodas apguvē, attīstīšana” (aktivitāte tiek īstenota kopš 2017.gada), kuru viens no mērķiem ir nodrošināt latviešu valodas mācību kursus trešo valstu pilsoņiem, patvēruma meklētājiem, kā arī bēgļiem un personām, kurām piešķirts alternatīvais statuss. Aktivitātes „*Atbalsta pasākumi starptautiskās aizsardzības personām (bēgļiem un personām, kurām piešķirts alternatīvais statuss)*” ietvaros līdz 2019.gada beigām latviešu valodas kursus ir beigušas 106 personas (bēgļi, patvēruma meklētāji un personas, kurām piešķirts alternatīvais statuss). Savukārt aktivitātes „*Latviešu valodas lietošanas publiskajā telpā, tai skaitā daudzveidīgu pieeju latviešu valodas apguvē, attīstīšana*” ietvaros latviešu valodas kursus ir beiguši 1982 trešo valstu pilsoņi.

Tulku pieejamība tiesvedībās

151.Atbilstoši *KPL* 11. pantam ikvienai personai, kas iesaistīta kriminālprocesā, ja tā neprot valsts valodu, procesuālo darbību veikšanas laikā ir tiesības lietot valodu, kuru šīs personas prot, un bez atlīdzības izmantot tulka palīdzību. *APL* 110. pants noteic, ka ikviena administratīvā procesa dalībniekam, kurš neprot valsts valodu, ir jānodrošina tiesības iepazīties ar lietas materiāliem un piedalīties procesuālajās darbībās ar tulka palīdzību. *Civilprocesa likuma* 12. pants noteic, ka lietas dalībniekiem, kuri lietā saņem valsts nodrošināto juridisko palīdzību vai ir atbrīvoti no tiesas izdevumu samaksas, tiesa nodrošina tiesības iepazīties ar lietas materiāliem, izmantojot tulka palīdzību, ja viņi nepārvalda tiesvedības valodu. Civilprocesā personai, kurai nav valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības, kā arī personām, kuras nav atbrīvotas no tiesas izdevumu samaksas, tulka pakalpojumi jāsedz pašām.

Romu integrācija sabiedrībā –21.rekomendācija

152.Latvija atsauca uz trešajā kārtējā ziņojumā sniegto informāciju un informē, ka regulāri tiek apkopotī dati par sabiedrības attieksmi pret dažādām etniskajām grupām un veikti pētījumi par mazākumtautību integrācijas jautājumiem, t.sk. romu izglītības monitorings, un tiek sagatavots ikgadējais informatīvais ziņojums par romu integrācijas politikas pasākumu īstenošanu (skatīt 16. pielikuma 7. tabulu).³³

153.2015. gada pētījuma „Romi Latvijā” dati liecina, ka romi ir sociālajam riskam pakļauta grupa, kuras vairākums dzīvo nabadzībā, un pret kuru darba devēju vidū un sabiedrībā ir negatīvi aizspriedumi.³⁴ 2017. gadā veiktā izpētes ziņojumā par sabiedrības izpratnes un informētības līmeni ir konstatēts, ka 82,3% romu vai viņu tuvākie ģimenes locekļi pēdējo

³³ Kultūras ministrija, *Dokumenti par romu integrāciju sabiedrībā*, pieejams: <https://www.km.gov.lv/lv/integracija-un-sabiedriba/romi/dokumenti>.

³⁴Kultūras ministrija, *Roma in Latvia: Research Report 2015*, pieejams: https://www.km.gov.lv/uploads/ckeditor/files/Sabiedribas_integracija/Romi/Papildu/romi_latvija_petijums_ENG.pdf.

AMzin_20220210_Latvijas Republikas kārtējais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām izpildi 2014.-2019.gadā

trīs gadu laikā ir piedzīvojuši situācijas, kad darba devēji atsakās viņus pieņemt darbā tautības dēļ. 2019. gada aptaujas rezultāti rāda, ka vislielāko distanci darba vai privātajās attiecībās aptaujātie vēlētos ieturēt no romu tautības iedzīvotājiem: 33% Latvijas iedzīvotāju negribētu strādāt ar romiem vienā kolektīvā, bet 36% iedzīvotājiem būtu iebildumi, ja viņu kaimiņos dzīvotu romi.³⁵ Saskaņā ar *Eiropas Barometru* 2019. gada pētījumu par diskrimināciju ES 14% Latvijas iedzīvotāju justos nekomfortabli, ja kāds no darba kolēģiem būtu romu tautības pārstāvis.³⁶

154. Lai mazinātu romu atstumtību un diskrimināciju Latvijā, sadarbībā ar romu pilsoniskās sabiedrības organizācijām ir īstenoti vairāki romu integrācijas, kultūras un interešu aizstāvības pasākumi un nodrošināta sadarbība ar valsts līdzatbildīgajām iestādēm romu integrācijas pamatjomās – izglītība, nodarbinātība, veselība un mājokli (skatīt 16. pielikuma 8.-14. tabulu). Ņemot vērā nelielo romu tautības iedzīvotāju skaitu Latvijā, kopš 2012. gada Latvija īsteno *Nacionālo romu integrācijas politikas pasākumu kopumu*, kas iekļauts “*Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādnes 2012.-2018.gadam*” (kopš 2019. gada pasākumi īstenoti saskaņā ar *Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas īstenošanas plānu 2019.-2020.gadam.*) Integrācijas jomā Latvija izmanto *integrācijas pieeju un mērķtiecīgu pieeju*, īpaši izglītības un pilsoniskās sabiedrības attīstības jomā.
155. KM paspārnē darbojas 2012. gadā izveidotā Romu integrācijas politikas īstenošanas konsultatīvā padome, kuras mērķis ir veicināt Latvijas romu integrāciju un novērtēt tās īstenošanu, stiprināt romu kopienas un valsts pārvaldes institūciju sadarbību un aktivizēt romu kopienas pilsonisko līdzdalību. Pašlaik padomes sastāvā darbojas valsts un pašvaldību iestāžu pārstāvji, romu NVO pārstāvji un aktīvie ne-romu NVO eksperti, kas darbojas romu integrācijas jomā. Padome savās sēdēs regulāri apspriež aktuālos jautājumus par romu integrāciju un sociālo iekļaušanu, kas ir ietverti politikas pasākumu kopumā, izvērtē projektu un pētījumu sasniegtos rezultātus, sniedz rekomendācijas politikas efektīvizācijai. Lai veicinātu regulāru informācijas un pieredzes apmaiņu starp pašvaldību speciālistiem romu integrācijas jautājumos un attīstītu sadarbību starp atbildīgo ministriju un romu kopienu efektīvākai integrācijas politikas īstenošanai, KM 2014. gadā izveidoja *Reģionālo ekspertu tīklu* romu integrācijas jautājumos, kurā darbojas deleģētie pārstāvji no 19 Latvijas pašvaldībām. Izmantojot reģionālo ekspertu tīklu, regulāri ir īstenoti sadarbības pasākumi, piemēram, organizētas reģionālo ekspertu tikšanās pašvaldībās un labās prakses vizītes vietējā līmenī un veikta aktīvo romu pārstāvju konsultēšana, t.sk. par interešu aizstāvības jautājumiem
156. Lai paaugstinātu plašākas sabiedrības izpratni par Latvijas romu kultūru, vēsturi un sociālajiem jautājumiem un aizspriedumu un stereotipu negatīvo ietekmi uz romu stāvokli, kopš 2015. gadā KM sadarbībā ar vairākām NVO īsteno pasākumus EP kampaņas „*DOSTA! - Pietiek! Pārkāp aizspriedumiem, iepazīsti romus!*” ietvaros. Piemēram, kultūras pasākumi romu kultūras popularizēšanai, ekspertu diskusijas par Latvijas romu kultūras

³⁵ SKDS, 2019.gada aptauja: iedzīvotāju viedoklis par etniskajām attiecībām Latvijā, pieejams: https://www.sif.gov.lv/index.php?option=com_content&view=article&id=10603%3AAptauja-iedzivotaju-viedoklis-par-etniskajam-attiecibam-Latvija&catid=14%3AJaunumi&Itemid=186&lang=lv.

³⁶ Eiropas Barometra 2019.gada pētījums par diskrimināciju Eiropas Savienībā; pieejams <https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinionmobile/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/surveyKy/225>

¹ AMzin_20220210_Latvijas Republikas kārtējais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām izpildi 2014.-2019.gadā

mantojumu, vēstures atmiņas un identitātes jautājumiem un monitorings un diskusijas par romu atspoguļojumu Latvijas medijos.³⁷

157. Kā īpašs atbalsta pasākums romu integrācijas politikas koordinācijas jomā ir jāizceļ projekts „Latvijas romu platforma”, kas tiek īstenots ES programmas „Tiesības, vienlīdzība un pilsonība” ietvaros ar mērķi veicināt dialogu starp romu kopienu un pilsoniskās sabiedrības organizācijām un attīstīt efektīvu romu integrācijas politikas koordinācijas procesu nacionālajā līmenī.³⁸ Kopš 2016. gada projekta pasākumos iesaistījušies vairāk nekā 930 dalībnieku (16. pielikuma 3. diagramma). Kopš 2017. gada piecās Latvijas pašvaldībās kā starpnieki darbojas romu mediatori, palīdzot veicināt dialogu un sadarbību starp sociāli nelabvēlīgajām romu ģimenēm un pašvaldības iestādēm un valsts aģentūru speciālistiem izglītībā, sociālajos jautājumos, nodarbinātībā, bērnu tiesībās u.c. Mediatori pārstāv romu kopienu, ir motivēti aktīvi sadarboties ar pašvaldības iestādēm un palīdzēt romiem uzlabot savu sociālo stāvokli un vairāk iesaistīties pilsētas vai novada atbalsta un kultūras aktivitātēs. Mediatori nodrošina romu ģimenēm „uzticības personas” atbalstu, savlaicīgi reaģējot uz problemātiskām situācijām, lai kopā ar pašvaldības speciālistiem rastu tām piemērotus risinājumus.
158. Ar mērķi veicināt sabiedrības saliedētību un kultūras dialogu un mainīt sabiedrības aizspriedumaino attieksmi pret romiem regulāri tiek īstenoti sabiedrības izpratnes veicināšanas pasākumi par romu kultūru, vēsturi un sociālo situāciju. Kopš 2015. gada biedrība „Romu Kultūras centrs” organizē piemiņas un informatīvos pasākumus par Otrā pasaules kara romu genocīda upuriem, starptautiskos romu kultūras koncertus „Roma World” un iespēju robežās sniedz individuālās konsultācijas par romu tautības pārstāvju tiesību aizstāvību. Valsts pārvaldes uzdevumu ietvaros ir nodrošināts atbalsts Romu vēstures un mākslas muzeja darbības nodrošināšanai. 2016. un 2017. gadā biedrība „Romu Kultūras Centrs” ES programmas „Eiropa pilsoņiem” (2014-2020) ietvaros īstenoja apjomīgus projektus par romu genocīda upuru piemiņu, atcerēšanos un godināšanu.
159. Uz romu mērķa grupu ir attiecināmi arī citi atbalsta pasākumi izglītības, nodarbinātības un veselības aprūpes jomā, kas īstenoti ES struktūrfondu un Kohēzijas fonda 2014.–2020. gada plānošanas perioda darbības programmas „Izaugsme un nodarbinātība” ietvaros, piemēram, darbības programmas 9.1.4.4. pasākums “Dažādību veicināšana (diskriminācijas novēršana)”. Etniskā minoritāte „romi” ir iekļauta starp sociālās atstumtības riskam pakļautajām iedzīvotāju grupām, uz kurām attiecas MK noteikumi Nr.173 „Noteikumi par sociālās atstumtības riskam pakļauto iedzīvotāju grupām un sociālā uzņēmuma statusa piešķiršanas, reģistrēšanas un uzraudzības kārtību”. Lai veicinātu dialogu starp romu ģimenēm un pilsoniskās sabiedrības organizācijām un attīstītu efektīvu romu integrācijas politikas koordinācijas procesu nacionālajā līmenī, Kultūras ministrija ar Eiropas Komisijas atbalstu kopš 2016.gada īsteno projektu „Latvijas romu platforma”. Projekta ietvaros ir īstenoti pasākumi, lai mazinātu antičigānismu sabiedrībā, popularizētu romu pozitīvo tēlu un kultūru, kā arī attīstītu dialogu starp romu kopienas un valsts un pašvaldību institūciju pārstāvjiem.

³⁷ Informācija par kampaņas pasākumiem ir pieejama KM mājas lapā <https://www.km.gov.lv/lv/integracija-un-sabiedriba/romi/projekti-un-pasakumi/ep-kampana-dosta>

³⁸ Detalizēta informācija par projekta „Latvijas romu platforma” īstenotajiem pasākumiem un rezultātiem ir pieejama KM mājas lapā: <https://www.km.gov.lv/lv/integracija-un-sabiedriba/romi/projekti-un-pasakumi/latvijas-romu-platforma>.

AMzin_20220210_Latvijas Republikas kārtējais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām izpildi 2014.-2019.gadā

- 160.Saskaņā ar „Izglītības attīstības pamatnostādņēs 2014.-2020. gadam īstenošanas plānu 2015.-2017. gadam”³⁹ noteikto 2016./2017. mācību gadā veikti pasākumi datu iegūšanai par romu skolēnu izglītības kvalitāti, nodrošinot informāciju par romu skolēnu skaitu, kuri iegūst pamatizglītību un vispārējo vidējo izglītību, par izglītības iestāžu piedāvāto atbalsta pasākumu klāstu romu skolēnu izglītības ieguvei. 2016./2017. mācību gadā vispārējās izglītības iestāžu skaits, kurās mācās romu skolēni, paaugstinājies (20% no kopējā izglītības iestāžu skaita). 2016./2017. mācību gadā 144 vispārējās izglītības iestādēs mācās 900 romu skolēni (0,4% no kopējā skolēnu skaita), bet 2013./2014.mācību gadā mācījās 1032 romu skolēnu. Izglītību pārtraukušo romu skolēnu skaits ir 15,9%, galvenokārt no 7.-9. klašu posmā. 2016./2017 mācību gadā 21,5% no kopējā romu skolēnu skaita tiek nodrošināti papildu mācību pasākumi (2013./2014 mācību gadā – 26,4%). 2016./2017.mācību gadā būtiski samazinājies skolēnu skaits, kuri neieguva obligāto pamatizglītību (skatīt arī 16. pielikuma 15.-16. tabulu).
- 161.Tiesībsargs norāda, ka pirmsskolas izglītības pieejamība turpina būt problemātiska tieši romu bērniem, kas ietekmē viņu turpmāko integrēšanos izglītības sistēmā. Savukārt atbilstoši tiesībsarga sniegtajai informācijai romu skolotāju palīgus nenodrošina visas izglītības iestādēs, kurās ir ievērojams skaits romu bērnu. Tā aizvien paliek pašvaldību labā griba ieviest šāda veida atbalsta pasākumus romu bērnu integrācijai. Nozīmīgi ir arī veicināt atbalsta pasākumus, kas sekmētu romu bērnu valodu apguvi – tieši valsts valodas nezināšana ir biežāk sastopamā grūtība, kuras dēļ romu bērniem rodas grūtības iekļauties mācību procesā.
- 162.KM vadībā 2011. gadā izstrādāts nacionālās politikas pasākumu kopums romu integrācijai, kas ir iekļauts „Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņēs 2012.-2018.gadam”, bet 2018. gadā MK apstiprināja “Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas īstenošanas plānu 2019.-2020.gadam”. Abos dokumentos ir iekļauti pasākumi romu bērnu izglītības veicināšanai, attīstot romu skolotāju palīgu praksi pirmsskolu un vispārīzglītojošajās iestādēs un Latvijas romu integrāciju un līdzdalību veicinošas aktivitātes, sekmējot sadarbību starp romu kopienu un pašvaldību/-ām un/vai sociālajiem partneriem un attīstot starpkultūru dialogu. 2016./2017. mācību gadā IZM veica romu skolēnu mācību sasniegumu monitoringu, apkopojot datus par romu skolēniem, kas apgūst vispārējās pirmsskolas, pamatskolas, vidējās un profesionālās izglītības programmas, nav ieguvuši dokumentu par obligātās pamatizglītības apguvi un kuriem ar izglītības iestādes pedagoģiskās padomes ieteikumu ir noteikti atbalsta pasākumi mācību sasniegumu uzlabošanai (skatīt 16.pielikuma 17.tabulu). Apkopotī dati par romu tautības skolotāja palīgiem, kuri strādā vispārējās izglītības iestādēs. Nemainīgs rādītājs pēdējo 3 gadu laikā ir attiecībā uz izglītības iestāžu piedāvātajiem atbalsta pasākumiem, kas sniegti romu tautības skolēniem mācību priekšmetu “Matemātika”, “Dabaszinības”, “Svešvalodas”, “Latviešu valoda” utt. apguvei. Latvijā nav segregētu klašu. 42% romu tautības skolēnu mācās izglītības programmās, kas īstenotas latviešu valodā, 50% – programmās, kas īstenotas mazākumtautības valodā, un 8% – programmās, kas īstenotas citā valodā. Kopš 2015. gada KM sadarbībā ar biedrību „Latvijas Cilvēktiesību centrs” īsteno dažādas aktivitātes, kas vērstas uz sabiedrības iecietības veicināšanu un negatīvo stereotipu mazināšanu pret romiem, kā arī romu kultūras popularizēšanu.

³⁹ Apstiprināts ar Ministru kabineta 2015.gada 29.jūnija rīkojumu Nr. 331

AMzin_20220210_Latvijas Republikas kārtējais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām izpildi 2014.-2019.gadā

Statistikas rādītāji par citām mazākumtautībām Latvijā –21.rekomendācija

163.Latvijā dzīvo vairāk nekā 150 dažādu tautību pārstāvji. Lielākās etniskās grupas ir krievi, baltkrievi, ukraiņi, poļi, lietuvieši, ebreji, romi, vācieši un igauņi. Mazākumtautības un to kultūra ir neatņemama un svarīga Latvijas sabiedrības un kultūrtelpas sastāvdaļa. Tām ir atšķirīga vēsture, pārstāvju skaits un situācija ekonomiskajā, sociālajā un kultūras jomā. Mazākumtautību tiesības garantē *Satversme*, un tām tiek sniegts daudzpusīgs valsts atbalsts izglītības, tradicionālās kultūras saglabāšanas un attīstības jomā (skatīt 16. pielikuma 18. tabulu).

Mazākumtautību līdzdalība un to veicinošie pasākumi –21.rekomendācija

164.Lielākās mazākumtautību kopienas apvienojušās biedrībās un veido aktīvu iedzīvotāju daļu, kas rūpējas par savas kultūras saglabāšanu un attīstību. Pētījums par mazākumtautību līdzdalību.⁴⁰ liecina, ka biedrībās iesaistītie mazākumtautību pārstāvji ir labāk informēti un lojālāki Latvijas valstij. Atbalsts mazākumtautību biedrībām ir ļāvis nozīmīgi uzlabot piederības rādītājus. Salīdzinot ar 2015. gadu, ievērojami palielinājusies mazākumtautību pārstāvju piederības sajūta Latvijai. Saskaņā ar 2017. gadā veikto pētījumu 84% mazākumtautību pārstāvju jūtas cieši vai ļoti cieši saistīti ar Latviju. Mazākumtautību atbalstam ik gadu nodrošināti vismaz 20% no KM valsts budžeta līdzekļiem, kas paredzēti sabiedrības integrācijai. 2012.-2018.gadā dažāda veida mazākumtautību pasākumos iesaistījušies ap 30000 dalībnieku. Regulāri atbalstīti dažādi pasākumi, kas veicina mazākumtautību līdzdalību pilsoniskās sabiedrības attīstības procesā, kultūras savpatnības saglabāšanu un starpkultūru dialogu. Laika periodā no 2013.-2018.gadam Kultūras ministrija regulāri organizēja mazākumtautību forumus, kuros katru gadu piedalījās vismaz 200 mazākumtautību biedrību pārstāvju. 2018.gada 22.-23. novembrī Rīgā norisinājās VI Mazākumtautību forums „No integrācijas uz saliedētu sabiedrību”. Īstenota programma „Latvijas kultūras vēstnieki” un skolēnu un jauniešu līdzdalības un sadarbības programma „Eiropas pēdas Latvijā”, kurā ik gadu piedalās ap 1000 jauniešu no mazākumtautību skolām. Regulāri atbalstīti Itas Kozakevičas Latvijas Nacionālo kultūras biedrību asociācijas mazākumtautību kultūras pasākumi, festivāls „Vienoti dažādībā”. Kultūras ministrija no 2014.-2019.gadam īstenoja „NVO reģionu programmu”, kas aptvēra visus Latvijas reģionus. Tās ietvaros noteiktu finansējumu varēja saņemt biedrības un nodibinājumi, kas īsteno projektus pilsoniskās sabiedrības veicināšanas un mazākumtautību biedrību un nodibinājumu atbalstam. „NVO reģionu programmas” ietvaros ir nodrošinātas mācības mazākumtautību, tai skaitā romu, biedrībām un nodibinājumiem par pilsonisko līdzdalību un starpkultūru dialogu, kā arī par kapacitātes stiprināšanu, nodrošināti starpkultūru dialoga, tai skaitā romu, pasākumi dažādām mērķauditorijām. . Tāpat atbalstīta mazākumtautību māksliniecisko kolektīvu dalība Starptautiskajā Folkloras festivālā „Baltica 2018” un Vispārējos latviešu Dziesmu un deju svētkos. Nodrošināts atbalsts mazākumtautību nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanai, piemēram, profesionālās pilnveides kursi, semināri, nometnes un radošās dienas mazākumtautību kultūras dalībniekiem

⁴⁰ Nodibinājums „Baltijas Sociālo zinātņu institūts” (2015.) Mazākumtautību līdzdalība demokrātiskajos procesos Latvijā, Rīgā.”

AMzin_20220210_Latvijas Republikas kārtējais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām izpildi 2014.-2019.gadā

NVO UN TIESĪBSARGA IESAISTE ZIŅOJUMA SAGATAVOŠANĀ

165. Pirms iesniegšanas MK un Komitejā, Ziņojuma projekts un tā pielikumi tika nodoti saskaņošanai un viedokļa sniegšanai vairākām NVO (*e.g.*, biedrībai “Gribu palīdzēt bēgļiem”, biedrībai “Sabiedriskās politikas centrs PROVIDUS”, biedrībai “Latvijas Cilvēktiesību centrs”, biedrībai “Make room”, biedrībai “Patvērums “Droša māja””, biedrībai “Centrs Marta”, nodibinājumam “Centrs Dardedze”, krīžu un konsultāciju centram “Skalbes”) un Tiesībsarga birojam. Tāpat Ziņojuma projekts un tā pielikumi nosūtīti NVO, kas pievienojušās MK un NVO sadarbības memorandam (*e.g.* Latvijas Pilsoniskā alianse, kas to nosūtīja saviem sadarbības partneriem).
166. Saskaņošanas un viedokļa sniegšanas ietvaros atbildi sniedza biedrība “Centrs Marta”, Tiesībsarga birojs un biedrība “Latvijas Pilsoniskā alianse”. Tiesībsarga biroja un biedrības “Centrs Marta” komentāri iestrādāti Ziņojumā, savukārt biedrība “Latvijas Pilsoniskā alianse” Ziņojumu saskaņoja bez komentāriem. Pēc Ziņojuma iesniegšanas ANO ĀM tīmekļa vietnē ievietota informācija par iespēju NVO iesniegt savus alternatīvos ziņojumus ANO nepastarpināti.

-Teksta beigas-